

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

57. ISTUNGJÄRK

2.–5. detsember 1991

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 57. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG

2. detsember 1991.....	4
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	4
Eesti Vabariigi seaduse ""Eesti NSV Ülemnõukogu valimisseaduse" § 7 muutmise kohta" eelnõu esimene lugemine	11
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi muutmise ja täiendamise kohta.....	23
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi politseiseaduses" eelnõu kohta	26

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 57. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG

3. detsember 1991.....	27
Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.....	27
Proгноos Eesti majanduse kohta 1992. aastal	35
Eesti Vabariigi haridusseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi haridusseaduse rakendamise kohta" eelnõu esimene lugemine.....	48

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 57. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG

4. detsember 1991.....	54
Eesti Vabariigi seaduse "Kohtuväliselt represseeritud ja alusetult süüdimõistetud isikute rehabiliteerimise kohta" eelnõu esimene lugemine	56
Ants Veetõusme kinnitamine Tartu linnapeaks.....	63
Ain Kalmaru kinnitamine Kohtla-Järve linnapeaks	69
Anti Oidsalu ja Ants Tammelehe vabastamine maavanema ametist.....	71
Mati Zernandi kinnitamine Harju maavanemaks	72
Eesti Vabariigi seaduse ""Eesti NSV Ülemnõukogu valimisseaduse" § 7 muutmise kohta" eelnõu esimene lugemine	75

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 57. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG

5. detsember 1991.....	94
Päevakorralised avaldused.....	94
Täiendavate vahendite eraldamise kohta talumajanduse arendamiseks	105
Maa-keskerakonna saadikurühma arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele omandireformi aluste seaduse ja selle rakendusotsuse täitmise tagamise kohta	106

Põhiseaduse Assamblee edasisest tegevusest.....	117
Eesti Vabariigi seaduse "Vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra kehtestamise kohta" eelnõu teine lugemine.....	122
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatuse arupärimine rahvasaadikute töötingimuste kohta Toompea lossis.....	124

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

57. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

2. detsember 1991

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust, kolleegid! Kas me võime alustada 57. istungjärgu tööd? Kontrollime kohalolekut. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 24. Kolleegid, vastavalt reglemendile ja eelnevale kokkuleppele antakse täna meile nii valitsuse kui rahvasaadikute poolt üle mõnede seadusandlike aktide eelnõud. Paluksin kõigepealt kõnetooli valitsuse esindaja pr. Krista Kilveti.

K. Kilvet

Lugupeetud juhataja, austatud Ülemnõukogu liikmed! Eesti Vabariigi Valitsusel on täna teile üle anda õige mitmed otsuseprojektid ja seaduseelnõud. Kõigepealt esitab valitsus kiireloomulise küsimusena Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste kohta ENSV seaduses "Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi valitsuse kohta"" eelnõu. Edasi esitatakse kiireloomuliste küsimustena põllumajandusministeeriumi poolt ettevalmistatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi 1991. aasta riigieelarve reservist raha eraldamise kohta" projekt ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Haridusministeeriumile arvutite ja paljundustehnika ostmiseks raha eraldamise kohta" projekt. Veel on valitsusel üle anda töökaitseseaduse eelnõu, õiend Tšernobõli katastroofi tagajärgede kohta Eesti Vabariigi territooriumil, mis esitatakse vastavalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 19. juuni 1991. aasta otsuse "Tšernobõli aatomielektriijaama avarii tagajärjel kannatanute sotsiaalse kaitse kohta" punktile 3, ja põllumajandusministeeriumi poolt ette valmistatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Riigimajanditeks jäävate vabariikliku tähtsusega põllumajanduslike õppe-, katse- ja teadusasutuste ning majandite loetelu ja nende maakasutuse suuruse kinnitamise kohta" projekt. Ma tänan teid!

Juhataja

Meil on vaja võtta seisukoht, milline komisjon määrata laekunud kiireloomulistes küsimustes juhtivkomisjoniks. Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste kohta Eesti NSV seaduses "Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi valitsuse kohta"" eelnõu puhul peab tõenäoliselt juhtivkomisjon olema õiguskomisjon. Kas on niimoodi? Aktsepteeritud.

Otsuse eelnõu, mis käsitleb Eesti Vabariigi 1991. aasta riigieelarve reservist raha eraldamist, kuulub ilmselt eelarve-majanduskomisjoni pädevusse. On nii? Aktsepteeritud. Mind on eelnevalt informeeritud, et ka reglemendikomisjon soovib üle anda ühe eelnõu. Ma paluksin kõnetooli härra J. Alliku.

J. Allik

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu reglemendikomisjoni nimel annan üle Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti Ülemnõukogu reglemendi muutmise ja täiendamise kohta ning teen ettepaneku võtta see käesoleva istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusena reglemendi § 15 alusel. Aitäh!

Juhataja

Kolleegid, siin ei ole vist kahtlust, et juhtivkomisjon on reglemendikomisjon ise. Või võtab õiguskomisjon asja oma peale? Reglemendikomisjon. Sellisel juhul on oodata, et reglemendikomisjon teeb võimalikult ruttu ka päevakorra täiendamise ettepaneku. Ka hr. Anton on mind eelnevalt informeerinud, et ta soovib Põhiseaduse Assamblee nimel üle anda ühe otsuse, võib-olla ka seaduse eelnõu. Palun, hr. Anton!

T. Anton

Kui Põhiseaduse Assamblee esitas informatsiooni oma tegevusest, oli Ülemnõukogu seisukohal, et assamblee peaks Ülemnõukogule esitama sellekohase otsuse projekti. Soovin täna anda hr. Ülo Nugisele üle otsuseprojekti Põhiseaduse Assamblee edasisest tegevusest. Tänan!

Juhataja

Kas ma võin oletada, et juhtivkomisjon on õiguskomisjon? Aktsepteeritud. Juhtivkomisjon on õiguskomisjon.

Kolleegid, asugem päevakorda läbi vaatama ja kinnitama. Teie käes on projekt, kus on esitatud väga pikk nimekiri juhatusele saabunud seaduseelnõudest ja muudest aktidest, ning

ka mõnede menetluses olevate punktide kohta tuleb teha uus otsus. Kas te olete nõus, et kui me asume juhatuse otsuseid ümber hääletama, siis me ei loe kõike täies mahus ette, vaid paneme hääletusele punktid 1, 2, 3 jne., kui ei ole küsimusi. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, ma ei tea, kas nüüd on sobiv moment, aga väliskomisjon arutas ja leidis, et 1. päevakorrapunktile on liiga vähe aega planeeritud. Selle küsimuse arutamiseks, ettekande ärakuulamiseks ja loomulikult ka ettekandjale küsimuste esitamiseks peab olema vähemalt tund. Aitäh!

Juhataja

Praegu on kõige õigem aeg neid asju arutada. Kolleegid, kuidas te suhtute sellesse, kui me tuleksime selle teema juurde uuesti tagasi siis, kui kiireloomulised küsimused on läbi vaadatud? Seda muidugi ainult sel eeldusel, kui Ülemnõukogu täiskogu kõiki kiireloomulisi küsimusi aktsepteerib. Lugu on nimelt niisugune, et iga pakutud päevakorra ajagraafiku muutmine lööb sisuliselt kogu rütmi sassi. Samas, tutvunud põgusalt Jaak Alliku esitatud kiireloomulise küsimuse sisuga, võin öelda, et see lubab teha mõningaid mööndusi. Kui Ülemnõukogu peaks seda küsimust aktsepteerima, siis on meil õigus omavahelisel kokkuleppel teatud päevakorrapunkte pikendada või lühendada. Sellisel juhul võiks Tiit Made ettepanek uue reglemendisätte alusel kohe realiseeruda. Kas Tiit Made on nõus, et me tuleme selle küsimuse juurde tagasi siis, kui kiireloomulised küsimused on läbi vaadatud, sest need tulevad ju kohe päevakorda, kui Ülemnõukogu seda kinnitab.

T. Made

Kas me siis täna ei hakkagi planeeritud küsimusi arutama, vaid ootame kõigepealt ära, kuni kiireloomulised küsimused on päevakorda lülitatud? Ma saan nii aru, et me peame kohe esimese küsimusega peale hakkama ja selle asja ära otsustama. Või otsustame kõigepealt ära reglemendimuudatuse, muudame järjekorda?

Juhataja

Tiit Made, vastavalt kehtivale reglemendile tuleb meil juba menetluses olevate kiireloomuliste küsimuste kohta otsus langetada, ja just selle toiminguga juurde ma asuksin siis, kui päevakord oleks kinnitatud.

T. Made

Aga pärast komisjonide poolt vastava hinnangu andmist. Komisjonid ei ole jõudnud veel kiireloomulisi asju läbi vaadata, mis praegu laiali jagati.

Juhataja

Selge, ma ei lasku vaidlustesse. Tiit Made on teinud ettepaneku planeerida Eesti majanduse 1992. aasta prognoosile terve tunni. Panen selle hääletusele. Kohaloleku kontroll! Kohal on 82, puudub 21. Illar Hallaste, palun!

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, palun vabandust, et ma vahele segan, aga mul on ettepanek panna hääletusele, et seda küsimust arutataks kuni kella 17-ni, mitte tund aega. Meil on 15 minutit päeva algusest juba veninud, kell 17 me võiksime arutada seaduseelnõu kohtuväliselt represseeritud isikute rehabiliteerimise lihtsustatud korrast. Aitäh!

Juhataja

Kallid kolleegid, ma teen veel kord ettepaneku mitte panna praegu täpseid kellaega ja numbreid paika, sest meil on kolm kiireloomulist küsimust päevakorda tulemas, mis niikuinii võib tänase päeva graafiku sassi lüüa. Niisugune on kord. Eelmisel istungil andis valitsus üle mitmed kiireloomulised küsimused, rahvasaadik Tupp andis üle ühe otsuse eelnõu. Ülemnõukogu täiskogul on vaja nüüd otsustada, kas täiendada päevakorda või mitte, kuid mul ei ole praegu mingit alust arvata, et täiskogu ei sooviks päevakorda täiendada, eriti veel siis, kui on olemas komisjonide otsused. Ette rutates ma ütlen, et kell 17 me päris kindlasti ei hakka sellisel juhul nimetatud küsimust arutama. Kuid kui nõutakse, ma panen hääletusele. Panen ettepaneku hääletusele sellises sõnastuses: kes on selle poolt, et Eesti majanduse 1992. aasta prognoosi arutataks 1 tunni jooksul? Selle ettepaneku poolt on 48 rahvasaadikut, vastu 4, erapooletuid on 20. Ettepanek on vastu võetud.

Kolleegid, võtame nüüd kõik probleemid läbi vastavalt projekti loogikale. Kõigepealt on vaja võtta seisukoht Ülemnõukogu juhatusse saabunud aktide kohta. Kas ollakse nõus, et ma ei loe ette kogu sisu, mis hääletusele pannakse, sest teil kõigil on käes kirjalikud projektid? Ettelugemist ei nõuta. Esimene punkt käsitleb Eesti Vabariigi riigieelarve esimese poolaasta plaani. Kõik leidsid, et juhtiv komisjon on eelarve-majanduskomisjon. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu juhatusse saabunud eelnõu

redaktsioonis, nagu see on toodud punktis 1? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 62 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 4. Punkt 1 on vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et juhatusele saabunud eelnõu võtta vastu sellises redaktsioonis, nagu see on punktis 2? Selle ettepaneku poolt on 49 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid ka ei ole. Ettepanek on vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu juhatusele saabunud eelnõu sellises redaktsioonis, nagu see on punktis 3, enne aktsiisiseadust? Selle ettepaneku poolt on 38 rahvasaadikut, vastu 8 ja erapooletuid on kaks. Ettepanek on vastu võetud.

Lugupeetud kolleegid, kes on selle poolt, et juhatusele saabunud eelnõu võtta vastu sellises redaktsioonis, nagu on toodud punktis 4? Selle ettepaneku poolt on 40 rahvasaadikut, vastu 6, erapooletuid on 2. Ettepanek on vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et juhatusele laekunud eelnõu võtta vastu sellises redaktsioonis, nagu on toodud punktis 5? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 57 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 4 on erapooletud. Ettepanek on vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et juhatusse saabunud eelnõu võtta vastu sellises redaktsioonis, nagu on punktis 6? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu 1, erapooletuid ei ole. Ettepanek on vastu võetud.

Lugupeetud kolleegid, kes on selle poolt, et juhatusse laekunud eelnõu võtta vastu sellises redaktsioonis, nagu on toodud punktis 7? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 5 on erapooletud. Ettepanek on vastu võetud.

Kolleegid, mõningaid muudatusi on ka menetluses olevates küsimustes ja juhatus teeb ettepaneku mõned neist aktsepteerida. Palun võtke ette menetluses olevate asjade tabelist punkt 4. Juhatus palub aktsepteerida seda, et juhtivkomisjon oleks teadus-, haridus- ja kultuurikomisjon ja et eraõppeasutuste seaduse eelnõu esitataks arutamiseks Ülemnõukogule pärast Eesti Vabariigi ülikooliseaduse vastuvõtmist. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et menetluses olev küsimus, mis on pakutud juhatusespoolses redaktsioonis punktis 4, vastu võtta? Palun hääletada! Võtan hääletuselt maha. Jaak Jõerüüt.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja! Just nimelt eelnimetatud punktis on sisse jäänud endiselt eksitav trükiviga, mida ma juhatuses juba parandasin. Tegelikult peab olema: "pärast Eesti Vabariigi ülikooliseaduse üleandmist Eesti Vabariigi Ülemnõukogule".

Juhataja

Jah, oli küll niimoodi. Palun tehke see parandus. Panen uuesti hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et menetluses olev 4. päevakorrapunkt vastu võtta, arvestades Jaak Jõerüüdi täpsustust? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 57 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid on 3. Ettepanek on vastu võetud.

Kolleegid, võtke nüüd menetluses olevatest küsimustest ette punkt 6, rahvaraamatukogude seadus. Juhatus teeb ettepaneku esitada see arutamiseks 59. istungjärgule ning juhtivkomisjon oleks teadus-, haridus- ja kultuurikomisjon. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et menetluses olevat 6. päevakorrapunkti käsitleda juhatuse esitatud redaktsioonis? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 55 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 5 on erapooletud. Ettepanek on vastu võetud.

Viimane on punkt 7, maanteeseaduse eelnõu. Juhatus teeb ettepaneku arutada seda 59. istungjärgul. Panen juhatuse otsuse täiskogu ette hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et menetluses olev 7. päevakorrapunkt võetaks vastu juhatuse redaktsioonis? Selle ettepaneku poolt on 57 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 5 on erapooletud. Ettepanek on vastu võetud.

Kolleegid, nüüd on vaja vastu võtta lõplik otsus päevakorra kinnitamise kohta. Üks parandus on juba tehtud, mäletate, see puudutas esimeseks planeeritud päevakorrapunkti. Rohkem parandusi ei ole. Ma panen päevakorraprojekti tervikuna hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 57. istungjärgu päevakord vastavalt esitatud projektile ja parandusettepanekule? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 70 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid ka ei ole. On kinnitatud järgmine päevakord.

1. Prognoos "Eesti majandus 1992. aastal".
2. Eesti Vabariigi haridusseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi haridusseaduse rakendamise kohta" eelnõu.
3. Eesti Vabariigi seaduse "Kohtuväliselt represseritud ja alusetult süüdimõistetud isikute rehabiliteerimise lihtsustatud korra" eelnõu. Esimene lugemine.
4. Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi politseiseaduses" eelnõu.
5. Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.
6. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Talumajanduse arendamiseks täiendavate vahendite eraldamise kohta" eelnõu.

7. EMKE saadikurühma arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele "Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse ja selle rakendusotsuse täitmise tagamisest". Arutelu jätkamine.

8. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatuse arupärimine "Ülemnõukogu saadikute töötingimuste kohta Toompea lossis".

9. Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Advokatuuri kohta" eelnõu. Teine lugemine. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Advokatuuri kohta" kehtestamise korrast" eelnõu.

10. Eesti Vabariigi seaduse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalalamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise kohta" eelnõu. Teise lugemise jätkamine. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi seaduse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalalamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise kohta" kehtestamise kohta" eelnõu.

11. Vaba mikrofoni.

12. Eesti Vabariigi seaduse "Vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra kehtestamise kohta" eelnõu. Teine lugemine.

13. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "NSV Liidu (teiste riikide) kodanike staatusest Eesti Vabariigis" eelnõu. Arutelu jätkamine.

Lugupeetud kolleegid! Kord ma juba ütlesin, aga ma meenutan veel, et eelmisel istungjärgul taotleti päris mitme kiireloomulise küsimuse arutusele võtmist. Nendest kahe kohta on mul komisjoni otsus. Valitsus palub täiendada päevakorda ühe seaduse vastuvõtmisega, mis käsitleks Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu valimise seaduse § 7 muutmist.

Õiguskomisjoni seisukoht on alljärgnev: "Eesti Vabariigi Valitsuse poolt 18. novembril Eesti Vabariigi Ülemnõukogule kiireloomulisena arutamiseks üleantud seaduseelnõusid Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu valimise seaduse § 7 muutmise kohta ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi muutmise kohta arutas Ülemnõukogu õiguskomisjon 19. novembril 1991. aastal ja otsustas:

Esiteks. Õigusliku lahendi saamiseks pidada Eesti NSV Ülemnõukogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu arutamiskõlblikuks. Teiseks. Reglemendi muutmise otsuse punkti arutada pärast selle läbivaatamist reglemendi töögrupi poolt. Küsimus on planeeritud õiguskomisjoni 4. detsembri istungile kell 12.30."

Nii et see osa, mis puudutab reglemendi muudatust, tuleb arutamisele hiljem ja ma kordan veel kord, ehkki hr. Jaak Allik kindlasti juba tegi oma märkmed, et 4. detsembril kell 12.30

oodatakse reglemendikomisjoni esindajat õiguskomisjoni. Pärast seda me saame kuulda, kas soovitatakse päevakorda täiendada või mitte.

Eesti Vabariigi seaduse ""Eesti NSV Ülemnõukogu valimisseaduse" § 7 muutmise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Õiguskomisjon on seda meelt, et Eesti NSV Ülemnõukogu valimise seaduse muutmine võiks olla päevakorda lülitatud. Ma panen selle ka täiskogu ette hääletusele. Kohalolekut kontroll! Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 27. Kolleegid, ma panen hääletusele, kas Ülemnõukogu soovib täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda küsimusega, mis käsitleb ühe seaduse muudatust. Tegemist on kiireloomulise küsimusega ja sellisel juhul toimuks põhjalik arutelu esimesel lugemisel. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva 57. istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu valimise seaduse § 7 muutmist? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 44 rahvasaadikut, vastu 17, erapooletuid on 7. Päevakorda täiendatakse. Arutusele tuleb see vastavalt reglemendi §-le 16. Kas ettekande teeb härra riigiminister? Paluksin kõnetooli hr. Raivo Vare.

R. Vare

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu! Valitsus esitas teile kiireloomulise küsimusena arutamiseks seaduseelnõu, mille kohaselt tuleks muuta Eesti NSV Ülemnõukogu valimise seaduse § 7, jättes sealt välja sõnad "isikute kohta, kes kuuluvad Ministrite Nõukogu (nüüd valitsuse – R. V.) koosseisu". Selle eelnõu eesmärk on võtta maha seadusandluse programmeeritud takistus, et parlamendisaadikud ei või osaleda valitsuses. See oleks Eesti Vabariigis väljakujunenud situatsiooni loomulik peegeldus.

Tolle valimisseaduse vastuvõtmisest on juba piisavalt aega mööda läinud. Meie poliitiline süsteem on jõudnud oma arengus sellisesse staadiumisse, et teda on võimalik ehitada üles vastavalt kogu maailmas levinud ja küllaltki loomulikule praktikale erakondlikul, mitte isikulisel alusel. Nagu te võib-olla mäletate, nägi valimisseadus ette, et selline ühitamine on võimalik ainult valitsusjuhi tasemel. Pakutav muudatus laiendab seda võimalust ka valitsuse

realiikmetele. Loomulikult on niisugune põhimõte väga nõudlik, selle realiseerimine eeldab kõrget poliitilist kultuuri ja meie arvates peaks tõstma ka parlamendifraktsioonide ehk saadikurühmade osatähtsust, sealhulgas suurendama nende mõju valitsuse tegevusele.

Ma tahaksin täna olla napolisõnaline ja rääkida väga lühidalt. Põhimõtteliselt oleme selleks muudatuseks valmis ja oleks aeg see samm astuda. See on loomulik valitsusreformiga kavandatud protsess, mis meil tuleb kaheldamatult läbi viia. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, hr. Vare, rahvasaadikutele on mõned küsimused. Jaak Allik!

J. Allik

Lugupeetud hr. Vare, minu teada on Põhiseaduse Assamblees kooskõlastatud põhiseaduse projektis sees punkt, mille järgi parlamendisaadikud ei tohi olla valitsuse liikmed, või kui nad lähevad valitsusse, siis määratakse nende asemele asendussaadik. Miks te arvate, et umbes kaheks, kolmeks kuuks, mis on põhiseaduse vastuvõtmiseni jäänud, peaksime seaduses nii kardinaalse muudatuse tegema? Praeguses Ülemnõukogus asendussaadikuid määrata ei ole võimalik, kuidas te kavatsete tekkivat olukorda lahendada?

R. Vare

Lugupeetud hr. Allik! Põhiseadus on praegu selleks veel väga lahtine, et teha sügavaid järeldusi. Ma arvan, et te teate seda sama hästi kui mina. Teiseks, te märkisite väga õigesti, et siin on kaks varianti. Kui siiski selline põhiseadus peaks vastu võetama, nagu te prognoosite, siis ei teki küsimust, sest uue põhiseaduse järgi ei ole sellel Ülemnõukogul enam midagi teha. Tuleb uus parlament ja siis juba vastavalt põhiseaduslikule korrale. Kuna täna ei ole kindlust veel ei ühes, teises ega kolmandas, ei tähtaegades, ei täpses sõnastuses, siis pole meie arvates sugugi hilja seda küsimust lahendada. Mis puudutab seda protseduurilist külge, millele vihjas küsimuse teine pool, asendussaadiku varianti, siis siin on võimalik asja lahendada võib-olla ka teistpidi. Ja seda saaks Ülemnõukogu päris edukalt ise teha, arvestades rikkalikke kogemusi põhiseaduslike küsimuste lahendamisel reglemendi ja töökorra kaudu.

K. Kama

Austatud härra Vare! Ma tunnen muret Ülemnõukogu otsustusvõimelisuse pärast. Nagu te teate, võetakse meil otsuseid vastu absoluutse häälteenamusega, mis praegusel hetkel on 52 häält, ja tihti on raskusi nende häälte kokkusaamisega. Praegu on meil kaks Ülemnõukogu

liiget, kes objektiivsetel põhjustel saavad väga harva osa võtta Ülemnõukogu tööst, need on härra Rützel ja härra Savisaar. Kui neid liikmeid hakkab olema 20, mis on kindlasti võimalik pärast sellise seaduse vastuvõtmist, kuidas me lahendame siis Ülemnõukogu kvoorumi probleemi?

R. Vare

Lugupeetud härra Kama, ma tahaksin avaldada tagasi hoidlikku lootust, et 20 ei peaks neid ehk siiski olema. See on esiteks. Teiseks on asi ka nii, et otsustusvõimelisuse küsimuse lahendab Ülemnõukogu teatavasti iseenda jaoks ise. Nii nagu ma eelmiselegi küsimusele vastates lõpetasin, ma kordan veel: see on täiesti teie enda võimuses, kuidas seda asja lahendada. Kui on olnud võimalik seda siiani lahendada, siis osutub see ka edaspidi usutavasti võimalikuks.

J. Telgmaa

Lugupeetud minister, lubage veel üks küsimus samast reast. Mulle tundub loogilisena, et te võiksite sel juhul taotleda Ülemnõukogult juba sellist reglemendimuudatust, mis vabastaks mis tahes ametikohal töötaja kohustusest panna maha oma saadikumandaat. Üldiselt kehtib meil praegu see, et põhitöökoht on Ülemnõukogus. Kirjutage see ka sinna sisse, siis oleme kõik võrdsed, sest ministritöö on siiski pingelisem kui mis tahes teise inimese töö. Kas te ei pea seda otstarbekaks?

R. Vare

See on päris hea mõte, lubage avaldada tunnustust. Aga see on jällegi küsimus, mille Ülemnõukogu peaks ükskord ise ära otsustama, meie pakkumine piirdub siiski ainult otseselt valitsuse reaga. Muidu täiesti õige mõte, ma toetaksin ka, sest see võimaldaks rohkem kontsentreeruda saadikutööle. Kui seda oleks siiani nii väga nõutud, siis võib-olla ei oleks paljusid probleeme olnud.

R. Järlik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud riigiminister! Mis keelab ükskõik kellel Ülemnõukogu liikmetest kandideerida ministrikohale, kui ta on Ülemnõukogu liikme kohustest tagasi astunud? Me oleme kaks Ülemnõukogu liiget vabastanud ja nähtavasti ei teki küsimust ka nendega, kes kavatsevad kandideerida ministriteks. Aitäh!

R. Vare

Parlamentliku vabariigi eripära.

I. Hallaste

Austatud eesistuja, lugupeetud minister! Ma küsin täpselt sellest samast reast, kust need küsimused siamaani tulnud on. Paistab, et see on kõige olulisem probleem kõigi saadikute jaoks. Kas te eelnõu ettekandjana olete nõus, et teha koos sellesamas eelnõus pakutuga valimisseaduses ka teine muudatus: Ülemnõukogu liige, kes saab valitsuse liikmeks, peatab oma tegevuse Ülemnõukogus valitsuse liikmena töötamise ajaks. Ma ei oska kahjuks öelda, millisesse paragrahvi see muudatus panna, aga see kindlasti kergendaks valitsuse esitatud eelnõu kinnitamist Ülemnõukogus. Kui te aktsepteerite seda, siis seda eraldi hääletada vaja ei oleks.

R. Vare

Ma ei ole päris veendunud, kas seda küsimust ongi vaja selle seaduseelnõu raames käsitleda. See on pigem küsimus, mida õnnestuks päris edukalt lahendada ajutise töö- ja kodukorra kaudu. Valmisseaduses rohkem sätteid selle kohta üldse ei ole kui see § 7, ja ma julgen ühe autorite hulka kuuluva inimesena väita, et see säte sai sinna ainult sellepärast, et kuhugi mujale ei osatud seda panna. Loogiliselt see ühitamise piirang sinna hästi ei sobi, aga olgu peale. Ma ei oska praegu täpselt öelda, kas seda on vaja või mitte, aga ma arvan, et selle nagu mitmed muudki siin tõstatatud küsimused võiks Ülemnõukogu lahendada enda jaoks ajutise töökorra kaudu.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, lugupeetud härra Vare! Härra Vare, teie ülbus kolleegidele vastamisel kutsub esile ainult negatiivse reaktsiooni. Ja mulle jäi täiesti arusaamatuks, milleks oli üldse vaja tuua selline küsimus tänasele Ülemnõukogu üldkogule. Võib-olla selgitaksite veel kord, millest on tingitud sellise küsimuse püstitamine. Aitäh!

R. Vare

Aitäh hea küsimuse eest, härra Annus! Ma luban endale sellisel juhul Ülemnõukogu teenistuselt paluda, et stenogrammist väljavõtte tehtaks ja paljundataks, seal on kõik kirjas. Nagu ma ütlesin, rääkisin kõigest väga lühidalt, arendamata seda teemat pikemalt. Kui ajalimiit võimaldab, võin ma seda veel kord korrata, aga see vist rikub natuke sedasama

reglementi. Küll aga vabandan ma väga, kui minu esinemine on jätnud mulje, et tegu on ülbusega. Eriti teie ees.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Öelge palun, kas sellel seadusel on tagasiulatuv jõud?

R. Vare

Ei.

J. Reinson

Aga milles siis küsimus on?

R. Vare

Ma ei saanud küsimusest aru. Vabandan!

J. Reinson

Lugupeetud ettekandja! Tegemist on Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu valimise seaduse § 7 muutmisega. Ma küsin: kas seadusel on tagasiulatuv jõud? Ma ei ole kuulnud, et tulevad uued Ülemnõukogu valimised.

R. Vare

Ma ütlen veel kord, et oma loomult ei ole see säte tegelikult üldse valimisseaduse säte.

J. Reinson

Seda me ei tea, aga seal ta ometi istub.

R. Vare

Aga oleks hea teada. Ma võin teile aga juristina väita, niipalju kui ma seda veel olen. Tegelikult on siin siiski tegu sättega, mis on oma loomult hoopis teistlaadne. See, et ta juhuslikult on valimisseaduses, on selle sätte õnnetus. Tagantjärele tark olles ma ütlesin, et tõepoolest ta ei oleks pidanud seal olema.

Juhataja

Suur tänu, hr. Vare! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

Kas õiguskomisjon teeb kaasettekande? Kas hr. Anton isiklikult? Paluksin kõnetooli!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon arutas seaduseelnõu Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu valimise seaduse § 7 muutmise kohta 19. novembril. Seaduseelnõu sisu seisneb selles, et kui seni ei võinud Ülemnõukogu liikmed kuuluda valitsuse koosseisu, siis pärast kõnealuse seaduseelnõu vastuvõtmist on see võimalik. Seoses sellise lahendiga tekivad paraku ka mõned probleemid. Õiguskomisjonis toimunud arutelu põhjal on võimalik välja tuua kaks probleemide ringi. Esiteks. Täna ei ole meil asendussaadikuid ja seetõttu ei ole kedagi tulemas nende Ülemnõukogu liikmete asemele, kes edaspidi kuuluvad valitsuse koosseisu. Teine probleemide ring. Täna kehtivad meil sellised hääletustulemuste arvestuse reeglid, kus enamikul juhtudel on vaja koguda 52 poolthäält. Kui aga osa Ülemnõukogu liikmetest osaleb edaspidi valitsuse liikmetena poliitikas, siis võib kujuneda olukord, kus Ülemnõukogul muutub veelgi raskemaks koguda 52 poolthäält. Nendest probleemidest on võimalik üle saada sel juhul, kui parlament peaks lähitulevikus võimalikuks minna üle kas lihthäälteenamusele või poolthäälteenamusele. Paraku ei ole õiguskomisjonil teada, et enamus Ülemnõukogu liikmetest sellist lahendit toetaks. Kokkuvõttes peab õiguskomisjon esitatud seaduseelnõu juriidilise sisu poolest vastuvõetavaks ja leiab, et esitatud otsuseprojekt on õiguslikult korrektne. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Rahvasaadikutel on mõned küsimused. Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud ettekandja, te lõpetasite oma sõnavõtu lausega, et projekt on õiguslikult korrektne. Kuidas käib sellega kaasas võimude lahususe printsiibi austamine? Aitäh!

T. Anton

Tõepoolest, on olemas selline kena printsiip nagu võimude lahususe printsiip. Ma soovin aga kõigile kolleegidele selgitada, et kõrvuti võimude lahususega on siiski seadusandlik ja kohtuvõim omavahel seotud. Parlamentaarsüsteemi puhul peetakse sellist seotust, nagu kajastab meile väljajagatud seaduseelnõu, täiesti normaalseks.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, ma värskendan teie mälu: tegemist on küll esimese lugemisega, aga vastavalt §-le 16, s.t. et põhjalik arutelu toimub esimesel lugemisel. Ma avan läbirääkimised. Andrus Ristkok.

A. Ristkok

Lugupeetud kolleegid! Juriidiliselt võib see seaduseelnõu tõepoolest korrektne olla, aga riigijuhtimise seisukohalt on see põhimõttelage. Siin saalis istuvad rahva esindajad, rahvasaadikud, kelle kohus on seista hea selle eest, et riiki juhitaks maa ja rahva huvides, et valitsus lahendaks neid ülesandeid ja probleeme, mis on kõige pakilisemad, kõige ulatuslikumad, ja teeks seda kogu rahva jaoks kõige vastuvõetavamal moel. Kui me nüüd segame ära saadiku rolli valitseja rolliga, ministriametiga, siis tekitame tegelikult olukorra, mille kohta eesti rahvas vanasti ütles, et kits on pandud kärneriks. Tekib sama olukord, mis praegu on valdades ja mis on väga palju proteste põhjustanud. See läks läbi seetõttu, et kohaliku omavalitsuse aluste seaduses on säte, mis võimaldab ühitada vallavanema ja vallavolikogu esimehe koha, täitevvõimu ja seadusandliku võimu või rahva esindaja ametikoha. Need ei ole riigijuhtimise töös ühitatavad ja seetõttu me põhimõtteliselt niisugust otsust vastu võtta ei tohi. Võime seda teha ehk siis, kui on määratletud saadiku staatus, on määratud, et minister ei tohi samaaegselt olla saadik, ja kui me valime saalist mõne saadiku ministriks, siis pannakse saadikumandaat maha ja asemele tuleb valida uus saadik. Teen ettepaneku valida üks kahest: kas lükata see eelnõu praegu tagasi või katkestada lugemine seniks, kuni on ära otsustatud saadiku staatuse küsimused. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, esimene kõne sunnib mind mõtlema selle peale, kas me ei peaks kaaluma läbirääkimiste lõpetamist. Mida arvatakse, kui viimane kõnepidaja oleks Peet Kask? Ma panen hääletusele. Kohaloleku kontroll! Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 31. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised käsiloleva päevakorrapunkti üle pärast Peet Kase kõnet? Palun hääletada! Ettepaneku poolt on 47 rahvasaadikut, vastu 5, erapooletuid on 3. Läbirääkimised lõpetatakse pärast Peet Kase kõnet. Ma palun kõnetooli Illar Hallaste.

I. Hallaste

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ministrile esitatud küsimustest selgus mure, mis valitseb Ülemnõukogu saalis: kui poliitikud siit saalist saavad ministriteks, jääb meil puudu kvoorumist, et lahendada olulisi küsimusi. On selge, et üks ja sama inimene ei saa olla edukalt Ülemnõukogu saalis ja samaaegselt edukalt juhtida ministeeriumi. Et ühe ja sama isiku üheaegne olek valitsuses ja parlamendis ei ole iseenesest vastuolus parlamentaarse riigikorraga, selles on minister Varel täiesti õigus. Saksamaa LV-s näiteks jäävad ministrid samaaegselt parlamendiliikmeteks, kuid seal on ka Bundestagi suurus üle 650 inimese, mistõttu see ei avalda konkreetset mõju hääletamistulemustele. Lisaks sellele kehtib seal seaduste ja otsuste vastuvõtmisel lihthäälteenamuse reegel. Meil teatavasti on oma kord, meid on siin saalis kokku 104 – õigemini peaks olema, aga tavaliselt kunagi ei ole – ja meil kehtib absoluutse häälteenamuse nõue. Seega tuleb valitsuse esitatud seaduseelnõu täiendada ja lisada samasse paragrahvi viimaseks lõiguks järgmine tekst: "Ülemnõukogu liige, kes saab valitsuse liikmeks, peatab oma ametisoleku ajaks Ülemnõukogu saadikuks olemise."

Härra Vare ütles, et see on ajutise töö- ja kodukorra küsimus. Kahjuks see päris nii ei ole, sest kui Ülemnõukogu kinnitab ühe seaduse, mille valitsus on esitanud, siis ei tähenda see sugugi, et ta oleks valmis kinnitama reglemendi või ajutise töö- ja kodukorra muutmist samas küsimuses. Järelikult tuleb need küsimused omavahel siduda. Ainus reglemendipärane viis nende sidumiseks on lükata nad kokku ühte ja samasse eelnõusse, teha ühe ja sama hääletamisega kindlaks, kas Ülemnõukogu pooldab nende isikute saamist ministriteks, kes on valitud Ülemnõukogu saadikuteks, ja kas ta lahutab nad maha kvoorumist. Ainult nii on reaalselt võimalik see seaduseelnõu vastu võtta. Iseenesest peaksin seda seaduseelnõu õigeks, sest praegune olukord, kus ministriks võivad saada ainult need isikud, kes Ülemnõukogu valimistel läbi kukkusid, on ebanormaalne. Järelikult on loomulik, et ministriteks võiksid saada isikud, kes on siin saalis. Igal juhul tuleb nad aga kvoorumist lahutada ja see otsus tuleb teha sellesama seaduseelnõuga. Ma annan juhatajale üle täiendusetpanekud. Aitäh!

J. Allik

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Aasta tagasi, möödunud aasta novembris, kui ma koos kolleegide Kama ja Toomega kutsusin siit kõnetoolist üles looma laiapõhjalist koalitsioonivalitsust, tegin ma ettepaneku kaaluda võimalust, et Ülemnõukogu liikmed oleksid valitsuse koosseisus. Kuid mulle tundub, et niisugust sammu saanuks siis astuda ja võib ka praegu astuda juhul, kui valitsuse esimees esitab meile selle koalitsioonivalitsuse nimekirja, kui me näeme, kellest on jutt, ja saame ise otsustada, kas ühtede või teiste kolleegide

äraminek meie hulgast ning tööle asumine valitsusse on õigustatud. Kui me teame, kes on selle uue koalitsiooni taga. Kui mäng käib lahtiste kaartidega, on aus, siis võib seda küsimust arutada.

Praegu aga tahetakse kõigepealt suruda läbi muudatus ja siis hakata ühekaupa kinnitama inimesi valitsusse. See on minu meelest täiesti teine taktika, nii ei saa luua mingit koalitsioonivalitsust ja nii ei saa muuta seadust. Kõige olulisem on aga ilmselt see, et praegune valitsus on aasta tagasi pakutud idee elluviimisega lootusetult hilineanud. Kui see toimub mõni kuu enne uusi valimisi, siis on tegemist pigem valimiseelse trikiga.

Minu meelest oleks meile praegu vaja valitsust, mille kõik liikmed peataksid oma parteilisuse, ükskõik millises parteis nad ka poleks. Nad teataksid, et ei osale valimiskampanias ega taotle enda valimist Riigikogusse, vaid tegelevad ausalt ja tõsiselt nende raskete sotsiaal- ja majandusprobleemidega, mis sel talvel meie ees seisavad. Kui leidub Ülemnõukogu saadikuid, kes tahavad õla alla panna ainult sellel töö, siis on see muidugi igati tervitatav, kuid seda ei saa teha kahel kohal korraga istudes. Meestel tuleb siis peatada kuulumine Ülemnõukogusse. Põhimõtteliselt olen ma praegu sellise seaduse vastuvõtmise vastu. Hr. Hallaste parandus natuke leevendab asja, aga põhimõtteliselt ei muuda ka see midagi. Aitäh!

P. Kask

Lugupeetud härra spiiker, kallid kolleegid! Ma ei tahaks peatuda meie päevapoliitikal, küll aga rääkida sellest, kuidas see asi mujal maailmas on korraldatud. Tõnu Anton juba rääkis, et parlamentaarsüsteemis on selline säte väga kohane, et see ei ole vastuolus üldtunnustatud printsiipidega ega täidesaatva ja seadusandliku võimu lahususe nõudega. Tõepoolest, seadusandliku ja täidesaatva võimu lahusus on üks printsiip, mida neil Nõukogude perioodi lõpuaastatel liigagi tugevasti muudeti, ilmse eesmärgiga seada ühtlaselt kogu Nõukogude Liidus sisse presidentaalne süsteem.

Nimelt on see, et valitsuse liikmed ja esinduskogu liikmed ei saa olla korraga kahel kohal, et need kohad on ühitamatud, ainult puhtpresidentiaalsüsteemi iseärasus. Niinimetatud poolpresidentiaalsetes süsteemides ehk peaminister-presidentlikes süsteemides, kus valitsuse liikmetel peab olema parlamendi usaldus, kuid president on tagandamatu ja otseselt valitav, võivad aga kabineti liikmed olla ka parlamendi liikmed. Klassikalises parlamentaarsüsteemis paljudel juhtudel koguni nõutakse, et valitsuse liige peab olema parlamendi liige. Näiteks Kanadas ei ole see nõue küll väga range, aga on väga tugev tavareegel, et väljastpoolt parlamenti valitud minister peab esimesel võimalusel, esimestel järelvalimistel parlamenti kandideerima. Kui ta võidab, siis jääb ta ministriks, kui ta aga parlamenti ei saa, siis peab ta

oma kohalt lahkuma. Sellised on tavareglid. Mõnedes parlamentaarsüsteemides siiski otse ei nõuta, et valitsuskabineti liige oleks ühtlasi parlamendi liige, vaid jäetakse see lihtsalt üheks võimaluseks, üheks lahendiks.

Küsimus, kas meil on otstarbekas äkki reeglit muuta, on muidugi tugevasti poliitiline. See sõltub sellest, kui peatselt toimuvaks me ennustame järgmisi valimisi ja kui oluliseks me peame, et valitsus oleks poliitiline organ, kui palju me tahaksime parlamendi ja valitsuse suhteid parandada ja tugevdada. Ettepanek, et valitsus selle aja jooksul, mis Ülemnõukogul on jäänud veel istuda, oleks mittepoliitiline, mitteerakondlikul alusel moodustatud valitsus, on maitse küsimus. Teised jälle nõuavad, et me peaksime pigem tegema järgmise sammu parteilise või erakondliku valitsuse suunas ja tugevdama seotust valitsusliikmete ja parlamendifraktsioonide vahel. See on kahe otsaga asi.

Mina isiklikult eelistaksin, et see seotus peaks olema ja vaikselt tugevnema. Maailmas tuntakse ka nn. tsiviilvalitsusi. Kui erakonnad ei suuda koalitsiooni moodustamises kokku leppida ja kui keegi ei taha ka vähemusvalitsust moodustama hakata, siis on tavaline lahendus moodustada ajutiselt ametnike valitsus. See on alati ajutine ja lühiajaline lahendus, sest see töötab väga halvasti, demokraatiamehhanism töötab sellise lahenduskeemi puhul väga halvasti. Nõrgenevad parlamendi ja valitsuse suhted, nõrgeneb kontroll valitsuse üle ja üldse valijate kontroll selle üle, mis poliitikat aetakse. Niisiis on lõppjärelendus, et pakutav lahendus ei ole vastuolus parlamentaarse skeemide järgi töötavate riikide tavadega ja konkreetsetes Eesti oludes võiks seda rakendada. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, sellega on läbirääkimised lõppenud. Ma värskendan teie mälu, et tegemist on esimese lugemisega, aga kiireloomulise menetluse järgi. Meil on veel ära kuulata lõppsõnad. Kas härra riigiminister soovib kolme minuti jooksul öelda lõppsõna?

R. Vare

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma arvan, et täna on siit kõnepuldist öeldud maha enam-vähem kogu spekter arvamusi, mis, välja arvatud viimane esinemine, põhinesid suures osas emotsioonidel ja jooksva poliitika arvestamisel, ilma tegelikult asjasse süüvimata. Ma olen väga tänulik Peet Kasele, et ta tegi ära selle töö, mille muidu mina oleksin pidanud tegema. Aga kuna ma nägin ette, et esimese sõnavõtu juures sellest suurt kasu ei ole, siis ei hakanud ma seda ka tegema. Seda enam, et minu teadmised kõnealuses vallas jäävad ilmselt Peet Kase omadele alla. Lisaettepaneku kohta, mida pakub härra Hallaste, ütlesin, et seda asja tuleb

kaaluda. Ma ei välista sellist lahendusvarianti, kuid nagu ka Peet Kask ütles, ei ole see tegelikult obligatoorne. See valik, lugupeetud Ülemnõukogu, tuleb teha teil endal. Illusoorne mudel, mis kõlas läbi härra Alliku ettepanekust, ei kannata ilmselt siiski praktikas kontrollimist. Mul on ettepanek seda otsuse tegemisel mitte aluseks võtta. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kas härra Anton soovib lõppsõna? Ei soovi.

Kolleegid, laekunud on kolm parandusettepanekut, millest üks on protseduuriline. Vastavalt reglemendi §-le 16 tuleks meil arvestada teise lugemisega vähemasti järgmisel istungjärgul. Kui juhtivkomisjon seda taotleb, siis võidakse teine lugemine läbi viia ka samal istungjärgul. Kui peaks tegu olema kolme lugemisega, siis on lubatud ka kolmas lugemine teha sellel istungjärgul, millal toimus teine lugemine. Parandusettepanekuid oodatakse 24 tunni jooksul pärast esimese lugemise lõppemist.

Loen teile ette Andrus Ristkoka protseduurilise ettepaneku: "Ministri- ja saadikurolli ühitamine on kõigi juhtimisreeglite seisukohalt põhimõttelage. Neid ei saa ühitada, tekkivat olukorda on eesti rahvas iseloomustanud lausendiga "kits kärneriks" või muud sellist. Teen ettepaneku küsimuse arutelu katkestada kuni saadiku staatuse parameetrite otsustamiseni. Viimane peab välistama kahe ameti ühitamise, seejärel võib ehk arutuse all olevat parandust kaaluda. Teine võimalus on eelnõu tagasi lükata." Ma panen ettepanekud hääletusele vastavalt esitamise järjekorrale.

Kolleegid, rahva-keskfraktsioon palub 10 minutiks vaheaega. Töö jätkub 17.30.

V a h e a e g

Juhataja

Kontrollime kohalolekut. Kohal on 81 rahvasaadikut, puudub 22. Panen hääletusele Andrus Ristkoka protseduurilise ettepaneku. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et küsimuse arutelu kuni saadiku staatuse parameetrite otsustamiseni katkestada? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 39 rahvasaadikut, vastu 37, erapooletuid on 1. Andrus Ristkoka ettepanek leidis toetust. Arutelu katkestatakse. Ma saadan kõik parandusettepanekud õiguskomisjoni esimehe Tõnu Antoni kätte. Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, lugupeetud hr. Nugis! On loomulik, et õiguskomisjon on selles küsimuses juhtivkomisjon, kuid ma palun täpsustada, mis rollis õiguskomisjon siiski on. Nimelt otsustas Ülemnõukogu praegu siduda arutatava eelnõu rahvasaadiku staatuse küsimusega, mis ei ole meil isegi menetluses mitte. Seetõttu tekib paraku küsimus, kas on mõtet hoida päevakorras valimisseaduse muutmist, võib-olla tuleks siis ka see liigitada nende küsimuste hulka, mis on menetluses. Vastasel korral on õiguskomisjon seotud mingite väga kummaliste tähtaegadega eelnõu osas, mida ei ole.

Juhataja

Härra Anton, ma usun, et meil mõlemal on väga täpselt teada asjaolud, mis puudutavad saadiku staatust käsitlevat eelnõu. Kuna läbirääkimised selles küsimuses on läbi ja Ülemnõukogu tegi oma otsuse, siis ma usun, et jätkame juhatuse istungil. Aleksandr Gussev, kas teil on küsimus mulle? Ausalt öeldes on see reglemendivastane, aga kuulame ära. Aleksandr Gussev.

A. Gussev

Täna teid, lugupeetud spiiker! Ma ei oska hiljem ise sellele küsimusele vastata ja ei tea, kas mulle täna vastati. Me otsustasime mitte arutada rahvasaadiku staatuse küsimust enne uusi valimisi. Nüüd aga muudame selle otsusega eelmise otsuse ära. Mis siis edasi saab? Selgitage mulle. Rohkem küsimusi mul ei ole.

Juhataja

Ma usun, et me peame need läbirääkimised esialgu juhatuse istungil ja tuleme siis oma mõtetega täiskogu ette.

Lugupeetud kolleegid, nagu te mäletate, esitati eelmisel istungjärgul veel kiireloomulisi küsimusi, mille päevakorda lülitamist taotleti. Ühe kiireloomulise küsimuse kohta on mul teile teatada järgmist. Riigikaitsekomisjoni esimees härra Enn Tupp teatab, et otsuseprojekt, mis käsitleb Nõukogude Liidu relvajõudude valduses olevat vara ja maad, kattub üldjoontes Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1991. aasta 29. augusti otsusega NSV Liidu riigiorganite alluvuses ja valduses oleva vara kohta. Järelikult puudub vajadus otsust üle korrata. Küsimus on vaid otsuse toimimises, ja nagu informatsioon näitab, on see puudulik. Seoses sellega võtab Enn Tupp oma otsuseprojekti tagasi.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi muutmise ja täiendamise kohta

Juhataja

Reglemendikomisjon, nagu te mäletate, esitas täna taotluse täiendada päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb reglemendimuudatusi. Reglemendikomisjon on selle küsimuse sisuliselt läbi vaadanud ja teeb ettepaneku täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda. Ma panen selle hääletusele. Nii nagu kord ette näeb: kohaloleku kontroll. Kohal on 80 rahvasaadikut, puudub 23.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva, 57. istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi muudatusi ja täiendusi? Palun hääletada! Ettepaneku poolt on 54 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 4. Päevakorda täiendatakse. Ma palun ettekandeks kõnetooli hr. Jaak Alliku!

J. Allik

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud kolleegid! Otsuseprojekt on laiali jagatud, siin on kolm erinevat probleemi. Kõigepealt te näete, et on tehtud ettepanek muuta Ülemnõukogu tööaegu. Tänapäevani on reglemendikomisjon erinevate saadikute ja saadikugruppide survele muuta tööaegu lihtsalt vastu pidanud. Kui te mäletate, tegi hr. Lippmaa kuu aega tagasi omad ettepanekud, ja neid me olemegi nüüd arutanud. Toome teie ette sellise projekti, mis näeb ette, et Ülemnõukogu täiskogu töötaks nädalas kolm tundi rohkem kui praegu. Ettepanek oleks siis alustada esmaspäeval mitte kell neli, vaid kell kolm ja kolmapäeval teha istung mitte õhtupoolikul neljast kuueni, vaid hommikupoolikul kümnest kaheni. Sellega saame siis kolm tundi juurde.

Teine probleem on see, mida me oleme siin kolm istungjärku katsetanud: töötamine ajakavaga. Siin on üsna erinevaid arvamusi, kas see aitab meie tööle kaasa või ei aita. Mina olen arvamusel, et aitab, aga võib-olla on praegu üle pingutatud väga rangete lõpuaegadega. On ettepanek visata reglemendist välja üks lause. Punktis 2 on oluline säte ainult teine lõik, ülejäänud on ainult punkti kordamine. Palun pöörake tähelepanu kolmele reale punkti 2 teises lõigus. "Enne päevakorraprojekti arutamist istungjärgu esimesel istungil jagatakse saadikutele välja juhatusel lõplikult täpsustatud päevakord koos istungjärgu ajakavaga." Täpselt nii on meie praeguses reglemendis, midagi uut me juurde ei kirjuta. Viskame välja teksti, mis tänase seisuga kõlab selliselt: "Juhatus määrab iga päevakorraküsimuse arutuse ajalise kestuse ning

istungi juhataja on kohustatud sellest juhinduma." Jätame ära ajalise kestuse, aga seda oleks vaja teada, mis küsimus on planeeritud millisele päevale, mis küsimus on enne, mis on pärast. See kergendab oluliselt tööd ja meie arvates on ka istungid seda näidanud. Niisiis selleks, et teha asi natuke leebemaks ja mitte muutuda lausa ajamasinaks siin saalis, on ettepanek jätta välja üks lause, mille järgi aeg tuleb minuti pealt paika panna.

Vabariigi valitsus on esitanud õiguskomisjonile reglemendi täienduse projekti, mille järgi valitsuse juhil on igal ajal õigus päevakorraväliselt Ülemnõukogu ette esinema tulla. Reglemendikomisjon tutvus selle projektiga, lähenes asjale loovalt juba enne, kui see valitsuse ettepanek meile oleks arutusele tulnud, ja tegi ise reglementi paranduse. Meie ettepanek on täiendada § 7 lg. 10 järgmise lõiguga: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimehel ja Eesti Vabariigi Valitsuse juhil on õigus esineda päevakorraväliste poliitiliste avaldustega ning informatsiooniga (15 minuti ulatuses) ja vastata sellest tulenevatele küsimustele. Neil tuleb oma soovist teatada istungi juhatajale, kes leiab selleks sobiva aja istungi raames." Tähendab, me ei pea võimalikuks, et valitsuse juht või Ülemnõukogu esimees tuleks lihtsalt siia ja hakkaks rääkima, sõltumata sellest, mis momendil arutlusel on, aga kui ta soovi avaldab, siis juhataja peaks talle istungi raames selle aja kindlustama. Ma loodan, et selline lahendus rahuldab ka valitsust ja valitsus võtab oma ettepaneku tagasi.

Need on kolm sisulist momenti, mida peaks arutama ja hääletama. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et on mõned küsimused. Alar Maarend.

A. Maarend

Lugupeetud Ülemnõukogu esimees, lugupeetud juhataja ja ettekandja! Kas me ei peaks ette nägema ka võimaluse arutada täiendavalt päevakorraküsimusi, kus osa sõnavõtte on ajalise raamistuse tõttu pidamata jäänud? Kui ühe küsimuse arutamiseks on planeeritud pool tundi või 40 minutit, aga sõna võtta soovijaid on 15, siis selle poole tunniga saaks sõna üks osa, kuid mõnel teisel päeval jätkuks arutelu nn. lahtise mikrofoni kaudu. Seda stenografeeritaks ja kõigil oleks võimalik oma sõnavõtt ära pidada. Kas seda küsimust on reglemendikomisjonis arutatud ja kas härra Allik näeks võimalust seda reglementi lülitada?

J. Allik

Konkreetselt seda küsimust me arutanud ei ole. Praegu on ju kaks võimalust. On võimalus, et Ülemnõukogu pikendab tööaega hääletega 2 : 1. Ja teine võimalus on lisada oma sõnavõttud

stenogrammile ilma siin saalis aega kulutamata. Härra Maarend peaks siis ise sõnastama täpse teksti. Ma ei oska selles suunas mõelda, et me tekitame mingid istungid, mis nagu päris istungid ei ole ja kus igaüks võiks oma pidamata kõned ära pidada.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, ma avan läbirääkimised. Paistab, et sõnasoovijaid ei ole. Kas võib reglemendimuudatuse hääletusele panna? Kohaloleku kontroll! Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 31. Jaak Allik soovib midagi täpsustada. Palun!

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, siin tekkis küsimus, et kui need muudatused peaks praegu vastu võetama, mis ajast see otsus siis kehtima hakkaks? Eelkõige käib küsimus eeloleva kolmapäeva hommikuse istungi kohta. Ma ei oska ise sellele vastata, siin tahaks kuulda spiikri arvamust.

Juhataja

Mina oletan, et hakkab kehtima vastuvõtmise hetkest. Kas kolleegidel on teisi arvamusi?

J. Allik

Minu arvamus on, et need teised punktid võiksid ju kohe kehtima hakata, aga kolmapäeva hommikune istung vist järgmisest istungjärgust, sest ajad on tõesti planeeritud nii komisjonidel kui saadikutel.

Juhataja

Kolleegid, kas me võime lisada siia niisuguse lause, et reglemendimuudatus hakkab kehtima 9. detsembrist 1991? See rahuldab kõiki. Paneme hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi muutmise ja täiendamise kohta? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 63 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid ka ei ole. Otsus on vastu võetud. Püüan hoolt kanda selle eest, et me saaksime toimetada kõigile ka uue reglemendi eksemplari. Ma usun, et paljudel on esialgsed variandid juba kaduma läinud. Samas ma loodan ka, et olete käesoleval istungjärgul minu suhtes suuremeelsed, niipalju kui see puudutab ajagraafikut, sest kiireloomuliste küsimustega me oleme graafikust väljas.

Lugupeetud kolleegid, meil on jäänud mõned minutid. Võib-olla võtaksime arutelule veel ühe punkti täna kinnitatud päevakorrast ja vabandame ministrite ning teiste kõrgete ametnike ees. Kukkus välja sedamoodi, et täna me ei saa Eesti majanduse 1992. aasta prognoosi arutada, sest kell 6 tuleb presiidiumi istung. Me täpsustame töö korras aja, millal teid uuesti täiskogu ette palume.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi politseiseaduses" eelnõu kohta

Juhataja

Kolleegid, mul on ettepanek võtta praegu arutusele 4. päevakorrapunkt: Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi politseiseaduses" eelnõu. Arvamust avaldab õiguskomisjoni esimees härra Tõnu Anton. Palun kõnetooli!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, teie ees olev seaduseelnõu muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi politseiseaduses näib esmapilgul lihtsa, selge ja pikemat kaalumist ehk mitte vajavanagi. Selle lühikese seaduseelnõu taga on paraku tähtis ja vahest poliitilinegi probleem. Nimelt on § 9 lg. 2 muutmise tagajärjeks see, et politseistruktuurist arvatakse välja kaitsepolitsei. Vastavalt § 8 lg. 3 on politsei vabariiklikud bürood: kriminaalpolitsei, kaitsepolitsei, liikluspolitsei, massiteabe- ja analüüsibüroo ning politsei reserv. § 9 lg. 2 pole aga enam kaitsepolitseid nimetatud ja seetõttu tekib õiguslik vastuolu § 9 lg. 2 ja § 8 vahel. Sellele vastuolule on püüdnud õiguskomisjon juhtida ka valitsuse tähelepanu: kui politseistruktuurist soovitakse kaitsepolitsei välja arvata, siis tuleb seda teha kõigi vajalike paragrahvide muutmise kaudu. Sellist eelnõu aga valitsus esitanud ei ole. Kujunenud situatsioonis informeerib õiguskomisjon, et esitatud eelnõu mõte ei seisne mitte § 9 lg. 2 muutmises, vaid tõenäoliselt taotletakse hoopis teist ja kaugemat eesmärki, see on kaitsepolitsei väljaarvamist politseistruktuurist. Kui valitsusel sellist eesmärki siiski ei ole, on esitatud eelnõu vastuolus politseiseaduse § 8 lg. 3 ja teiste sätetega, mis näevad ette kaitsepolitsei kuulumise politseisüsteemi.

Õiguskomisjon palub, et valitsus selgitaks, kas tegemist on normitehnilise veaga või siis

sooviga taotleda varjatud eesmärki, kaitsepolitsei väljaviimist politseistruktuurist. Kui valitsus on oma seisukoha avaldanud, on õiguskomisjonil võimalik anda eelnõule lõplik hinnang. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, me võtame õiguskomisjoni seisukoha teadmiseks. Täna nägemist, jätkame homme kell 10.00 nagu ikka panga ja valitsuse infotunniga.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

57. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

3. detsember 1991

Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, lugupeetud Ülemnõukogu! 57. istungjärgu töö jätkub. Kontrollime kohalolekut! Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 36.

Lugupeetud kolleegid, vastavalt kinnitatud päevakorra ja reglemendile on täna Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.

Kolleegid, mul on teile edasi anda valitsuse informatsioon: "Vastavalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1991. aasta 21. novembri otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra muutmise kohta" §-le 21 lg. 4 teatame Endel Lippmaa ja Artur Kuznetsovi vabastamisest Eesti Vabariigi ministri kohustest nende poolt esitatud avalduste alusel." Alla on kirjutanud peaminister.

Kolleegid, meil on täna kõne all selgituste saamine kahe probleemi kohta. Neist ühe puhul võib selguda, et me seda praegu käsitleda siiski ei saa. Nimelt esitas Jüri Liim küsimuse spordipedagoogide vallandamise kohta Tallinna Pedagoogilisest Instituudist ja haridusminister hr. Loik oma kirjaga teatab, et probleemi käsitlemine ei ole sobiv, kuna on käimas kohtumenetlus. Mina rohkem ei kommenteeri. Kui Jüri Liimil on selle kohta midagi

öelda, siis ta teeb seda. Aga see on omaette küsimus, mida me täna ei hakka arutama. Jüri Liimil on aega asi ette valmistada.

Alustame rahvasaadik Ants Käärma järelepärimisest. Tema tahab selgitust põllumajandusmasinate varuosade ostmise kohta Saksamaalt, endisest Saksa DV-st. Küsimusele vastab põllumajandusministri asetäitja hr. Pajo. Palun teid kõnetooli!

M. Pajo

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetavad rahvasaadikud! Küsimus kõlab nii: "Vastavalt laekunud informatsioonile on võimalik osta endises Saksa DV-s toodetud põllumajandusmasinaid ja nende osi hinnaga kuni 20% algmaksumusest, või kui Saksamaa valitsus on nõus tasuma selle summa abi andmise korras vastavatele ettevõtetele, siis saada see tehnika sisuliselt tasuta. Kas valitsus on selle probleemiga tegelnud või kavatseb tegelda? Kui ei, siis kes peaks sellega tegelema või võiks tegelda?"

Et probleem on natuke laiem, siis ma natuke valgustan selle tagapõhja. Teatavasti on Saksamaa LV valitsus andnud Nõukogude Liidule pikaajalist soodustatud krediiti miljardi Saksa marga ulatuses. Praeguseks on Liit sellest ära kasutanud kuus miljonit. Osa ülejäänud summast võiks meie arvates kasutada ka endised Liidu piirkonnad. Vastav ettepanek tuli nimelt Saksa firmadelt. Nad soovitasid osa krediidist, näiteks 50 miljonit Saksa marka, anda Eestile ja kasutada Eesti vajadusteks. Saksa firmade pakkumine tuli septembri lõpus. Oktoobri alguses arutas valitsus meie ministeeriumi ettepanekul krediidi saamist põllumajandusmasinate ja nende varuosade ostuks.

Valitsuse volitusel Eesti majandusministri poolt Saksamaa Liitvabariigile saadetud limiiditaotluse peale sõitis Eestisse Saksa ekspertide grupp, et selgitada meie valitsuse ja pankade garantiisid ning majanduse seisundit. Läbirääkimistel selgus, et mainitud Saksa firmade informatsioon sooduskrediitide andmise kohta oli olnud ekslik. Leping Saksamaa Liitvabariigi valitsuse ja Nõukogude Liidu Agrotööstuspanga vahel ei laienenud iseseisvunud vabariikidele. Pärast iseseisvumist tühistaski Liidu "Agrovarustus" Eestile eraldatud Saksa tehnika fondi. Saksa pool nõustus meile krediiti andma väiksemates summades, lühiajaliselt ja soodustusega, mis ei nõua valitsuse garantiid. Nii et esialgne info Saksa markade saamise kohta Nõukogude Liidu laenude arvelt osutus ekslikuks, neid ei saa.

Millised võimalused meil praegu on põllumajandustehnika hankimiseks Saksamaalt? Esiteks eraldas valitsus põllumajandusele tänavu 110 000 USA dollari ulatuses valuutat, et osta põllumajandustehnikat Saksamaalt. Leping on meie "Agrovarustuse" poolt sõlmitud, selle arvelt tuleb 93 000 marga eest E-280 varuosasid ja samuti 93 000 marga eest lüpsitehnika

varuosasid. Tellimus täidetakse Viljandi Agrovarustusbaasi kaudu, kaup saabub jaanuaris-veebruaris ning müüakse meie majanditele Nõukogude rublade eest, ametliku kursi järgi. Siis saab heinakoristusmasinate ja lüpsiseadmete probleem suures osas lahendatud.

Rida probleeme siiski jääb Saksa kartulikombainide, kuivatite ja töötleva tööstuse varuosadega. Käigus on konsignatsioonileping mõne Saksa firmaga ja avatud nende müügipunkt Valga EPT-s, kus toimub müük majanditele valuuta eest, kogumahus 750 000 Saksa marka. Siin mingit valitsusepoolset otsest abi ja toetust ei ole.

Läbirääkimistel Saksa firmadega on saanud selgeks, et praegu ei ole Eestis nende meelest kindlat mehhanismi, millega väliskrediite garanteerida, tehku seda siis vabariigi valitsus, eri ministriumid või ametkonnad. Midagi konkreetset ei ütle selle kohta ka nende uurimiste ja spetsialistide hinnangute põhjal Eesti pangaseadus. Samuti puudub konkreetne tööarveldusseadus ja pandiseadus ning kogu pangagarantiide süsteem on lõplikult välja töötamata. Eesti välislaenude katteks saaksid olla meie maavarad, mets, kinnisvara jne. Kui me tahame välislaene saada ja välisfirmadega koostööd teha, siis tuleb need küsimused Ülemnõukogu tasandil kõige kiiremas korras läbi arutada, kindlaks määrata valitsuse ja ministriumide õigused ning kogu toimemehhanism. Kui välisfirmad ja välispangad ei saa seadustatud garantiisid, siis on väga raske jätkata pooleliolevat tööd välislepingute sõlmimiseks ja väliskrediidi saamiseks.

Juhataja

Suur tänu! Ants Käärma soovib asjaolusid täpsustada.

A. Käärma

Härra esimees, härra juhataja! Mul on hr. Pajole küsimus. 110 000 USA dollarit on suur summa, aga kui palju saab selle eest osta varuosi? Kas see katab meie poole aasta või terve aasta või mitme aasta vajadused?

M. Pajo

Summat kasutatakse heinakoristus tehnika ja veel mõnede masinate varuosade hankimiseks järgmise aasta tarbeks. Muud see ei kata.

Juhataja

Suur tänu! Ja nüüd ülejäänud rahvasaadikud. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja, kust tavaline põllumajand teie arvates saab valuutat näiteks Valgast varuosade ostmiseks? Tagastatav lõssiprotsent on ääretult väike, aktsiaseltsid võtavad selle väheseги endale, metsa majandeil õieti ei ole, järelikult ei saa nemad Valka minna.

M. Pajo

Hr. Arro küsimus on tõsine. Paljudel majanditel ei ole kuskilt valuutat võtta, et tehnikat soetada. Kuid lähemal ajal võib lõppeda Vene rublagi. Tuleb otsida võimalusi oma toodangut realiseerida ja valuutat saada. Muidugi on põllumajandusministeerium seisukohal, et majandid üksi sellega toime ei tule, raha peab leidma ka teiste rahvamajandusharude arvel. Seda valitsus praegu uurib, lõplikku lahendust veel ei ole. Ma ütlen veel kord, et me peame võimalikult kiiresti ümber orienteeruma situatsioonis, kus Nõukogude rubla enam ei toimi.

A. Veetõusme

Lugupeetud esimees, juhataja ja ettekandja! Kõnealusel küsimuses on avalikkust muidugi päris tublisti segadusse aetud, kui nüüd selgub, et see kõik oli tühijutt ja midagi ei ole saada. Kui te mainisite, et pangaseaduses ei ole midagi öeldud kinnisvara pantimise kohta, siis kas te olete pangaseadust lugenud? Valitsusele on antud pangaseaduses väga ühene ülesanne välja töötada kinnisvarade registreerimise kord. Valitsus ei ole seda teinud, aga meie ajame kõik Ülemnõukogu peale. Aitäh!

M. Pajo

Vabandage, võib-olla ma ei väljendanud ennast selles küsimuses päris täpselt. Ma ütlesin, et seadus ei reguleeri ühe või teise organi vastutust, vaid ainult õigusi. Millised õigused on valitsusel anda riiklikke garantiisid, millised ministeeriumidel ja teistel ametkondadel, kes tegelevad välismajanduskrediitidega? Ilma riikliku garantiita pole praegu võimalik neid küsimusi lahendada. Probleem on selles, et valitsusel lihtsalt ei ole selged piirid, milles tema praegu tegutseda võib. Aitäh!

P. Lutt

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Nagu me täna kuulsime, on söödakoristustehnika tagavaraosade ostmiseks eraldatud 110 000 dollarit. See on naeruväärne summa, ümmargune null, mille eest ei saa osta isegi üht komplekti Saksa tehnikat, kui teada, et üks laager maksab

45–50 dollarit. Mul on teile kui vabariigi põllumajandusministri asetäitjale, vabariigi valitsuse esindajale küsimus: miks Eesti Vabariigi Valitsus põikpäiselt ei anna majanditele valuutamaksu soodustust? Tegu on ainult 1000 või 2000 dollariga, mõnekümne laagriga. Aitäh!

M. Pajo

Probleem on olemas, kuid te teate väga hästi meie vabariigi ja tema valitsuse tegelikke võimalusi. Laenu võib anda valitsuse valuutafondi arvel, mis on nii väike, et ulatuslik abi ei tule kõne alla. Me peame oma majanduses ja majandites – olgu kolhoosides või taludes – võimalikult kiiresti ümber orienteeruma. Lootus ainult valitsuse abile ei ole lahendus ega vii meid majandusummikust välja. Iga tootja peab kõigepealt ise leidma vahendeid, millega tootmist ümber korraldada ja tehnikat hankida. Aitäh!

H. Peterson

Lugupeetud Ülemnõukogu esimees, juhataja ja ettekandja! Arutasime Saksamaalt vajatavate tagavaraosade probleemi ühel majanduskomisjoni istungil, kus viibis ka osa maaelukomisjoni liikmeid. Seal oli ettekandjaks valitsuse poolt härra Laansalu. Jutt oli 50 miljonist Saksa margast, mille kohta ajakirjanduses algul kirjutati, et see on valitsuse, riigi soodustus põllumehele. Kuid komisjoni istungil selgus, et see on tavaline kommerts-laen, mis tuleb võtta omal riisikol. Pole aga tervikvarasid ja omanikku, kes vastutaks ja otsustaks. Küsimus: kas põllumajandusministeeriumi ja valitsuse seisukoht selle 50 miljoni marga saamisel ja garanteerimisel on muutunud või on lugu hoopis soiku jäänud?

M. Pajo

Sellel teemal ma juba peatusin. 50 miljonit Saksa marka oli Saksa firmade endi poolt välja pakutud ja meil tekkis tõepoolest arvamus, et asi on otsustatud ja laenu saab samadel soodustingimustel, nagu anti Liidule. Kuid nagu ma ütlesin, oli see esialgne informatsioon, mis konkreetsetel läbirääkimistel sakslastega osutus ekslikuks. Sellistel soodustatud tingimustel nagu Liidule meile krediiti ei anta. Kui me tahame 100 või 150 miljonit marka laenu saada, siis peame eraldi kokku leppima tingimustes, mille täitmist Eesti Vabariik on suuteline garanteerima ning millistel tingimustel me oleme nõus ja suutelised seda laenu võtma. Töö praegu käib, kuid 50 miljonit Saksa marka, mis esialgu välja pakuti, polnud sellistel tingimustel võimalik saada.

H. Peterson

Andke andeks, te ütlesite, et Eesti Vabariik on suuteline garanteerima. Üks asi on, mida ettevõtja või organisatsioon omal riisikol ette võtab, teine see, mida garanteeritakse. Nii et garanteerimisest ei tule niipea juttu?

M. Pajo

Senised läbirääkimised on näidanud, et teisel poolel ei ole selge, millised need valitsuse ja riigi garantiid on. Kuna seadusandluses on need funktsioonid piiritlemata, siis on ka läbirääkimised praegu katkenud või edasi lükkunud. Saksa poolele ei ole selged meie võimalused riiklikke garantiisid anda.

E. Leisson

Lugupeetud hr. juhataja! Lubage esitada kaks küsimust. Möödunud nädalal teatas raadiojaam "Saksa Laine" oma venekeelses saates, et kuna Eesti Vabariigi Valitsuse ametlik raadiojaam Eesti Raadio on kutsunud natslikus Saksa sõjaväes, politseipataljonides, piirikaitse rügementides, 20. SS-diviisis ja Saksamaa liitlase Soome armees vabatahtlikena teeninud eestlasist veterane kokkutulekutele, siis arutavad Saksamaa valitsusringkonnad praegu Eesti Vabariigile abi ja krediidi andmisest võimalikku keeldumist. Kas vabariigi valitsust on sellest informeeritud? Kas Saksa poole keeldumine laenust ei ole eeltooduga seotud? Tänan!

M. Pajo

Meil ei ole andmeid, et laenust oleks keeldutud. Praegu on läbirääkimised pooleli, uuritakse mõlema poole võimalusi laenu tagamiseks. Informatsioon, mida hr. Leisson mainis, on mulle uus. Tuleb natuke andmeid koguda, siis on võimalik sellele küsimusele vastata.

J. Telgmaa

Lugupeetav ettekandja! Me kraabime kokku närused 110 000 dollarit ja samas oleme valmis kulutama miljoneid laenuks või tagastamatu abina taotletavast valuutast teravilja ostmiseks. Miks põllumajandusministeerium nii vähe hoolitseb selle eest, et ise teravilja toota ja vabaneva valuuta eest põllumajandusele vajalikke vahendeid osta? Teiste sõnadega: kas ka põllumajandusministeerium on seisukohal, et me ei pea ennast ise ära toitma, et parem ja odavam on osta toitu maailmaturult? Kas eeltoodud näidetest valuuta kulutamise valmiduse kohta teravilja ja varuosade ostmiseks ilmneb teadlik majanduspoliitiline tendents? Tänan!

M. Pajo

Ma arvan, et meie raskes majandussituatsioonis, praeguses kriisis võib igauks oletada mõne organisatsiooni või organi tahtlikku või tahtmatut tegevust. Ma leian siiski, et valitsus on üritanud teha kõik, mida on võimalik tema kaudu lahendada. Valitsus ei ole kunagi olnud seisukohal, et meil on õigem osta toiduaineid välismaalt. Valuutat Eestil selleks ei ole ja maaelu arengu seisukohast peame siiski oma põllumajanduse säilitama vähemalt selles mahus, mis kindlustab oma rahva äratoitmise. Teravilja oleme sunnitud sisse ostma, see on toiduteravili leiva ja saia küpsetamiseks, mitte loomatoiduks. Söödateravilja asjus käivad läbirääkimised Ameerika Ühendriikidega. Esialgne informatsioon ütleb, et tagastamatu abina saame 100 000 tonni söödateravilja. Selleks valitsus kulusid ei kannu. Arvan siiski, et valitsus püüab põllumajandust ja maaelu üleval hoida, nii palju kui see temast sõltub.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, austatud ettekandja! Ettekandja jutust võis välja lugeda, et pakutud 50 miljoni Saksa marga laenu ümber tehtud kära Eesti ajakirjanduses osutus ekslikuks. Laen on peatatud ja edasi lükatud. Aga meil kõigil on veel selgelt meeles, kui palju vabariigi valitsus ajakirjanduses avaldas intervjuusid, kus väideti, et selle laenu saamine oli suur võit. Siit ka minu küsimus. Kas vabariigi valitsuse sellist tegevust võib lugeda eetiliseks ja korrektseks? Teiseks, võib-olla te vastaksite konkreetselt, kas lähema kuu või kahe jooksul on põllumehel loota välismaiste, eriti Saksa varuosade saamist või mitte? Aitäh vastuse eest!

M. Pajo

Et selle 50 miljoni Saksa marga ümber oli ajakirjanduses palju juttu, tuleneb minu arvates siiski rohkem ajakirjanduse vabadusest. Olenevalt infokanalitest, mis ajakirjanduse käes on, võib ühte asja serveerida nii, nagu ajakirjanikele või ühele või teisele ametnikule tundub. Valitsuse ametlikku infot, et see laen on juba käes või et leping on sõlmitud, pole avaldatud. Ajakirjanduse informatsioon oli seekord tõepoolest ekslik.

Teine küsimus: milline reaalne võimalus on põllumajandusel varuosasid saada? Kokkulepped Saksa tehnika hankimiseks valuuta eest Valga EPT kaudu ja valitsuse abi 110 000 dollarit on täiesti kindlad asjad. Ja nagu ma ütlesin, praegu käivad läbirääkimised ja ette on valmistatud meie põllumajandusministri visiit Saksamaa Liitvabariiki, kus need küsimused tulevad veel kord läbivaatamisele. Ma arvan siiski, et teatud nihkeid on ka siin edaspidi oodata. Aitäh!

A. Mölder

Austatud spiiker, lugupeetud ettekandja! Minu küsimus tuleneb kolleeg Telgmaa küsimusest. Meil on kõigil käes – küll arutamata – põllumajanduskontseptsioon, mille on ette valmistanud Mati Tamm. Seal sisaldub üsna selge põhimõte põllumajandussaadusi ikka sisse osta. Ma arvan, et sisse saab osta ainult valuuta eest. Kas põllumajanduskontseptsioon on valitsuse dokument, on see ministeeriumi dokument? Ja kui see on ministeeriumi oma, kas siis ministeerium töötab selle kallal?

M. Pajo

Valitsuse põllumajanduspoliitika on muidugi väga hell ja terav teema, mis on pikaajaliselt päevakorral olnud. Grupp inimesi on kontseptsiooni tõepoolest välja töötanud ja selle koostamisel on osalenud ka maasaadikud, majandite inimesed, talunikud jt. Siiski ei ole kontseptsioon ühevandiline ja seal pole otseselt ära öeldud, et toimub kindlasti põllumajandustootmise langus ja seepärast peame kindlasti hakkama sisse ostma. Kontseptsioon on mitmevariandiline ja näeb ette nimelt erinevad arengutsenaariumid, sõltuvalt meie tegelikust majandussituatsioonist. Ja kui me vaatame oma igapäevast olukorda, siis näeme, et lepingud Nõukogude Liiduga on 3–5% eelmise aasta tasemest ja samal ajal ei ole me suutnud leida ka vahendeid selleks, et hankida tehnika varuosi mujalt maailmast. Seetõttu peame nägema ette ka mustad stsenaariumid selleks perioodiks, kuni me pole veel suutnud oma majandust ja sealhulgas põllumajandust orienteerida normaalse eraomanduse ja turumajanduse tingimustele, et me saaksime jälle normaalselt, kokkulepete järgi maailmaga kaubelda. Siin on siiski olemas oht, et teatud perioodil me oleme lihtsalt sunnitud teatud osa nõudmisi rahuldama sisseostetud toidukaupadega. Aga see ainult üks arengutsenaariumi variant, mitte ainus ega lõplik. Arengukontseptsiooni on põllumajandusministeerium ja ka valitsus läbi vaadanud ning ma arvan, et see tuleb kõige lähemal ajal avalikkuse ette, et kõigil oleks võimalik selle üle mõtteid vahetada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, hr. Pajo, rahvasaadikutele rohkem küsimusi ei ole.

Järgmine teema, mida ma alguses põgusalt nimetasin, on rahvasaadik Jüri Liimi arupärimine Tallinna Pedagoogilise Instituudi teenekate spordipedagoogide vallandamise kohta. Haridusminister on saatnud kirja, ma loen selle teile ette: "Sain 27. novembril Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikme Jüri Liimi arupärimise spordipedagoogide Lipu ja Žulini vallandamise kohta Tallinna Pedagoogilisest Instituudist. Vastavalt Tallinna Pedagoogilise Instituudi

rektorilt saadud informatsioonile on nimetatud küsimuses käimas kohtumenetlus, mistõttu ei ole seaduslik enne kohtuotsuse kuulutamist sellesse küsimusse sekkuda. Seepärast palun minu informatsioon 3. detsembril käesoleval aastal Ülemnõukogu infotunnis ära muuta."

Minule on saatnud kirja ka Jüri Liim, ma loen selle samuti ette: "Kuna austatud haridusministrit meie teenekaid spordipedagooge hr. Lippu ja hr. Žulinit käsitlevatele küsimustele vastamas ei ole, siis ei pea ma võimalikuks esitada lisapärimisi. Ma ei vaja kohtumenetluse andmeid, vaid vastust sellele, mida minister on teinud selle ebanormaalse olukorra lahendamiseks väljaspool kohut. Palun küsimus õiglaselt lahendada ilma õigusorganite sekkumiseta. Loodan vastust saada teile sobival ajal. Rahvasaadik Jüri Liim."

Meil on praegu raadio otsesaade, ma loodan, et kõik asjaosalised kuulsid ja reageerivad vastavalt. Lugupeetud kolleegid, sellega ma loen valitsuse ja Eesti Panga infotunni lõppenuks ja me jätkame vastavalt kinnitatud päevakorra.

Prognoos Eesti majanduse kohta 1992. aastal

Juhataja

On ettepanek võtta järgmise küsimusena arutusele meie päevakorra esimene punkt, mis nihkus edasi seoses kiireloomuliste küsimustega, nimelt prognoos Eesti majanduse kohta 1992. aastal. Nagu me kokku leppisime, käsitleme seda teemat täna kuni tunni aja jooksul ning ma paluksin ettekandeks kõnetooli majandusminister hr. Leimanni!

J. Leimann

Lugupeetud juhataja, austatud saadikud! Vähem kui kuu aja pärast algab uus majandusaasta, uus eelarveaasta. Lähemal ajal hakkab Ülemnõukogu arutama vaba, iseseisva Eesti 1992. aasta esimese poole riigieelarvet. Seoses sellega on mul täna võimalus tutvustada Ülemnõukogule valitsuse hinnangut Eesti majanduses järgmisel aastal kujunevale olukorrale. Püüan anda teatud pildi majanduse sõlmküsimustest, enne seda aga lubage teha mõned sissejuhatavad märkused.

Riigieelarve järgmiseks aastaks on koostatud esimese poole kohta. See on meie viimane rublaelarve ja tõenäoliselt ei ole meil võimalik ka kogu esimesel poolaastal vaid rubladega opereerida. Valitsuse ettekanne, mis on teile brošüürina välja jagatud, on koostatud terve aasta kohta ja arvutus baseerub samuti vaid rublal. Olukorras, kus juba esimese poolaasta sees

toimub rahareform, on mõlemad dokumendid eeskätt üldpilti andvad. Ettekande "Eesti majandus 1992. aastal" on valitsus ja teadusasutused koostanud augustis-septembris, nii et praegusel dünaamilisel ajal on see juba mõnevõrra vananenud. See on üks põhjus, miks ma püüan allpool esitada täiendusi, katsudes samas vältida esitatud materjali kordamist. Niisiis ma loodan, et mu ettekanne on pigem täiendav, orienteerumisele kaasa aitav.

Ja veel üks sissejuhatav seisukoht. Olen ministriks kinnitamise päevast alates teie ees esinenud eeskätt realistina, mõnede pessimistlike alatoonidega, kui ma olen rääkinud Eesti majandusest, selle seisukorrast ja potentsiaalidest. Nüüd, kus Eesti on iseseisev riik, kus see õnn tuli meie majja varem, kui me paljuski julgesime arvata, kus uue riigi ülesehitamine on meie endi kätes, kus tõepoolest on palju võimalusi, eeskätt kaugemas perspektiivis arutledes, sooviksin oma tooni muuta. Minu arvates me hädaldame liiga palju, räägime liiga palju eilsest ja tänasest ning liiga vähe homsest ja ülehomsest. Tõsi, tänane ja homne päev on rasked, aga iga muutus on raske. Meil on käsil ja ees väga suured muudatused, mis panevad aluse edaspidisele arengule, ja miks peaks see kerge olema. Niisiis kutsume üles realismile ja konstruktiivsusele, optimistlikule orientatsioonile.

Ja nüüd asja juurde. Tahan rääkida 16 küsimusest meie majanduses. Esiteks lühidalt praegusest majandusseisust. Põhilised majandusnäitajad kujunevad sel aastal ligikaudu sellisteks, nagu me aasta tagasi ette nägime. Kui teha lahti eelmise aasta majandusprognosis, siis võime sellise järelduse teha. Kartsime suurtööstuse mõnevõrra suuremat langust ja tööpuuduse suuremat kasvu. Iseregulatsioon, vanade sidemete inertts ja ettevõtete soov ning võimalus säilitada ka mittevajalikku töajõudu oli suurem, kui arvasime. Aasta tagasi lootsime, et majandusreform ja kõik teised reformid – haldusreform, õigusreform – arenevad kiiremas tempos. Kuid aasta oli heitlik ja nüüd on meil mõndagi tegemata. Kokkuvõttes ei ole aga meie selle aasta majandusnäitajates ega ka reformi arengunäitajates midagi erakordset, kui võrrelda teiste riikidega, kes on samal teel mis meiega. Jälgime pidevalt Venemaa, Baltimaade ja Vahe-Euroopa maade reformide käiku, püüame ennast hinnata nende taustal ja neilt ka õppida.

Teiseks mõnedest teguritest, mis on eeloleva aasta majandusprotsessidele olulised. Määramatus on suur. Tulevane aasta on esimene, kus me oleme oma kõigi suuremate kaubanduspartnerite jaoks välisriik. Seejuures ei ole partneritel enam plaanimajandust, on minimaalne riiklik reguleerimine, kuid ei ole veel kaugeltki ka turumajandust. Nende majandussubjektidel, ma mõtlen siis Ida ettevõtjaid, jääb puudu oskusest ja valmisolekust kaubelda uut viisi, ilma tsentrita, otse välisfirmaga, kelleks on meie firmad, olukorras, kus ka see subjekt on suures määramatuses tooraine, seadmete ja muude tootmiskomponentide mõttes. Partnerite vahetamine, nende leidmine Läänest pole samuti kerge, kuna rubla pole

konverteeritav ja ka oskusi ega sidemeid ei ole. Börsid ja kõik muud sellised uued institutsioonid ei suuda korvata limiitide ja fondide süsteemi, tsentraalse varustamise süsteemi kadumist. Kaubandus on vähearenenud. Venemaa, Ukraina, Kasahstan ja teised meie olulisemad kaubanduspartnerid pole seni olnud veel valmis riikidevaheliste majanduslepingute sõlmimiseks. Neil on omad suured siseprobleemid ja valitsemiskriisid.

Tõsi, esimesed lepinguprojektid on olemas, sealhulgas värskelt saadud projekt Venemaalt, mida ma olen valmis tutvustama. Siiski tahaks lisada, et ei ole teada, kui palju sellisest üldisest kahe riigi vahelisest nn. vihmavarjulepingust on kasu majandusobjektide suhete arengule. Majandusobjektid taotleavad eeskätt oma edu, ellujäämist ega ole riigi poolt mõjutatavad nii nagu lähiminevikus. Ja üldse lootus Idale, idafirmade maksevõimelisus jne. on üpris problemaatiline. Meenutagem 1920. aastaid, kus idakaubandus vajus ära mitte ainult poliitilistel põhjustel, vaid ka sealse kaose ja maksevõimetuse tõttu. Me peame selliseks mustaks stsenaariumiks valmis olema.

Kui lisada juurde hinnad, mis tõepoolest jõuavad õige pea maailmaturul kujuneva tasemeni – Vene Föderatsiooni lepinguprojektis on selgelt öeldud, et kaupleme tuleval aastal maailmaturuhindades ja kõigi maailmaturul kehtivate mängureeglite kohaselt –, kui lisada suur inflatsioon, mis võib lähinädalatel, veel enne krooni oluliselt kiirenedada, kui lisada tõeliste omanike vähesus, kes tegeleksid homse ja ülehommega, siis saame ligikaudse pildi määramatusest majanduses. Määramatust tuleb vähendada. Detsembris loodame sõlmida riikidevahelised majandus- ja kaubanduslepped vähemalt meie suuremate partneritega. Oleme valmis põhimõtteliselt kaupa tegema dollarites, s.t. püsivhindades, ja ka lepingutes sellise valmisoleku fikseerima. Otsime võimalusi saada suuri välislaene, sest ilma nendeta ei ole Eesti majanduse rahuldav funktsioneerimine 1992. aastal tegelikult võimalik. Esimesena läheb meil tõenäoliselt vaja laenu kütusekriisi leevendamiseks hiljemalt jaanuaris.

Kolmandaks räägiksin mõne sõna eeloleva aasta reformide arengust. Need on kirjas teile jagatud materjalides, sellepärast lühidalt. Täna on selge, et reforme ei saa läbi viia 2–3 aastaga, selleks kulub kuni 10 aastat. Õnneks on meil midagi õnnestunud ära teha. Arvan, et rahuldavas faasis on näiteks meie maksu- ja eelarvereform, kuigi ka neil aladel on rohkesti täiustusi ees. Üldse on veel aga palju teha ja 1992. aasta on üks läbimurdeaasta. Oma rahale üleminek, rahareform on muidugi keskne reform. Tõelise reformi sisu annab kindlasti välja ka kõik see, mis hakkab toimuma kaubanduses. Kuid eelarve tulude tagamiseks – ma rõhutan, eelarve tulude tagamiseks –, saabuva tööpuuduse leevendamiseks, endastmõistetavalt ka krooni stabiliseerimiseks pole midagi olulisemat kui ettevõtluse kiire areng. Kõva töö ja aruka äri oskuslik kombineerimine on üks võtmeküsimusi. Majanduse edaspidine kiire

rahvusvahelistumine on ilma igasuguse kahtluseta ülitähtis. Neile küsimustele peaksime erilise tähelepanu pühendama ja vastavatele väljapakutud lahendustele rohelise tee andma. Ilma väliskapitalita ja Läänest tuleva *know-how*'ta me edu ei saavuta, sellepärast tuleb uuel aastal julgelt müüa ettevõtteid, nende osi, ja kui vaja, siis ka maad välismaa firmadele.

Neljandaks, kaubandus, eeskätt väliskaubandus, sest sisekaubandus on otseselt sõltuv väliskaubandusest. Nii väikestel riikidel nagu Eesti, nii väikese siseturu korral on majanduse võtmeküsimuseks väliskaubanduse tase, väliskaubanduse bilanss, kui laiemalt arutleda, siis välismajandussuhete tase, maksebilanss. Tulenevalt meie majanduse struktuurist, tooraine hindade olulisest tõusust, kütusebilansi negatiivsusest, kõva valuuta eest eksporditava toodangu tänasest mahust, hädavajalikust kõva valuuta eest imporditava kauba mahust – ma nimetan siin energiakandjaid, teravilja ja mõningaid toiduaineid, medikamente –, saab olema Eesti 1992. aasta kaubavahetuse bilanss, ka maksebilanss kõvas valuutas, näiteks dollarites või kroonides, igal juhul negatiivne. Nagu ütlesin, me vajame välislaene. Konverteeritava krooni käibelelaskmisel muutub ka sisekaubandus, hakkame kauplema maailmaturuhindadega, kaubad ilmuvad müügile.

Viiendaks, hinnad, inflatsioon, krooni käibeloleku esimene periood. Eelolevatel nädalatel ja kuudel jätkub tõenäoliselt kiire hinnatõus, mis tuleneb juba nii meie põhilise kaubanduspartneri Vene Föderatsiooni otsustest kui ka üldse olukorrast selles piirkonnas, kus me elame ja kellega me suhtleme. Hinnaskaala ja -proportsioonid lähenevad üha enam maailmaturuhindadele. Pärast rahareformi jätkub hindade turuline korrigeerimine, aga loodetavasti juba rohkem riigi poolt reguleeritavalt ja mitte enam sellises tempos. Asi on selles, et praegu rublaga, teise riigi valuutaga opereerides ei ole valitsusel ega Ülemnõukogul erilisi võimalusi ega vist ka erilist vajadust inflatsiooni mõjutamiseks. Praegu toimub loomulik iseregulatsioon avaneva maailmaturu suunas. Tuleb valmistada ette inflatsiooni reguleerimise kava krooni käibeloleku esimeseks etapiks. Sellega tegeldakse Eesti Panga juhtimisel.

Kuuendaks mõni sõna tööstustootmisest. Peame tegema kõik, et säiliks, areneks ja muutuks efektiivsemaks meie kütuse- ja energiatööstus. Kogu see kompleks, kogu see valdkond – kütuse, energia kokkuhoid, vastavad meetmed igal tasemel – muutuvad tuleval aastal esmakordselt viimase 50 aasta jooksul eluliselt oluliseks. Riigi erilise tähelepanu all peavad uuel aastal olema ka liha-, piima- ja üldse toiduainetööstus. Sooja- ja söögiprobleemid tuleb ka kõige raskemal ajal vähemalt rahuldavalt lahendada. Kogu ülejäänud tööstuse puhul muutub võtmesõnaks eksport – nii idasse kui läände. Meil on mõned ekspordikavad, mõned ekspordiprogrammid, mis on läbi arutatud ja mis hõlmavad metsa, alkoholi, kalatooteid jne.

Need tuleb ellu viia. Aga ka kõigil teistel ettevõtetel tuleb otsida võimalusi olla tõeline eksportöör. Minu arvates on praegu probleemiks suurtööstus, selle vähene orienteeritus maailmaturule. Suurtööstus on paljuski seisev vesi, kuna puudub omanikuhuvi. Oluline on seega tööstusettevõtete kiire privatiseerimine ja väliskapitali kaasamine. Ainult oma tarkusega ja Eesti omanikega me tööstust maailmaturuga ei integreeri. Iga stsenaariumi kohaselt väheneb 1992. aastal tööstustoodangu maht rohkem kui sel aastal. Raskem aeg tuleb meie hinnangute kohaselt tuleva aasta II kvartalist, kui praegused reservid, mitmed kogutud ressursid on lõpukorral.

Seitsmendaks mõni sõna põllumajandusest. Ma vabandan, et vaid mõni sõna, aga sellest siin alles jutt oli ja juttu on olnud küllalt palju. Olukord on keeruline ja perspektiivid problemaatilised. Põllumajandustoodang on väga ressursimahukas. Enamik neist komponentidest, mida põllumajandus vajab, on imporditav: kütus, masinad ja seadmed, väetised, pestitsiidid, muidugi ka oluline kogus loomasööta. Tootmise ja realiseerimise mahud vähenevad tuleval aastal veelgi. Prognoosid on olemas. Kui tahame olla konstruktiivsed, peaksime kiirendama haldus- ja maareformi ning sellega põllumajanduses vähemalt teatud määral selguse looma. Üleminekuperioodil tuleks saavutada eraomanduse – seega siis talunike – ja ühisomanduse – seega siis ühistute ehk teisiti öeldes väike- ja suurtootjate – hea koostöö. Ma rõhutan: hea koostöö. Sõda maal tuleb ära lõpetada, see ei vii kuhugi peale majanduse allakäigu. Siin on võimalik leida arukas kompromiss. Muidugi toetan neid, kes igati rõhutavad meie teraviljaprogrammi arendamist ja vajadust end ikka rohkem ise teraviljaga kindlustada.

Kaheksandaks, investeeringud. Anname endale aru, et neid tuleb eeloleval aastal enamikul juhtudel teha maailmaturuhindades ja kõvas rahas. Ehitusinvesteeringute olukord on järgmine. See puudutab kõiki sellealaseid kavasid, nii neid, mis on eelarve kaudu finantseeritavad ja mis on teil must valgel olemas, kui ka muudest allikatest finantseeritavaid. Peame arvestama, et ehituslikus projekteerimises on meil juba praktiliselt käes turumajandus, on konkurents, on pakkumine ja nõudmine. Ehitusvõimsusi peaks põhimõtteliselt jätkuma. Ehitus käib uute hindadega, tellija ja ehitaja vabal valikul. Ehitusmaterjalitööstuses mingit imet tuleval aastal ei juhtu. Endiselt jäävad defitsiitseks ka mõned meie vabariigis toodetavad ehitusmaterjalid. Peame arvestama seda, et sisseostetavad materjalid – torud, metall, elektri- ja viimistlusmaterjalid – tuleb muidugi arvestada maailmaturuhindadega. Investeeringute intensiivsus sõltub väga paljudest asjaoludest, eeskätt muidugi ettevõtluse ilmastikust, mida me siin loome.

Üheksandaks, välisabi ja koostöö rahvusvaheliste majandusorganisatsioonidega. 1992. aastal seatakse sisse ametlik ja regulaarne koostöö ÜRO majandusorganisatsioonidega, Rahvusvahelise Valuutafondi, Maailmapanga, Euroopa Ühenduste Komisjoni, Euroopa Rekonstrueerimis- ja Arengupangaga, Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooniga, Põhjamaade Nõukogu, Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni ja teiste majandusabi võimaldavate rahvusvaheliste organisatsioonidega. Kõigi nendega oleme kontaktis. Alustatakse ja jätkatakse töid välisriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide poolt 1991. aasta eelarvetest finantseeritavate abiprogrammide realiseerimiseks. Detsembrisse ja uue aasta algusesse jäävad läbirääkimised kahe- ja mitmepoolsete abiprogrammide sisu ning mahu määramiseks ja eelolevate aastate kokkulepete sõlmimiseks. Tuleva aasta jooksul saab Eesti täisliikme staatuse mitmes ülalnimetatud rahvusvahelises organisatsioonis.

Välisabi saamine on siiski aeganõudvam, kui me mõni kuu tagasi arvasime ja lootsime, ka on selle maht märksa tagasihoidlikum, kui vaja oleks. Tahaks lihtsalt taustaks tuua Saksamaa, kes planeerib 1992. aastaks eraldada oma eelarvest 110 miljardit Saksa marka ehk 68 miljardit dollarit endise Saksa Demokraatliku Vabariigi abistamiseks. Me oleme jämedalt öeldes kümme korda väiksem kui Ida-Saksamaa, seega võiksime eelarvest saada 5–6 miljardit dollarit, kui selline eelarve maailmas olemas oleks. Meie aga peame abiprogrammides arvestama nähtavasti kaks suurusjärku väiksemate summadega. Abi saab kindlasti nimetamisväärses mahus turumajanduse infrastruktuuri väljaarendamiseks, keskkonnakaitseks, täienduskoolituseks ja ümberõppeks ning mitmesuguste projektide ettevalmistamiseks. Vaja on projekti, et taotleda krediite.

Kümnendaks, valitsuse organisatsioon ja valitsemiskulud. Seoses Eesti iseseisvumisega tuleb 1992. aastal põhiliselt lõpetada valitsuse ja kohalike omavalitsuste organisatsioonide formeerimine, arendada välja uued, seni puuduvad riigiorganid, sealhulgas ka mõned valitsusorganid, näiteks kaitseministeerium, ja mõned uued ametid, nagu patendiamet, mida meil pole, kuna meil ei olnud iseseisev riik. Valitsus on ette valmistanud mitmed ettepanekud, mis kokkuvõttes võimaldavad läbi viia valitsusreformi. Vaatamata eelsele Ülemnõukogu hääletamisele oleme endiselt seisukohal, et Ülemnõukogu liikmed võivad olla ka valitsuse liikmed. Tunnistagem, et nii on see paljudes maailmariikides, ja ärgem konstrueerigem Eestist mingisugust eririiki. Tahaksin ka öelda, et kavatseme vähendada valitsuse liikmete ja ministeeriumide arvu. Valitsusorganisatsiooni kujundamise käigus on võimalik mõnevõrra kokku hoida tänases eelarveprojektis kavandatud halduskulusid.

Üheteistkümnendaks, inimene majanduses 1992. aastal. Me ei pääse tööpuudusest. Kui suur see saab olema, on väga raske ennustada. Naabermaal Soomes räägitakse juba 300 000

töötust, nende tööturg on aga vaid kolm korda suurem. Seega, kui oleksime avatud ja meil oleks sama dünaamiline turumajandus, tuleks analoogia põhjal rääkida väga suurest töötute armeest. Igal juhul on oluline tegelda tõsiselt tulevase tööhõive küsimustega, laste, noorte ja pensionäride sotsiaalkindlustuse ja sotsiaalhooldusega. Vastavad kavad on ka olemas. Tööealiste, tervete inimeste jaoks käivitub meie arvates 1992. aasta teisel poolel karm tööjõuturg. Esmakordselt üle pikkade aastate tuleb täiskasvanul inimesel tõsiselt mõelda, missuguseid oskusi, teadmisi, kogemusi vajatakse tööjõuturul, mis tal on pakkuda ja palju selle eest makstakse. Tõenäoliselt jõuab 1992. aasta teisel poolel kaup poodidesse, aga rahval pole piisavalt kroone, et kõike soovivat osta. Me kõik muidugi tahaksime saada head palka, kuid meie tehtud töö lihtsalt ei maksa maailmaturul kuigi palju ja meil pole võimalik enamikule rahuldavat palka maksta. Loodame, et selline olukord suurendab ettevõtlikkust, tootlikkust ja töökust. Kõigil läheb vaja oskust võlgu elada ja võlgasid maksta, nii nagu see on turumajanduses üldlevinud.

Kokkuvõtteks. Oli võimalik käsitleda vaid mõningaid sõlmküsimusi, palju täiendavat informatsiooni on kirjas teile esitatud eelarveprojekti ja kirjalikus ettekandes. Võtke kõike seda kui tervikut, arutades 1992. aasta esimese poolaasta eelarvet. Me ei saa seda eelarvet muidugi arutada, ilma et vahetaksime mõtteid ka teise poolaasta, seega siis kroonielarve, kindlasti defitsiitse eelarve üle. Muide, selline edukas riik nagu Saksamaa võttis laupäevase "Päevalehe" info kohaselt vastu 1992. aasta eelarve, mis näeb kuludeks ette 422,1 miljardit marka ja puudujäägi suuruseks on 45,3 miljardit marka, seega rohkem kui 10%. Aga nemad teavad ka, kuidas krediite kasutada, meil on see oskus vaja omandada.

Niisiis on 1992. aastal Eesti majanduses suuremad muudatused kui kahel, kolmel, neljal eelmisel aastal kokku. Iseseisvumine ja turumajandusse sisenemine toovad kaasa märksa radikaalsemaid muudatusi, kui meie siin Ülemnõukogus ja valitsuses oleme julgenud kavandada. Neid protsesse ei ole võimalik enam peatada, isegi mitte oluliselt aeglustada, nad on hädavajalikud tuleviku nimel, millele meil tuleb julgelt vastu minna ja võimalikult üksmeelselt ning arukalt tegutseda. Peame endale aru andma, et läheme uude paradigmasse ja oleme sinna sunnitud minema ka oma mõtlemisviisiga. Muutused ei ole enam evolutsioonilised, vaid sõna tõsisel mõttes revolutsioonilised, kuigi see sõna pole väga moes. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, hr. Leimann! Rahvasaadikutel on hulgaliselt küsimusi. Lepime kokku nii, et esitame küsimusi kuni kella 11.35.

I. Hallaste

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma hakkaksin otsast peale. Lk. 2 peab valitsus silmas osalemist Liidu välisvõla tasumises. Kas see on valitsuse ametlik seisukoht või on prognoosi, mis on meile esitatud, sattunud eksitus? Teine küsimus. Lk. 10 räägitakse elamute ja korterite privatiseerimise puhul mingist variandi valikust, mis sõltub muu hulgas poliitiliste jõudude survest osaleda osakute jaotamise käivitamises. Kas prognoosi koostajad ei ole lugenud omandireformi seadust või ei pea nad seda enda jaoks kehtivaks? Kumb on õige? Kolmas küsimus. Privatiseerimise lihtprogrammide juures puudub privatiseerimine väärtpaberitega, järelkult valitsus seda eelnõu hoolimata seadusest esitanud ei ole ja nähtavasti ta ei peagi seda oluliseks. Siit küsimus: kas ja millal hakkab valitsus oma tegevuses ja prognoosides lähtuma seadustest? Ja neljas, lühikene küsimus. Mõningatel juhtudel on öeldud, et maksud on ebaõiglased. Palun nimetage, millised maksud on praegu ebaõiglased. Aitäh!

Juhataja

Kolleegid, küsimuste ja vastustega tuleb hakkama saada kahe minuti jooksul, neli on liiast.

J. Leimann

Välisvõla küsimuses osalemine pole sugugi nii selge, nagu seal on lakooniliselt öeldud. Ma ütlesin ju, et lugu on koostatud augustis-septembris ja et iga päevaga läheb olukord natuke selgemaks. Välisvõla kohta ütlesin nii, et see on ikkagi meie läbirääkimiste objekt. Kohtusin reedel Vene Föderatsiooni Riiginõukogu liikme akadeemik Aleksandr Grambergiga. Tema seisukoht ja nähtavasti Vene Föderatsiooni seisukoht on, et Liiduga läbirääkimistel ei peagi majandusküsimusi käsitlema. Teiste sõnadega, ma kujutan ette, et meie majandusvahekorrad, nii palju kui neid on 1940. aastast ja nii palju kui neid on momendi seisuga, kaasa arvatud võlaküsimused ja omandiküsimused, tulevad arutusele Eesti ja Vene Föderatsiooni läbirääkimistel. Arvan, et läbirääkimised saavad olema pikad ja viivad nullvariandi ligi. On muidugi vara prognoosida, kuid minu arvates meie nende võlgade maksmisest osa ei võta. Ometi tuleb neid käsitleda ka seoses meie läänesuhetega, välisvõlgade võtmisega Läänest. See on kompleksne rahvusvaheline küsimus, mis ulatub kaugemale meie vahekorrast laguneva või ümberformeeruva NSV Liiduga.

Nüüd sellest, mis puudutab osakuid. Valitsusel ei ole kavatsust loobuda kontseptsioonist, kuna see on ühelt poolt seaduses fikseeritud ja teiselt poolt ka põhimõttelise tähtsusega ning

isegi paratamatu nii oleviku, mineviku kui ka tuleviku seisukohalt. Kõige lähemal ajal esitame seisukohad, kuidas omandireformi üldse edasi viia ja ka osakute probleemi lahendada.

Ütleksin ainult nii palju: oma krooni tulek ja meie varadele tõelise hinnangu andmise aeg kõvas rahas, dollarites ja ka nendega seotavas kroonis on nii lähedal, et mina majandusmehena ei oska praegu üldsegi öelda, kui palju meil seda varandust on, mida me jagame. Ehk teiste sõnadega, ei ole mingi tragöödia, kui me osakud klaarime ära aja jooksul ja seotuna turuga, palju miski maksab. Praegu on kõik liiga kunstlik, mõne aasta pärast tänast olukorda analüüsid saame aru, et me oleme seda küsimust liiga närviliselt ja ülehindavalt käsitlenud. Asi on tähtis, aga mitte ülitähtis.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud härra minister! Täna põhjaliku ettekande eest ja ühtlasi avaldan ka muret selle üle, kas Eesti iseseisvus pole tapnud härra Leimannist realisti. Ma loodan, et see nii siiski ei ole. Enne, kui ma ühte asja küsin, olgu täpsustuseks öeldud, et dollarites arveldamine ei too automaateelt kaasa püsihindades arveldamist, vaid see toob kaasa maailmaturu jooksvates hindades arveldamise. Niisiis, esimene küsimus. Kuidas majandusministeerium suhtub Eesti Panga väga optimistlikesse avaldustesse teha kroon otsekohe konverteeritavaks? Kas see tähendab kahepoolset konverteeritavust või ühepoolset konverteeritavust? Teine küsimus. Kas majandusministeeriumil ja valitsusel on koostatud prognoos Eesti tööstuse struktuuri muutmise ja ka majanduse kui terviku struktuuri kohta? Näiteks vahetõustus – põllumajandus rahvusliku koguprodukti tootmisel. Kolmas küsimus. Kuidas on kavandatud arendada sidemeid iseseisva Ukrainaga? Aitäh!

J. Leimann

Ma täna täpsustuse eest! Kui ma räägin püsihindadest, siis see on n.-õ. tinglik, eks ole. Milline on hinnang Eesti Panga seisukohale krooni konverteeritavuse kohta? See tuli mulle ausalt öeldes meeldiva üllatusena, kuni selle ajani ma mõtlesin ühepoolset konverteeritavust, kui ma ise seda teemat käsitlesin. Ma olen nõus, et mingite asjaolude kokkulangemisel on mingiks perioodiks võimalik ka kahepoolne konverteeritavus, kuid ma väga kardan, et majanduse dünaamikat arvestades vajub see poole aasta jooksul ära. Ehk teiste sõnadega, kui tuleb ka ühepoolne konverteeritavus, on hästi. Igal juhul pole meie probleemide probleem mitte niivõrd see, kuidas rahavahetust teha, n.-õ. rahareformi mehaanika, millest siin Eestimaal nii palju on kõneldud, kui võrd see, kuidas elada krooni esimesel etapil, kuidas viia meie sissetulekud minimaalseks ja hinnad normaalseks. Vabandust, et ma nii pean ütleva.

Kuidas me saavutame rahvusliku kokkuleppe, ühiskondliku kokkuleppe, kui soovite, et me tõesti ei peta ennast oma mäta otsast liiga palju nõudes, vaid elame selle perioodi üle ülimalt kokkuhoidlikult. Kui me selle saavutame, on meil mingid šansid, kui ei saavuta, siis šansse ei ole. Struktuurimuutuste prognoosid on väga üldised. Üks prognoos on, et kolme aasta jooksul umbes kolmandiku majandussubjektide koht, roll, maht ja osakaal oluliselt muutuvad. Aga see võib olla ka karmim. Igal juhul ma arvan, et suureneb igat laadi finantsinstitutsioonide, panganduse, rahanduse, kindlustuse jne. osakaal meie majanduses, mis on praegu minimaalne. Kindlasti suureneb kaubanduse osatähtsus, mis on ka tühine. Ja väheneb muidugi tööstuse osakaal ja nähtavasti ka põllumajanduse oma. Tõuseb transpordi osakaal, kui me jällegi ajame igas suunas arukat, tasakaalustatud poliitikat.

Sidemed Ukrainaga on praegu päris head – selles mõttes, et meil on Ukrainas oma kaubandusesindus, me valmistame ette kaubalepingut. Muidugi peame aga arvestama ka seda, et Ukraina on samuti raskustes, seda väga rikast Ukrainat, kes oli olemas, enam kahjuks ei ole. Ukraina ressursid on lõpukorral, toodetakse suurte kahjumitega, nende nafta on lõpukorral. Nii et Ukrainal on põhimõtteliselt sama raske kui meil.

J. Telgmaa

Tänades sisuka ettekande eest, lubage esitada kaks küsimust. Andestage minu esimene küsimus, aga senise praktika põhjal pean küsima, kust saaksin ma veendumuse, et valitsus majanduses tõepoolest midagi ette võtab, näiteks taastab oma täieliku kontrolli riigile kuuluvate varade üle, hakkab tõesti intensiivselt erastama vastavalt kehtivatele seadustele, annab teenimisvõimaluse tegijale ja tootjale, võtab teenimisvõimaluse riigirahadega hangeldajatelt? Mida te realselt prognoosite Eesti tööstuse suundumiseks põllumajanduse vajaduste rahuldamisele järgmisel aastal?

J. Leimann

Ma ei oska esimesele küsimusele vastata. Valitsuse liikmena olen püüdnud anda oma parima ja minu arvates on teinud seda kogu valitsus. Kui asi ei ole välja kukkunud, ju siis ei oska paremini. Et me ei taha paremini, sellega ma nõus ei ole. Kontroll varade üle teeb meile tõsiselt muret, sellest oli juttu kaks nädalat tagasi infotunnis. Härra Pajo kutsus üles riigikontrolli, prokuratuuri ja õigusorganeid. Mina lähen veel kaugemale: see ei ole ainult valitsuse küsimus, see on meie kõigi küsimus. Pärast 1917. aasta revolutsiooni visati kõik vanad kombesid nurka, meil on nüüd sama komme. Senine ühiskonna osavõtt juhtimisest või tegutsemisest, millest me rääkisime, on endiselt päevakorral. Valitsus on nüüd vastu võtnud

otsused, kus raskuspunkt on valdades ja linnades, niisiis peavad kohalikud organid varade jagamisel silma peal hoidma, protestima ja informeerima, kui see läheb seadustest välja. Valitsuse 19 liiget ei jõua igale poole. Pabereid võib kirjutada igasuguseid ja määrusi vastu võtta, kuid kui need ei tööta, siis oleme süüdi kõik, mitte ainult valitsus. Mis puutub teenimisvõimalustesse, siis minu arvates on neid küll. Vaadake, kuidas inimesed teenivad! Aga ma muidugi vabandan nende ees, kes tõesti esindavad teatud valdkondi, kus neid võimalusi on piiratult. Küsimus on ikkagi selles, et teenimisvõimalusi tuleb ettevõtlikkuse kaudu ise luua. Kui ise ei ole ettevõtlik, siis tuleb ettevõtlikega koostööd teha, ja see ongi see, kuhupoole me pürgime. Valitsus ei saa kõigile täpseid lahendusi ette anda. Muidugi on meie mureks paljud sotsiaalsfääri töötajad, sest õpetajal peaks tõepoolest olema võimalus hästi õpetada, ta ei peaks otsima mujalt teenimisvõimalusi. Sellepärast ma tahaks eriti rõhutada, et teiste majandusharude töötajad peaksid töötama nii tootlikult ja ettevõtlikult, et ka sotsiaalsfäärile, sealhulgas õpetajatele oleks võimalik riigieelarve kaudu korralikku palka maksta.

Tööstus orienteerub põllumajandusele, ma julgen prognoosida, samm-sammult ja alates juba käesolevast ajast, kuid kõik sõltub hindadest, sellest, missuguste hindadega ta saab osta materjali, missuguste hindadega ta suudab valmistada sellise toote, mis on vastuvõetav põllumehel. See protsess on alanud, kuid me peame olema realistid. Lihtsamaid tooteid nähtavasti saab toota, kuid keerulisemaid tuleb siiski vist osta ka tulevikus maailmaturult. Meie masinaehitus ei tee üleöö väga suuri hüppeid väga keeruliste seadmete tootmiseks, millel peaks olema turgu ka mujal.

J. Allik

Lugupeetud härra minister! Mul on kaks küsimust. Te esitasite meile 85-leheküljelise ettekande "Eesti majandus 1992", kus on räägitud alalõikude kaupa kõigist elusfääridest, välja arvatud kultuur. Selle kohta ei ole siin ühtegi sõna. Kas sellest tuleb järeldada, et see sfäär kavatsetakse järgmisel aastal likvideerida? Ja teine küsimus: kas majandusministeerium on teinud mingeid arvutusi selle kohta, et kui Eesti võtaks endale kujunevas suveräänsete riikide majandusliidus vaatelejastaatuse? Kas sel juhul majandusprognoos 1992. aastaks oleks samasugune või erinev sellest, mille te esitasite? Aitäh!

J. Leimann

Ma juhin teie tähelepanu sellele, et esitatud materjali pealkiri on "Eesti majandus 1992". Ja nähtavasti on siin peale kultuuri nii mõndagi veel puudu, kui meie ühiskonnaelu detailides

lahata. See ei tähenda aga sugugi, et valitsus ei pea kultuuri tähtsaks. Mis on veel tähtsam kui kultuur, võiksin ma küsida retooriliselt, kuid ma mõistan ja valitsus mõistab kultuuri siiski kõige laiemalt. Ka teadus on kultuur, ka haridus on kultuur, ka see, kuidas me siin esineme, küsime, räägime ja mõtleme, on kultuur. Jne. Kui te räägite tippkultuurist ja -kunstist, siis see ei ole siiski otse seotud majandusega. Ja ma arvan, et ka eelarves on see seisukoht kirjas, et me peame neid sfääre iga hinna eest säilitama ja edendama.

Teine küsimus oli selle kohta, kui me astuksime vaatlejastaatusse ida pool kujunevas assotsiatsioonis. Mul on raske prognoosida, sest see ei ole ikkagi nii-öelda konstruktsioonidest kaugemale jõudnud. Eks vaadeldgem ja arutagem seda asja uuesti pärast Ukraina otsuseid, pärast kõike seda, mis nähtavasti lähiaegadel paljudes vabariikides toimub. Meil ei ole ju põhimõtteliselt ukсед ühessegi suunda ega ühessegi liitu kinni löödud, aga kuidas nüüd öelda, pörsast kotis ei osteta.

A. Tarand

Lugupeetud ettekandja! Sissejuhatuses avaldaksin oma rahulolu, et te rõhutasite pikaajaliste programmide olulisust. Tõepoolest, meil on need selles rabelemises puudunud. Küsimused puudutavad tooduse peidetud vastuolu, s.o. integreerumine maailmamajandusse ja üleminek turuhindadele. Mida ma mõtlen selle vastuolu all? Tähendab, üks asi on talude majanduslik areng maailmahindade mastaabis umbes 10-aastases perspektiivis. Kas sellega ka keegi on tegelnud, mida tähendab meie taludele maailmahindade üleminek? Teine küsimus. Siin on üsna oluliselt puudutatud välisvõlga ja oma ettekandes te rääkisite ka sellest. Välisvõlad tuleb maksta kõigil, kogu rahval. Põhiline ja esimene suund, kust me seda võlga peame võtma, on energeetika. Kas sellega seoses on valitsusel olemas diferentseeritud transpordiprogramm, ma mõtlen üleminekut eratranspordilt rohkem ühiskondlikule. Teiseks: kas nüüd on olemas see pikaajaline energeetikaprogramm? Seejuures rõhutan, et põlevkivil maailma turuhindu ei ole ja tehtud arvestused on siamaani küllalt kahtlased. Aitäh!

J. Leimann

Ma tänan väga heade küsimuste eest! Need on tõesti laia haardega ja suunatud kaugesse tulevikku. Nii me peamegi mõtlema ja ma tahaksin seda veel kord korrata. Talude areng on üldse see valdkond, kus me veel ei ole endale lõpuni selgeks teinud, mis oleks vaja selgeks teha vaata et järgmise sugupõlve perspektiivis, ühe sugupõlve perspektiivis, mitte tänase, homse, ülehomse perspektiivis. Kuid selge on, et siin on taktika ja strateegia mõnevõrra erinevad. Taktikaliselt on praegu igal juhul vaja säilitada põllumajandustoodangu maht enam-

vähem väljakujunenud ulatuses ja kompromissiga ettevaatlikult põllumajandust reformida ning talusid rajada. Strateegiliselt küsigem, et kui me 20, võib-olla ka 10 aasta pärast tõeliselt integreerume, täielikult oma toiduainete turud avame, missugune talu peab siis vastu konkurentsile lõunapoolsete riikide taludega, kus on märksa suuremad põllud ja paremad põllud. Ja nii tuleb küsida, sest olgem ausad, kaks põlvkonda, meie keskealised, on investeerinud põllumajandusse oma elatustaseme arvel. Muidugi me ei saa ka jälle põllumajandust lollitades öelda nii, et mööda panime, jätame kõik sotsialismimuuseumideks ja rajame nüüd uued turumajanduse objektid, talud, ühe inimpõlve jooksul meie kõigi ühiste rahadega ja riigi võlgadega ning siis 20 aasta pärast ütleme, et jälle panime mööda. Ja jäävad juba teised muuseumid, kus me suvitamas käime. Nii et see on tõsine probleem, millest rääkimine ei ole paljudele meeldiv jutt, aga see tuleb ausalt läbi rääkida.

Nüüd välisvõlad, energia. Muidugi tuleb välisvõlad tagasi maksta, ja selleks tuleb luua uus majandus. Te viitasite siin ühele nüansile, mis puudutab transpordistruktuuri muutusi. Eratransport tarvitab siiski bensiinist ainult 20%, nii et sellega me suurt ei võida, kui me kõik bussidesse istume. Ma arvan, et suuremat võitu annaks igat laadi kokkuvõid ja põhimõtteliselt ka see, kui me katsuksime tuleval aastal osta pool oma õlist idast ja pool läänest. Täna hommikul oli meil teema arutusel ja minu praegune seisukoht on selline.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra Leimann! Saan väga hästi aru, et riigikaitset, korrakaitseorganeid, piiri ja tolli puudutavad küsimused ei kuulu vahetult majandusministeeriumi funktsioonide hulka, aga nad on omavahel seotud. Minu küsimus puudutab riigikaitset, milleks esimesel poolaastal kavatsetakse kulutada 100 miljonit rubla. See summa moodustab 66% kulutustest tervishoiule ja 40% kulutustest haridusele ning on kaks korda suurem kui kultuurile ette nähtud summa, rääkimata juba muudest kulutustest. Kuidas te suhtute kaitseküsimustesse? Kas te jagate arvamust, et meile on need kulutused 1992. aastal tõepoolest väga vajalikud? Tänan!

J. Leimann

Ma tahaks öelda, et teatud mahus kaitsejõud peavad iseseisval riigil igal juhul olema. Kui suured need peavad olema, selles ei ole mina asjatundja ja minu arvates ei ole see meil veel lõpuni vaieldud. Ma loodan, et eelarvearutelude ajal ka siin saalis sel teemal räägitakse. Nii-öelda ökonomistina tahaksin siiski ühe võimaluse läbi töötada. Nimelt on seoses Nõukogude armee väljaminekuga Eestist teada, et vähemalt Nõukogude armee hindab oma Eesti territooriumil olevaid varasid kõrgemalt, kui meie hindame praegu kehtivates hindades

rahuaja rahvamajanduse varasid. Kogu armee varustus on noorem kui 50-aastane ja 50 aastat oleme ka siin koos eksisteerinud. Armee vara ei ole mitte kuskilt taevast tulnud, vaid piltlikult öeldes meie taskust ja muidugi ka Siberi loodusvarade röövelliku kasutamise teel saadud. Kui nüüd hakatakse neid tohutuid varasid siit samm-sammult välja viima, siis mina olen seisukohal, et teatud osa neist kuulub meile. Siis lähevad väiksemaks ka meie kaitsekulud, sest teatud relvad peavad iseseisval riigil olema, olgu need politsei, piirivalve või ka väikeste sõjaväeüksuste käes. Ma arvan, et niimoodi peaksime püüdma vähendada oma kaitsekulusid, sest Nõukogude armeel siiski varustust jätkub.

Juhataja

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole.

Eesti Vabariigi haridusseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi haridusseaduse rakendamise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Asume järgmise päevakorrapunkti juurde. Ettekande Eesti Vabariigi haridusseaduse eelnõu kohta teeb haridusministri asetäitja Kalju Luts.

K. Luts

Väga lugupeetud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Eesti hariduse lugu ei ole pikka aega arutatud, mis ei tähenda aga kaugeltki mitte seda, et Eesti haridus oleks seisma jäänud. Eesti haridusel õnneks on liiga pikk ja viljakas ajalugu, et seisma jääda. Täna Ülemnõukogus arutamisele pandud haridusseaduse eelnõu on meie arvates erakordselt oluline ja tähtis dokument. Oluline sellepärast, et tänases ja homses Eesti riigis puuduvad haridusel tõepoolest need õiguslikud alused, mis tal olid olemas Eesti Vabariigis. Mul on kaasas täielik haridusseaduste kogu Eesti Vabariigi aegadest ja peab ütleva, et see oleks üsnagi vastuvõetav ka tänases Eestis.

Teile esitatud haridusseaduse tegemine algas juba rohkem kui aasta tagasi. Tookord oli selle haridusseaduse tegemine meie arvates väga julge ja progressiivne samm, aga ikkagi on siin mõningaid asju, mis tänases Eestis oleks võib-olla tulnud teha teistmoodi. Jutt on kõigepealt

sellest, et täna teile esitatud haridusseadus kannab raamseaduse nime. Tänapäevases Eestis ei tohiks olla mitte mingisuguseid raame, küll saab olla alusseadus. Pärast selget on aga, et sellele haridusseadusele järgneb veel mitu seadust. Kaks on juba teel: erakooliseadus ja ülikoolide seadus. Teised, mis selles seaduses on märgitud praegu määrustena, tulevad ilmselt uuesti esitamisele seadustena, nagu ka Ülemnõukogu vastav komisjon seda soovib. Ja ilmselt tuleb ka veel terve rida uusi haridusseadusi, mis täpsustavad haridustegevust Eestimaal.

Pidades lugu rahvasaadikutest ja arvates kindlalt, et te olete kõik selle haridusseaduse läbi lugenud, tahaksin ma aja kokkuvõtte huvides peatuda ainult mõningatel momentidel, mida me selle haridusseaduse juures tahaksime tingimata lahendada. Üks on kompetentsi küsimus: kes Eestimaal haridusasju otsustab, kui palju on tarvis jätta alumistele tasanditele ja kui palju kõrgematele tasanditele. Me tahaksime väga jõuda sinnamaale, et Eestimaa hariduse üle otsustaks Eestimaa rahvas. Eestimaa rahvast esindab Eestimaa parlament ja me tahaksime, et parlamendil oleks suur sõnaõigus sätestada, kuidas üks või teine kulutus haridusele tehakse, kuidas üks või teine hariduselugu Eestimaal aktsepteeritud saab.

Väga keeruline kompetentsiprobleem on munitsipaalvõimu ja riigivõimu vahekord. Eestimaal on välja kujunenud niisugune olukord, et meie üldhariduskoolid ja lasteaiad on juba antud või kohe minemas kohaliku võimu alluvusse. Kuna kohalikuks võimudeks peetakse eelkõige valdasid, siis tähendab see seda, et üldharidus jääb Eestimaal suuresti valla korraldada. Siin on muidugi parlamendile suur palve hoolikalt kaaluda, kuidas seda teha. Meie nägemuse kohaselt, mida ka seaduses on valgustatud, tuleb eristada kahte asja: haridust ja selle juhtimist ning õppeasutust ja selle tegevuse haldamise korraldamist. Nende kahe asja eristamine võimaldab haridust riiklikult korraldada, tagada hariduse sisu vastavus meie vajadustele ja samal ajal kohalikul võimul haridusasutusi hallata ja ülal pidada.

Teine moment selle haldamise juures on autonoomia ülevalpool. Praegu on asi niimoodi, et Ülemnõukogu Presiidiumi poolt kinnitatud ülikoolide põhikirjade alusel on ülikoolide autonoomia väga suur, suurem kui paljudes Euroopa demokraatiariikides, mis tähendab, et ülikoolid korraldavad oma tegevust praktiliselt ise. See kõik on väga hea ja akadeemilist haridust piirata või seda kuidagimoodi raamidesse suruda ei olegi mõistlik, aga sellega kaasneb niisugune moment, et Eestimaalt hakkab ära kaduma kõrgesti haritud kooliõpetaja. Et seda viga heaks teha, kultuuri detsentraliseerida ja luua võimalused kohapeal hariduse saamiseks, on Eesti haridusministeerium läinud sama teed, mida läksid Soome ja Rootsi mõned aastad varem: kõrghariduse ühe vormi, ülikooli kõrvale tekkis esimese astme kõrgkool ehk kutsekõrgkool. Me oleme neid ka Eestimaal asutanud ja tahame vähemalt nende kaudu hoida korras meie Eesti kooli varustamise õpetajatega. Aga ma veel kord rõhutan, et ka

parlamendil on vaja nähtavasti tõsiselt mõelda, kuidas akadeemiline vabadus ühitada kodanikukohusega teenida oma rahvast ja varustada kauget Võrumaad ja kauget Virumaad, kauget Pärnumaad ja kaugeid Paidemaa sopped edasi õpetajate kaadriga tingimustes, kus tingimusi ei ole. Ütleme ausalt ja selgelt välja.

Üks moment, millele ma võib-olla veel tahaksin tähelepanu pöörata, on see osa haridusest, mis puudutab hälvikute, orbude ja igat muud tüüpi defektidega laste õpetamist ja kasvatamist. Kui me räägime riiklikust haridussüsteemist, munitsipaalharidussüsteemist ja valdade ning väikelinnade juhtivast osast haridussüsteemis, siis on väga tõsine kartus, et osa meie erikontingendist jääb lihtsalt koolidevaheliseks probleemiks. Ma tahaksin väga, et meie, olles valinud aususe, õigluse ja halastuse tee, ei unustaks ära ka seda kontingenti. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, hr. Luts! Rahvasaadikutele on mõned küsimused. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra aseminister! Nagu ma haridusseadusest aru saan, käsitlevad selle autorid lastekodusid kui haridussüsteemi lahutamatu koostisosa. Samal ajal ma tean, et näiteks Viljandimaal on praegu lõppemas lastekodude üleandmine nii tervishoiu- kui haridussüsteemist sotsiaalhooldussüsteemi. Ja mitmetes maailma riikides on paljude vaidluste järel samuti selleni jõutud, et kodu on ikka sotsiaalhooldussüsteemi osa ja kodust käib laps koolis, ja ka lastekodust, mis on haridussüsteemi osa. Kas Eesti Vabariigi Haridusministeeriumi juhtkond on tõesti üksmeelne ja kindel, et lastekodud peaksid Eestis jääma haridussüsteemi osaks.

K. Luts

Selle seaduse tegemine algas ja dokumendid jõudsid valitsusse siis, kui teistsugust seisukohta ei olnud. Praegune seisukoht, mida sotsiaalhooldussüsteem kaitseb, on tõesti selline, nagu hr. Allik ütles. Meie seisukoht on, et loomulikult peavad kasvatus ja areng olema perekesksed ning loomulikult ei saa samastada perekonda kooliga, aga tähtsam on inimese arengulugu kui inimese hooldamise lugu. Nad on mõlemad tähtsad, aga ma veel kord rõhutan: me oleme seisukohal, et inimese arengulugu on tähtsam kui hooldamise lugu.

J. Liim

Ma puudutaksin § 3, kus on selline punkt, et haridusasutused võivad põhineda eraomandil. Kas siin on mõeldud erakoole? Paluksin täpsustada! § 4, on selline lause lõpp, et usuõpetuse õpetamine on vabatahtlik. Kas te kommenteeriksite seda? Tänan!

K. Luts

Esimesele küsimusele ma vastaksin: jaa, siin on erakoolid sees. Teine küsimus puudutas usuõpetuse õpetamist. See on Eestimaal 1920.–1930. aastatel põhjalikult läbi vaieldud probleem. Usundilugu kui kultuurilugu on koolis õppeainena sees. Usk on inimesele ainuomane ja see on kahtlemata vabatahtlik.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, et pidada kinni ajagraafikust, ma paluksin, et Ants Paju küsimus oleks viimane. Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud ettekandja! Siin on öeldud, et koolide juhid määratakse ametisse ja vabastatakse ametist haridusministeeriumi korraldusel, aga praegu toimub munitsipaliseerimine ja koolid maakondades antakse valdade haldusse. Kas valla juhtkonnaga peetakse ka nõu ühe või teise koolijuhi ametisse määramisel?

Teine küsimus. Praegu on tekkinud ühiskonna polariseerumine tema materiaalsel tasandil, on tekkinud rikkad ja vaesed. Eesti omariikluse ajal tasandas seda polariseerumist eririietuse, koolivormi kandmine. See on praegu täielikult minetatud. Tekib olukord, kus ühed on vaesed ega saa endale lubada seda, mida võivad endale lubada rikaste vanemate lapsed. Sellega kaasnevad sotsiaalsed pinged. Kas haridusministeerium on mõelnud, et taandada seda pinget ühise vormi nõude taastamisega?

K. Luts

Esimene küsimus oli koolijuhi ametisse määramise kohta. Seaduseelnõus on öeldud, et riigikooli juhid määrab kohale haridusministeerium, munitsipaalkooli juhid aga vastav munitsipaalvõim. Tähendab, vallavanemal on väga suur osa koolijuhi kohale kinnitamisel, kui kool on vallas. Koolivorm on üks nendest probleemidest, mille lahendamiseks haridusministeerium vajabki haridusseadust ja seaduslikke tagatise. Koolivormiga on asi niimoodi, et siin on võrdselt plusse ja miinuseid. Me olime aastaid koos vanematega

seisukohal, et koolivorm on just selle teenistuses, millest teie rääkisite. Viimaste aastate demokraatiapuhangus on noorsugu asunud oma võimalusi realiseerima ja seisukoht on muutunud. Kitsalt oleks probleem lahendatav aga niiviisi, et eri koolidel on erinevalt kehtestatud vorm. Ma olen teiega täiesti nõus, et niisugusel kujul on võimalik lahendada ka vaesemate perekondade normaalse katmise probleemeid.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra Luts! Selle seaduseelnõu lugemisel jäi mulje, et me vaikime maha kasvatus osatähtsuse. Minu kui pedagoogi arvates tegeles meie kool tõepoolest vähe hariduse andmise ja kõlbelise kasvatusega. Oli puudujääke kasvatuses, võõrkeelte õpetamisel jne. Siin on nüüd sees koolieelse hariduse mõiste, ehkki me oleme kogu aeg rääkinud koolieelsest kasvatusesest. Ma tervitan kodus õpetamist, aga kuidas seda hakatakse kontrollima? Kas tuleb eksam sooritada? Selgitage, palun, mulle seda punkti, milles on juttu koolieelsest iseseisvast kasvatamisest ja õpetamisest. Täna!

K. Luts

Ma vabandan, kui ma küsimusest päris täpselt aru ei saanud. Mina sain sellest aru niimoodi, et kas kasvatus on juhitud protsess ja kas kodusele kasvatusle antakse ülesanded. Kasvatus on kahtlemata juhitud protsess ja kodust kasvatust kui kasvatus alust me mitte ainult ei tervita, vaid anname perekondadele ka hoolsasti nõu. Perekonnal on õigus see nõu kas vastu võtta või mitte. Me oleme välja töötanud terve hulga nõuandeid, mida perekond võiks silmas pidada.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul oleks kaks küsimust. Sissejuhatavas osas on kirja pandud, et seaduseelnõu on tehtud vaatega tulevikku, kuid ei taju, mil määral kogu see minevikukoorem praegusel hetkel on takistuseks. Ma ei räägi ainult koolist, ma räägin ka õpikute puudumisest jne. Kui palju teie arvates selle risu äraajamiseks aega läheb? Teine küsimus. Kui me võtame § 7, siis seal on niisugune mõte, et kohalikud omavalitsusorganid kujundavad oma piirkonna hariduspoliitika ja see on ka vaatega tulevikku. Mida kätkeb endes mõiste hariduspoliitika siis?

K. Luts

Selleks, et Eesti riik jõuaks oma demokraatlikkuse astmelt sellele tasandile, mida me täna idealiseerituna ette kujutame, kulub meil aega sajandivahetuseni. Meil on ettevalmistamisel

sajandivahetuse uus õppekava. Täna on garanteeritud sellele on meie väga tihe koostöö UNESCO-ga. Teine küsimus puudutab hariduspoliitikat kohapeal. Kohapeal tuleb mõista, et haridus ei ole mitte ainult üldharidus, Eestimaal on tarvis tublisti tõsta kutsehariduse prestiiži sõna "Beruf" tähenduses. Vähendada kutseharidust "remeslennitšestvo" tähenduses ja suurendada "Beruf" tähenduses. Kohapeal on tarvis pöörata rohkem tähelepanu alternatiivsete kontingentide õpetamisele. Seda ei ole võimalik teha ei direktiividega ega üldriiklikult, see on suuresti kohaliku hariduspoliitika päevakäsk.

Juhataja

Suur tänu, hr. Luts! Rohkem rahvasaadikud küsimusi ei esita. Täna! Kolleegid, kaasettekandega teadus-, haridus- ja kultuurikomisjoni nimel esineb meie ees pr. Helgi Viirelaid. Palun kõnetooli!

H. Viirelaid

Lugupeetud spiiker, austatud kolleegid! Haridusseaduse eelnõu anti üle meie komisjonile käesoleva aasta augustikuus. Esialgne projekt sai komisjoni koosolekul põhjalikult läbi töötatud. Mitmel korral konsulteerisime haridusministeeriumi vastavate töötajatega, kes olid osalenud eelnõu koostamisel. Nagu te nüüd näete, jagati eile teile välja uus eelnõu, mis esimesest oluliselt erineb. Komisjoni nimel ma palungi teid teha tööd viimase projektiga ja teiseks lugemiseks esitada meile hulk ettepanekuid, et seda eelnõu parandada. Hariduskomisjonil on ettepanek haridusministeeriumile viia uus eelnõu "Õpetajate Lehe" kaudu laiemale lugejaskonnale ette, praktikute kätte, kes hakkavad seda seadust, kui ta saab kunagi vastu võetud, juba ellu viima. Ja me ootame neid ettepanekuid enne seda, kui tuleb seaduseelnõu teine lugemine.

Tahaksin peatuda mõningatel momentidel, mis oluliselt erinevad sellest haridusseaduse variandist, mida me kasutame. Nimelt kõlas täna härra Leimanni suust kena mõte, et õpetaja peab saama hästi õpetada. Tõepoolest, ka meie komisjon on sellisel seisukohal, et me peame looma õpetajale tingimused, võimalused teha oma tööd hästi, sest sellest tööst sõltub olulisel määral see, kes Eesti Vabariiki lõppude lõpuks taastab. Komisjon tegi ettepaneku kirjutada sisse paragrahv, kus on öeldud, et riigiasutuste pedagoogid on riigiteenistujad ning et haridusasutuste pedagoogidele laienevad riigiteenistujate õigused ja kohustused. Ma olen kindel, et see paragrahv annab kindlustunde nii koolijuhtidele kui ka õpetajatele.

Uued momendid on koduõpe, erakoolid ja kõrghariduse jaotamine mitmeks astmeks. Ma ei hakka nendel siin lähemalt peatuma, teil on eelnõu olemas, saate sealt lugeda. Komisjon on

seisukohal, et üksikud paragrahvid võib haridusseadusest kustutada, kui me oleme vastu võtnud erakoolide seaduse, ülikoolide seaduse, üldhariduskoolide seaduse, koolieelsete lasteasutuste seaduse, kutseasutuste seaduse, rahvaülikoolide seaduse, õppejõudude ja teenistujate seaduse ja võib-olla veel mõned teised.

Kuna eelnõu, mis oli meile esitatud augustikuus, erineb oluliselt sellest, mis teil praegu on, siis on komisjoni ettepanek koostada uus rakendusotsus, kuna see rakendusotsus, mis oli esitatud koos esimese eelnõuga, ei lange kokku nende põhimõtetega, mis on käesolevas eelnõus. Komisjoni nimel teen ettepaneku täna esimene lugemine lõpuni viia. Minu poolt kõik.

Juhataja

Suur tänu, pr. Viirelaid! Nii selge kaasettekanne, et rahvasaadikutel küsimusi ei ole.

Kolleegid, me oleme ära kuulanud ettekande, esitanud küsimused ja meil on olemas juhtivkomisjoni toetav seisukoht. Kõik tingimused on täidetud, et esimene lugemine lõpetada. Kas ollakse nõus? Loeme esimese lugemise lõppenuks.

Tänaseks head nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

57. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

4. detsember 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust, kolleegid! Asugem töökohtadele! Kontrollime kohalolekut. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 31. Kolleegid, täna antakse meile üle mõnede seadusandlike aktide eelnõud ja ma paluksin kõigepealt kõnetooli presiidiumi nimel hr. Kirise!

A. Kiris

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidium teeb ettepaneku võtta Ülemnõukogu istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusena neli Ülemnõukogu otsuse projekti. Need on Ain Kalmaru Kohtla-

Järve linnapeaks ja Ants Veetõusme Tartu linnapeaks kinnitamise kohta, Anti Oidsalu ja Ants Tammlehe vabastamise kohta maavanema ametist ning Mati Zernandi Harju maavanemaks kinnitamise kohta.

A. Ristkok

Lugupeetud juhataja, kuna oli teada, et need küsimused kiireloomulisena arutusele tulevad – presiidium langetas oma otsuse juba mõni päev tagasi –, on komisjon otsuseprojekte arutanud ja ma võin üle anda komisjoni seisukoha.

Juhataja

Olge nii kena! Rahvasaadik Peet Kask soovib ka ühe eelnõu üle anda.

P. Kask

Austatud härra juhataja, kallid kolleegid! Esitan kiireloomulisena päevakorda võtmiseks seaduseelnõu ENSV Ülemnõukogu valimise seaduse § 7 muutmise kohta. Sellesama seaduseelnõu täpselt samas sõnastuses esitas valitsus 18. novembril ja seda arutati mäletatavasti üleeile, 2. detsembril täiskogus. Siis otsustati küsimuse arutelu katkestada. Ma esitan selle eelnõu nüüd uuesti kiireloomulisena päevakorda võtmiseks, kuna õiguskomisjoni otsus selle kohta on juba olemas ja asja võiks kohe arutama hakata. Tänan!

Juhataja

Tegemist ei ole päris tavalise juhtumiga, kuid see ei ole ka vastuolus reglemendiga. Reglement ei ütle, et sama eelnõu ei või teist korda esitada, küll oleks aga vaja teistkordse esitamise juurde juhtivkomisjoni seisukohta. Nii et ma ootan õiguskomisjoni ettepanekut, kas täiendada päevakorda või mitte. Juhtivkomisjoniks on määratud õiguskomisjon.

H. Eller

Me võtaks selle eelnõu siis endale ja lepime kokku õiguskomisjoni istungi toimumise aja, aga selles suhtes on mul vaja konsulteerida. Ma arvan, et me püüame täna selle küsimuse lahendada.

Juhataja

Et asi oleks lõplikult selge, ma teatan, et protseduuri järgi on nii: esitatakse eelnõu, see võetakse vastu, juhtivkomisjon arutab eelnõu läbi ja ütleb oma seisukoha. Kui juhtivkomisjon

on oma seisukoha öelnud, siis pannakse küsimus päevakorda. Samas pean ma ütleva, et kuna eelnõu hr. Veetõusme kohta pole paljundatud, siis ei saa ma praegu teha täiskogule ettepanekut päevakorra täiendamise kohta. Teeksin ettepaneku minna päevakorraga edasi ja tulla kohe pärast seda, kui eelnõu on paljundatud, selle teema juurde tagasi.

Eesti Vabariigi seaduse "Kohtuväliselt represseritud ja alusetult süüdimõistetud isikute rehabiliteerimise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Alustame Eesti Vabariigi seaduse "Kohtuväliselt represseritud ja alusetult süüdi mõistetud isikute rehabiliteerimise lihtsustatud korrast" eelnõu aruteluga. Selles küsimuses teeb ettekande hr. Jüri Raidla, justiitsminister.

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Eesti Vabariigi Valitsuse poolt väljatöötatud seaduseelnõu kohtuväliselt represseritud ja alusetult süüdi mõistetud isikute rehabiliteerimise lihtsustatud korrast tuleneb otseselt kahest Ülemnõukogus vastuvõetud dokumendist. Need on omandireformi aluste seaduse § 17 lg. 7 ja omandireformi aluste seaduse rakendusotsuse punkti 6 alapunkt 6. Nii nagu ka omandireformi aluste seaduse puhul, kus väga mitmete küsimuste otsustamisel oli vaja teha põhimõtteline, poliitilise iseloomuga valik, on käesolevaski seaduseelnõus kasutatud alternatiivide sõnastamise meetodit.

Valitsuse esindajana tahaksin juhtida tähelepanu, et selles seaduseelnõus on alternatiiv 1 oma toimeulatuselt kitsam kui alternatiiv 1a. Alternatiiv 1 käsitleb selles märgitud või selle toime alla sattunud isikute rehabiliteerituks tunnistamist piltlikult öeldes varalistes suhetes. See on see, mida täht-tähelt nõuab omandireformi aluste seadus. Omandireformi aluste seaduse rakendamise otsuse punkt 6 on mõnevõrra kategoorilisem. Teatavasti ütleb aluste § 17 lg. 7, et võidakse välja töötada lihtsustatud kord. Rakendusotsuse punkti 6 alapunkt 6 eitab sellist ülesannet kategoorilises vormis. Alternatiiv 1a on oma ulatuselt laiem ja siinkohal on tegemist isikute rehabiliteerimisega seaduse alusel, s.t. see akt ei toimu mitte seni kasutatud traditsioonilises individuaalse rehabiliteerimise korras, vaid toimub seadusega.

Paragrahvi 1 lõige 2 alternatiivis 1a teeb alternatiivi põhiteksti mõningase erandi, mis põhjustab siin märgitud koosseisude põhjal süüdi mõistetud isikute rehabiliteerimise erisuse seaduse alusel rehabiliteerimisega võrreldes ja nõuab nende toimikute täiendavat kontrollimist, et loetletud koosseisude järgi süüdi mõistetud isikud ei oleks sooritanud kuritegusid inimsuse vastu ning üliraskeid isikuvastaseid kuritegusid.

Mul oli hiljuti võimalus veenduda selle probleemi keerukuses ühel rahvusvahelisel konverentsil. Probleem, kas isikuid rehabiliteerida seaduse alusel või mitte, on siin pakutuga sarnast lahendust leidnud ka Ida-Euroopa riikides ning teoreetilistest põhistustest olulisemaks on neis riikides peetud pragmaatilist vajadust. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas on küsimusi härra justiitsministrile? Palun, Rein Järlik!

R. Järlik

Austatud juhataja, lugupeetud minister! Kas te ei leia, et sellise eelnõu puhul, nagu meil täna ees ja päevakorras on, oleks olnud vaja ka Vene NFSV kriminaalkoodeksi paragrahvid lauale saada, et paremini otsustada? Aitäh!

J. Raidla

Ilmselt oleks see tõepoolest informatsiooniliselt vajalik. Kas te peate silmas, et enne teist lugemist esitada lisamaterjalina nende paragrahvide täistekst või piirduda paragrahvide nimetamisega, kuna nende pealkirjades väljendub üsna piltlikult ka sisu? Sõltuvalt sellest, kuidas Ülemnõukogu vajalikuks peab, on seda võimalik teha. Täisteksti esitamine on tehniliselt küll mõnevõrra raskem, kuid siiski teostatav. Nimekirjad on võimalik ka kohe üle anda.

S. Petinov

Lugupeetud härra Raidla! Kas teile ei näi, et ebaseaduslike repressioonidega seotud küsimuste läbivaatamise mõnevõrra lihtsustatud korra puhul võib tekkida konkreetseid raskusi seoses sellega, et nii võidakse rehabiliteerida ka inimesed, kes on määranud oma nime fašistlikus armees teenides? Lihtsustatud kord on vastuolus paljude välisriikide kogemustega, kes vaatavad sellised küsimused läbi ainult kohtu korras. Seepärast peavad olema olema dokumendid, mis tunnistavad ja kinnitavad, et need isikud ei olnud seotud mingi repressiivorganiga, s.t. ei töötanud seal.

J. Raidla

Mainitud ohu kõrvaldamiseks või minimeerimiseks on alternatiivi 1a sisse viidud § 1 lg. 2, kus nähakse ette tõepoolest selliste juhtumite kontrollimine.

M. Lauristin

Kaks küsimust. Kas selle seaduse vastuvõtmine vähendab nende isikute arvu, kes peavad praegu kuni 13. detsembrini kohtu kaudu oma vara õigusvastast võõrandamist tõestama? Kui jah, siis kui suur osa on selle 13. kuupäevaga hädas? Kas teil on ülevaade sellest? Ja teine küsimus: kas oleks võimalik teada saada, miks on valitsuse seaduseelnõus alternatiivid? Kas valitsusel ei ole ühtset seisukohta või milles on see põhjus?

J. Raidla

13. kuupäev, mis sisaldub omandireformi aluste seaduses ja sätestab kohustusliku kohtu poole pöördumise nõude, kui ei ole vastu võetud lihtsustatud korda, langeb enamikul juhtudel ära kahe eelnõu vastuvõtmise puhul. Üks eelnõu on juba Ülemnõukogu menetluses ja see käsitleb sisuliselt repressiooniohu tõendamise lihtsustatud korda, s.t. inimene ei pea pöörduma kohtu poole. See on üks pool lihtsustatud korrast. Ja teine on siis täna siin käsitletav. Mis puutub objektiivse situatsiooni tõendamise kohustusse, siis see jääb samaks. Vara olemasolu jms. kuulub kõik tõendamisele samamoodi nagu üldkorras. Kuid vastavatel isikutel ei ole enam vaja pöörduda õiguskaitseorganite poole rehabiliteerimistõendite, dokumentide väljaandmise taotlusega, kuna sel juhul on nad rehabiliteeritud esimesel juhul siis varalistes suhetes, teisel juhul ka kriminalisatsiooni suhtes seaduse alusel.

Miks on alternatiivid? Kahtlemata olid valitsuses erinevad seisukohad ja seetõttu peeti õigeks küsimust põhimõttelise hääletusega valitsuse tasandil mitte otsustada, vaid pakkuda otsustamisvõimalus Ülemnõukogule. Valitsus tegi Ülemnõukogule ettepaneku võimaluse korral ära kuulata ülemkohtu esimees härra Kirikal, kes valgustab kahtlemata ka sellise seaduse rakendamise praktilisi aspekte, sealhulgas ka problemaatilisi aspekte, mis sellest tõusetuvad.

Juhataja

Suur tänu, härra Raidla! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, õiguskomisjoni esimees on mind informeerinud, et kaasettekandega esineb õiguskomisjoni nimel täna Kaido Kama. Tundub, et siin on vahetus. Härra Eller, palun!

H. Eller

Lugupeetud juhatus, lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon arutas seda küsimust väga tõsiselt. Lähtudes sellest, et valitsus on esitanud seaduseelnõu juba kahe alternatiivina, tekkis meil arutelu käigus arvamus, et võib-olla oleks otstarbekas alternatiivid lahutada ja vaadata neid eraldiseisvate seaduseelnõudena. Lõppkokkuvõttes oli meie eilne otsus selline, et tuleks alustada esimest lugemist. Me otsustasime pöörduda kõigi fraktsioonide ja komisjonide poole arvamuste saamiseks, kuidas lahendada probleeme, mis on seotud alusetult süüdi mõistetud ja kohtuväliselt represseeritud isikute rehabiliteerimisega. Probleem on üleval juba pikka aega ja tõenäoliselt peaksime kõigepealt saama selgust alternatiivi esimeses osas, mis lahendaks ära nende vara tagastamise küsimused, kuna siin suruvad peale tähtjad. Kuid me kardame, et siis jäävad võib-olla lisamata teises alternatiivis toodud probleemid, mis on natuke sügavama sisuga. Õiguskomisjoni otsus oli, et seda eelnõu tuleks arutada esimesel lugemisel ja lahendada problemaatilised küsimused esimese ja teise lugemise käigus. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ettekandjale ei ole. Kolleegid, ma olen eelnevalt informeeritud ja ka juhatuses oli meil selline kokkulepe, et selles päevakorrapunktis teeb kaasettekande ka ajutine maa- ja omandireformi komisjon, n.-ö. Kaido Kama komisjon. Ma paluksin kõnetooli Illar Hallaste!

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! See eelnõu, mille valitsus on esitanud, tuleneb omandireformi aluste seaduse rakendusotsuse punkti 6 alapunktist 6, mille järgi valitsus pidi selle eelnõu esitama 15. septembriks. Praegu on aeg tunduvalt kaugemale läinud. Kui hakata seaduseelnõu analüüsima, siis on kaks esitatud alternatiivi vägagi erinevad. Alternatiiv 1 ei ole vastavuses pealkirjaga. Omandireformi aluste seaduse § 17 lg. 7 räägib rehabiliteerimise lihtsustatud korra ja seetõttu tuleks alternatiiv 1, kus rehabiliteerimisest üldse ei räägita, kõrvale jätta. Nii otsustas ka ajutine omandi- ja maareformi komisjon.

Vaatleme alternatiivi 1a. § 1 lg. 1 ja 2 jaotavad rehabiliteeritavad isikud kahte lahtrisse. Siin on valitsus, kes on eelnõu esitaja, teinud normitehnilise vea. Lõikes 1 on loetletud § 58¹ kuni 58⁷. Selle loetelu järgi peaksid sinna kuuluma § 58 1a ja 1b, mis aga tuuakse eraldi välja lõikes 2. Ei saa aru, kas need isikud on automaatselt rehabiliteeritud vastavalt lõikele 1 või tuleb nende toimikud eraldi läbi vaadata vastavalt lõikele 2. See normitehniline viga on aga kergesti parandatav.

Sisuliselt on tehtud palju suurem viga: rehabiliteerituks kuulutatakse vaid need kohtuväliselt repressseeritud isikud, keda süüdistati §-s 1 loetletud paragrahvide alusel. Teisi isikuid, kes on kohtuväliselt repressseeritud, ei käsitleta. Miks ei räägi eelnõu midagi isikutest, kes repressseeriti kohtuväliselt § 59³ või 58⁸ alusel (suur osa metsavendi läks just selle järgi)? Sisuline viga on selles, et ei taheta rehabiliteerida teatud osa isikuid, kes on kohtuväliselt repressseeritud. Selline käsitlus on vastuolus süütuse presumptsiooni põhimõttega, mille järgi kõik isikud on süütud seni, kuni nende kohta pole tehtud süüdimõistvat kohtuotsust. Järelikult ei ole praegune eelnõu sugugi heas korras.

Kuidas oleks võimalik eelnõu parandada? Ühelt poolt olen kimbatuses, sest eelnõu on esitanud valitsus ja ei ole nagu meie asi valitsuse tehtud tööd üle teha. Kuid paraku on olukord selline, et asi tuleb ära lahendada, mistõttu eelnõu tagasilükkamine esimesel lugemisel oleks vale, sest see lükkab edasi kogu küsimuse lahendamise. Ajutine omandi- ja maareformi komisjon leidis, et esimene lugemine tuleb lugeda lõppenuks. Eelnõu on võimalik parandada, kui sõnastada § 1 esimene lõige näiteks nii: lugeda rehabiliteerituks kõik isikud, kes on repressseeritud kohtuväliselt või kelle suhtes on kriminaalasi lõpetatud mitterehabiliteeritavatel alustel. Selle eelnõuga tekib üks poliitiline probleem: mis juhtub siis, kui rehabiliteeritute hulka satub äkki inimesi, kelle käed on määratud verega? Selle vastu tuleks eelnõusse panna eraldi paragrahv, mis võiks kõlada näiteks nii: Eesti Vabariigi eeluurimisorganitel ja kohtutel algatada kriminaalajad isikute suhtes, kelle süü tõendamise tsiviilelanikkonna kallal ajavahemikus 17. juuni 1940 kuni 6. september 1991 toimepandud kuritegudes eeldab kohtulikku menetlust.

Miks sellised kuupäevad? Siis algas Teine maailmasõda Eesti Vabariigi jaoks. Need isikud, kes on toime pannud kuritegusid tsiviilelanikkonna suhtes, tuleb mõista süüdi, kuid seda tuleb teha tsiviliseeritud korras, kohtute poolt. Ja kui näiteks koonduslaagrites mingeid kuritegusid teinud isikud on tõenäoliselt juba surnud ja nende suhtes saab otsused langetada postuumselt, siis need isikud, kes on süüdi nõukogude ajal tsiviilelanikkonna kallal toime pandud kuritegudes, saavad iseendale pidada kaitsekõne kohtus, kus nende küsimused vastavalt sellele seadusele arutusele tulevad. Lõpetuseks leiab omandi- ja maareformi komisjon, et eelnõu esimene lugemine tuleks täna lõpetada ja teisele lugemisele esitada eelnõu juba uuel kujul. Kui vaadata paragrahvide ridu, siis siin tuleks ka üht-teist täiendada, kuid ma arvan, et räägime sellest kõigest teisel lugemisel. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, tundub, et ka Illar Hallastele ei ole küsimusi. Kolleegid, me oleme ära kuulanud

ettekande ja kaasettekande, esitanud küsimused ning meil on olemas juhtivkomisjoni ehk õiguskomisjoni toetav seisukoht, et esimene lugemine lõpetada. Mida arvatakse? Lõpetame. Esimene lugemine on lõppenud.

Nüüd võime naasta kiireloomuliste küsimuste juurde. Kas mulle on küsimus? Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, ma tuleksin siiski veel eelmise päevakorrapunkti juurde tagasi. Kas ma sain õigesti aru, et ühe kaasettekandega valitsuse poolt pidi esinema ka härra Kirikal? Ma arvan, et see oleks väga vajalik, kui on võimalik selle juurde veel tagasi tulla.

Juhataja

On võimalik. Kas kellelgi on midagi selle vastu? Ei ole. Palume härra Kirikali kõnetooli. Esimene lugemine jätkub.

J. Kirikal

Lugupeetud juhataja, austatud Ülemnõukogu liikmed! Aitäh, et ma saan öelda mõned märkused rehabiliteerimise korra kohta. Me tunnetame, et rehabiliteerimisprotsessiga oleme jõudnud ummikusse, sest omandireform ja maareform nõuavad küsimuse kiiret lahendust. Samal ajal me ei saa ignoreerida ühte õigusemõistmise põhilisimat nõuet, et iga kohtuasi vaadatakse läbi kohtu poolt ja võetakse seisukoht, kas tol ajal kehtinud seaduste järgi ei esinenud siiski raskeid inimsusevastaseid sõjakuritegusid, tsiviilisikute ja sõjavangide vastu suunatud kuritegusid. Kahjuks näitab meie rehabiliteerimispraktika, et seni läbi vaadatud asjadest on umbes 4% neid, kus tol korral süüdi mõistetud isikud jäävad rehabiliteerimata, kuna nad on toime pannud inimsusevastaseid kuritegusid, tapnud tsiviilisikuid ja sõjavange ning osalenud karistusoperatsioonides.

Seetõttu me näeme väljapääsu ainult ühes. Kõigepealt tuleks tunnistada üks represseerimisega kaasnenud juriidiline tagajärg – vara konfiskeerimine – õigustühiseks algusest peale, sest see on kahel põhjusel vastuolus rahvusvahelise õigusega. Rahvusvaheline õigus lubab vara tasuta ära võtta ainult siis, kui see vara on saadud kuriteo läbi või kui see vara on olnud kuriteo esemeks. Kõigil nendel juhtudel, mis meie kohtust on läbi käinud, on see aga olnud kas repressioon isiku perekonna või tema varanduse vastu või siis isiku karistus ja seepärast me toetaksime esimehe alternatiivi eraldi lahendamist.

Mis puutub teise alternatiivi, siis siin on küsimus natukene keerukam. Esiteks, kohtuväliselt karistatud isikute rehabiliteerimisega tegeleb prokuratuur ja 1990. aasta aprillis oli kokkulepe

niisugune, et kui nad rehabiliteerimise käigus satuvad asjaoludele, mis takistavad isiku rehabiliteerimist, siis suunatakse see asi kohtusse. Selle kahe aasta jooksul ei ole ühtegi tolleaegset asja meile saadetud. Teiseks, kaks nädalat tagasi esitas professor Lindmäe Ülemnõukogu Presiidiumi istungil oma nägemuse rehabiliteerimisprotsessi kiirendamisest ja ka see on kahjuks seotud ikkagi selle momendiga, et iga toimik tuleb läbi vaadata ja olla kindel, et tollal süüdi mõistetud isik ei ole pannud toime sõja- või inimsusevastaseid kuritegusid. Seepärast ma arvan, et saadikukomisjonid ja Ülemnõukogu Presiidiumi aparaat koos prokuratuuri ja Ülemkohtuga saavad täiustada rehabiliteerimise lihtsustatud korda, nende asjade uut läbivaatust, kuid vara küsimused vajavad kohe lahendamist, sest 27. detsember on ju kahe nädala pärast. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kas härra Kirikalile on küsimusi? Mart Laar.

M. Laar

Austatud härra juhataja, austatud ettekandja, mul on lausa mitu küsimust. Kas te usute et 40.–50. aastatel NKVD ja tollaste kohtute poolt langetatud otsused poliitilistes küsimustes on tõesti õiguspädevad? Ma tahaksin saada põhimõttelist vastust. Teine küsimus. Te mainisite 4% rehabiliteerimisavaldusi, mida ei saanud rahuldada. Kas nende seas oli ka selliseid avaldusi, mis olid seotud osalemisega juutidevastases genotsiidis? Millised olid siiski tagasilükkamise põhjused? Ma tean, et lükati tagasi ka vendade Mõttuste rehabiliteerimise avaldus, kes olid metsavennad. Aitäh!

J. Kirikal

Ma ütleksin niimoodi, et valdav enamik 40.–50. aastate alguse sõjatribunali otsuseid olid poliitilise iseloomuga ja otsitud, tõendamata süüdistused. Need inimesed kuuluvad kahtlemata rehabiliteerimisele. Viimase aja keeldumistest on mul hulgaliselt näiteid kaasas. Seal on ka Klooga surmalaagris toimepandud kuriteod, seal on politseipataljonis kordasaadetud vägivallaaktsioonid Lätimaal ja Leedumaal, terroristlikud aktid tolleaegsete aktivistide vastu, elanike röövimised ja paar materjali on olnud seotud juutide tapmisega 1941. aasta augustis ja 1944. aastal. Mis puutub vendadesse Mõttustesse, siis nende asi vaadati läbi vabariigi prokuröri poolt ja Ülemkohtu presiidiumis ning kõik poliitilised süüdistused, sealhulgas ka metsavendlus, jäeti süüdistusest välja, jäid ainult vargused.

J. Liim

Austatud hr. Kirikal! Ma puudutan inimsusevastaseid kuritegusid, see langeb küll teatud määral kontekstist välja, kuid mitte täielikult. Kas te peate õigeaks käsitleda inimsusevastaseid kuritegusid, nagu te ütlesite, tsiviilelanike ja sõjavangide tapmise küsimusi jne. ainult teisel pool sõdinute puhul või kehtib see ka Nõukogude armees sõdinute kohta? Kas see hõlmab ka metsavendade ja nende toetajate vastu tegutsenud isikuid, juutide tapmisi jne.?

J. Kirikal

Minu isikliku veendumuse kohaselt on mõlemad pooled võrdsed. Kui me jätame praegu rehabiliteerimata osa ühel pool olnud isikuid, siis miski ei takista süüdi mõistmast neid teise poole esindajaid, kes on sooritanud inimsusevastaseid tegusid rahuliku elanikkonna suhtes või ükskõik kelle vara suhtes.

Juhataja

Suur tänu, hr. Kirikal! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole.

Lugupeetud Ülemnõukogu, ma ei ole informeeritud, et keegi sooviks veel esineda kaasettekandega. Kõik protseduurinõuded on täidetud. Kas me võime lugeda esimese lugemise lõppenuks? Loeme lõppenuks.

Ants Veetõusme kinnitamine Tartu linnapeaks

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, meil on vaja otsustada, kas me täiendame päevakorda kiireloomuliste küsimustega. Kõigepealt presiidiumi ettepanek mõnede Eesti Vabariigi linnapeade ja maavanemate ametist vabastamise ning uute kinnitamise kohta. Kõigil on otsuse eelnõud juba käes, tegemist on nelja eelnõuga. On alust arvata, et me võiksime lahendada kõik need analoogilised probleemid ühe päevakorrapunkti all. Ma panen selle küsimuse Ülemnõukogu ette hääletusele. Kohaloleku kontroll! Kohal on 84, puudub 19. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, kus tuleks arutusele neli otsuse eelnõu mõnede omavalitsusorganite juhtide ametist vabastamise ja teiste kinnitamise kohta? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 70 rahvasaadikut, vastuolijaid ja erapooletuid ei ole. Päevakorda täiendatakse.

A. Kiris

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Ülemnõukogu Presiidiumi poole pöördus Harju Maavolikogu taotlusega rahuldada Anti Oidsalu avaldus tema vabastamise kohta Harju maavanema ametikohalt. Nimelt oli Harju Maavolikogu 31. oktoobril k.a. otsustanud Anti Oidsalu avalduse tema ametist vabastamise kohta rahuldada. Ülemnõukogu Presiidium arutas taotlust oma istungil 21. novembril ja otsustas selle esitada Ülemnõukogu istungile. Samasuguse avaldusega esines Saare Maavolikogu, kes taotles Ants Tammelehe vabastamist Saare maavanema ametist. Ülemnõukogu Presiidium arutas ka seda 21. novembril ja asus samuti seisukohale, et vastav otsuseprojekt tuleb esitada teile arutamiseks. Need otsuseprojektid on teile esitatud.

Juhataja

Ma oletan, et kõik käsitletavat teemasid on omavahel nii sarnased, et ei ole vist vaja põhjalikult üle korrata. Kas meil on küsimusi härra Kirisele? Ei ole. Ma tänan, härra Kiris! Kolleegid, kas keegi soovib sõna või tahab esineda kõnega selles päevakorrapunktis? Ei soovi. Kas me võime asuda otsustama? Võime. Tegemist on nelja eri otsusega, mille teema on sarnane. Kuna need käsitlevad persoone, siis on hääletamine salajane. Kui otsuse eelnõus on tegemist ühe persooniga, siis me teist korda avalikult üle ei hääleta, kui 52 häält on saadud, siis on ka otsus vastu võetud. Kui aga tegemist on rohkem kui ühe persooniga, siis hääletame veel avalikult üle, et otsus vastu võtta. Kas on mõisteta? On mõisteta. Me viime läbi veel kohaloleku kontrolli ja asume otsustama. Kohaloleku kontroll! Kohal on 81 rahvasaadikut, puudub 22. Esimene otsuse eelnõu käsitleb Ants Veetõusme kinnitamist Tartu linnapeaks. Hääletamine on salajane. Võib-olla soovitakse esitada küsimusi? Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Ma sooviksin esitada härra Veetõusmele ühe küsimuse.

Juhataja

See võimalus meil on. Palume härra Veetõusme kõnetooli.

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleeg, tundes suurt heameelt, et sind nii tähtsale postile on valitud, avaldan ma väikest muret selle üle, et ajakirjanduses on ilmunud teated või andmed, nagu oleks sul plaanis ühitada Tartu linnapea ametikoht Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadiku ametiga.

Üldiselt on seisukoht selline, et saadiku põhitöökoht on Ülemnõukogu saal ja selle töö kõrval ei peaks ta pidama mingeid muid ameteid. Osa meie kolleegidest on selle asja vastu eksinud ja nüüd ma tahaksingi küsida, kas need kuuldused, mis ma eespool nimetasin, vastavad tõele. Kui sul tõesti selline kavatsus on ja kui sa siin nüüd täpselt ei ütle, et sa saadikuameti maha paned, siis vabanda mind, aga ma hääletan sinu määramise vastu.

A. Veetõusme

Need kuuldused on täiesti õiged, sest ma olen seda ise öelnud. Kuna see seadusega vastuolus ei ole ja meil on olemas pretsedent, kus üks linnapea on meie kolleeg olnud ja varem on ka maavanem meie kolleeg olnud, siis ma tõepoolest leian, et eriti praeguses olukorras, kus niikuinii asendusvalimisi ei toimu, ei saa ma endale lubada lõplikku lahkumist Ülemnõukogust. Tulemas on selliseid otsuseid, kus vajalik on võib-olla igauhe hääl.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, austatud Tartu linnapea! Mul on küsimus Tartu kõige põletavamale probleemile, sõjaväelennuvälja kohta. Kuidas teie näete võimalikke lahendusi? Kas sellest lennuväljast võiks saada tsiviillennuväli või jääb see Eesti Vabariigi sõjaväelennuväljaks? Mida on kavas ette võtta nende ohvitseride perekondadega, kes elavad praegu Tartus? Aitäh!

A. Veetõusme

Nii kaua, kuni vähemalt 52 Ülemnõukogu liiget ei ole vajutanud rohelist nuppu, ma muidugi päris linnapeana ennast tunda ei saa, kuid selle probleemi ümber on Tartus pidevalt väitlused käinud ja ma võin täna öelda Tartu kodanikuna või ühe selle kodanikkonna esindajana oma arvamuse. Ma näen, et võib-olla saab tulevikus seda lennuvälja ühitada nii Eesti kaitsejõudude kui ka Eesti äriaga. Ja see oleks võib-olla üks paremaid kombinatsioone. Mis puutub sõjaväelaste perekondadesse, siis täna ma ei ole küll valmis sellele vaatama. Selleks, et nii tõsisele küsimusele vastata, peab ikkagi eelnevalt olema käes täielik andmepakk tegelikust olukorrast.

T. Made

Austatud eesistuja, hea kolleeg! Oled ajakirjanduses öelnud, et eelarve-majanduskomisjonis olid sa amortisaatoriks ja pooli lepitavaks vahemeheks. Kas me peame nüüd siin saalis hirmust värisema, et need otsused ja eelarve-majanduskomisjonist läbi käinud materjalid saavad olema endisest karmimad?

A. Veetõusme

Kõigepealt pean oma kolleegidele ütleva, et juba kolm tundi ei ole ma enam eelarve-majanduskomisjoni esimees. Ma astusin tagasi, nii nagu reglemendi järgi on ette nähtud, komisjoni koosolekul. Mis puutub amortisaatori ossa, siis see aeg, ligi kaks aastat, mis Ülemnõukogu ja tema komisjonid on koos käinud, on ilmselt pehmandanud paljude kolleegide teravnurki ja seetõttu on minu amortisaatoriroll jäänud kogu aeg väiksemaks. Viimased koosolekud on näidanud, et sellised küllalt teravad lahkarvamused tekivad veel ainult teatud küsimustes. Ei ole ka selles midagi halba, kui edaspidi eelarve-majanduskomisjonist tulevad materjalid on senistest teravamad, kuid esialgu ma arvan, et nende teravnurkade lihvimise seisukohalt on asi tunduvalt parem, kui see oli Ülemnõukogu töö alguses.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja, hea kolleeg Ants Veetõusme! Oleks lausa imelik, kui ma täna nii tähtsa asja puhul seda küsimust ei küsiks, palun mind tõsiselt võtta. Tartu on läbi aegade olnud Eesti kultuurile ja teadusele näo andjaks ja haritlaste taimelavaks. See nagu on praegu võrdlemisi kurb ja me kõik teame enam-vähem, millistel põhjustel. Kas värskel linnapeal on selge, kuidas tema Tartu haridus-, teadus- ja kultuurielu värskendamisega tegelema hakkab?

A. Veetõusme

Kui see probleem oleks nii lihtne, et ma täna teie ees olles võiksin juba selgelt öelda, kuidas seda teha, küllap siis oleks teisigi mehi olnud, kes oleksid selleks midagi teinud, ja Tartu kultuuriolukord oleks teistsugune, kui see täna on. Ma ütlesin seda juba volikogus ja ütlen sulle vastuseks, et ühelt poolt ei saa ilma massikultuuri arendamata, sealt raha sisse toomata ka elitaarset kunsti arendada. Nende kahe suuna sünteesi kaudu võiks minu arvates midagi teha. Muidugi, Ülemnõukogu võttis alles hiljuti vastu ka otsuse, mille järgi ettevõtted võivad 15% oma kasumist eraldada sponsorluseks. Mul oleks muidugi kahju, kui näiteks enamik Tartu Kommertspanga sponsorluseks eraldatud rahast jällegi Tallinna tuleks, see võiks jääda ka Tartusse, sest me oleme oma rahadega, oma välisabidega liialt Tallinna-kesksed.

M. Laar

Austatud härra Veetõusme! Kuna ma olen ise Tallinna kodanik, siis on minu küsimus teataval määral seotud nende probleemidega, millega Tallinna kodanikud, Tallinna linnavalitsus praegu kokku puutuvad. Seetõttu ma tahaksingi juba tartlaste eest küsida, kuidas suhtub härra

Veetõusme omandi tagastamisse Tartu kesklinnas. Ja teiseks. Kuna on teada, et Tallinnas pika ninaga jäänud välisfirma hakkab rändama lõuna poole, siis võib-olla härra Veetõusme oskab arvata, kuidas seda õnnestub vahepeal, kuskil enne Läti piiri siiski pidama saada. Aitäh!

A. Veetõusme

See oleks muidugi väga tervitatav, kui Tallinn ka edaspidi suunaks enamiku välisfirmasid Tartu poole, sest tavaliselt on ju nii, et esimene vanker jääb pidama Tallinna ja mis sealt maha pudeneb, see sõidab edasi. Lõunasse, Läti piiri äärde jõuab muidugi kõige vähem. Mis puutub vanalinna tsooni, siis ma olen lugenud ja kuulanud raadiost linnavalitsuse ja volikogu omavahelisi väitlusi ja mul on vähemalt tunne, et me kardame liigselt endist omanikku, me kardame liigselt väliskapitali, arvates, et need hakkavad ainult halba tegema. Ei vii endine omanik ega välisinvesteeriija ei seda maja ega aeda ja maad ju kusagile mujale, need jäävad ikka siiasamasse. Asi tuleb lihtsalt panna Eesti Vabariigi seaduste raamidesse.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, lepime kokku, et viimase küsimuse esitab Heldur Peterson. Ülle Aaskivi, palun!

Ü. Aaskivi

Lugupeetud härra Veetõusme! Minu küsimus ei tule ootamatult, lubasin selle teile päris kindlasti esitada juba nädal tagasi. Kui ajakirjandus on teid ja mina omakorda ajakirjandust õigesti mõistnud, siis olete väitnud, et Ülemnõukogu on ennast ammendanud. Teiega võib nõustuda, aga ma väljun nüüd parlamentaarsest kõnekultuurist ja küsin: kuule, Ants, kuidas viia see ammendunud Ülemnõukogu juriidiliselt korrektseesse finišisse?

A. Veetõusme

Ajakirjandus pisut interpreteeris. Jutt oli, et Ülemnõukogu on end minu jaoks ammendanud selles mõttes, et liiga palju peab istuma tühjalt, kuulama vaidlusi, saamata ise reaalselt tegutseda, sest küsimused on väga erinevad. Mis puutub nüüd sellesse, kuidas see ammendatud Ülemnõukogu saaks viisakalt, õigeaegselt lõpetada oma eksistentsi, siis on ju teie ees viibija koos mõne oma hea sõbraga vastuse tegelikult ammuilma ka Ülemnõukogus oelnud. Esiteks tegi Ülemnõukogu muidugi suure vea siis, kui ta eelmisel aastal lükkas arutamisel tagasi neli seaduseelnõu, millest üks oli valmisseadus. Ega sellega probleeme kuskile ära ei lükatud. Teiseks oli kevadel ka Ants Veetõusmel üks parandusettepanek, mille

järgi järgmise aasta teiseks kvartaliks oleks kõik pidanud valmis olema, et läbi viia uued valimised. Sellega nõustus minu mäletamist mööda ka Rahvarinne, kuigi teises sõnastuses, öeldes, et see peaks olema kevadsuvi. Kuna tavaliselt mais-juunis valimisi läbi ei viida, siis järelikult on reaalne märts-aprill. Siin ongi küsimus selles, mida Ülemnõukogu oma prioriteediks peab, mida ta arutab ja millal ta tahab lahkuda. Nii et minu ettepanek nende asjadega kiiresti tegelda jääb ikkagi jõusse. See, et ma nüüd pisut varem tahan aktiivsest tööst Ülemnõukogus loobuda, on lihtsalt asjaolude kokkusattumus, sest ma olen ka alati öelnud, et ma ei pürgi Tallinna tööle jääma. See võimalus oleks mul juba 20 aastat tagasi olnud.

H. Peterson

Lugupeetav juhataja ja kolleeg Ants Veetõusme! Oleme tartlastena siin natuke isepäised olnud küll parteidesse minekul, küll hääletamisel ja ajanud nii-öelda seda Tartu joont, olnud iga asja suhtes natuke kahtlevad, kui mitte just kahtlustavad. Nüüd oleks mul tartlasena sulle küsimus. Teame, et natuke oli sul linnapeaks valimisel ja volikogus hääletamisel sidemeid rojalistidega. Kas kavatsed astuda rojalistide parteisse? Teine küsimus. Rääkisime siin Tartu aurast ja kõigest muust. Kui palju peab Võrtsjärvest läbi Tartu vett Peipsisse voolama, kui palju aega see võtab, et saaksime jälle Tallinnast tagasi selle aura, mis kunagi siia toodi, kaasa arvatud ka Tõnissoni Instituudi? Aitäh!

A. Veetõusme

Kallis Heldur, sa vist ei ole lugenud minu antud intervjuud, et esitasid mulle analoogse küsimuse, viidates sellele, et mul on rojalistide märk rinnas. Meie kolleegide hulgas on muide veelgi neid, kellel see märk rinnas on. Oma intervjuus ma nagu vastasin, et ühe märgi kandmine ei tähenda veel kuulumist rojalistide parteisse. Kui Marju Lauristin oleks pakkunud mulle sotsiaaldemokraatide ilusa roosiga märki, siis ma oleks võib-olla selle rinda pannud ja see ei oleks mitte tähendanud, et ma olen astunud sotsiaaldemokraatide parteisse. Mul on juba kooliajast saadik komme kanda rinnas mingit märki, mis ei ole väga esiletükkiv, ja rojalistide märk on tõepoolest selline, mis ei ärrita minu kolleege. Nii et ma ei ole ei rojalistide ega ka teistega seotud. Nagu sa ütlesid, oleme tõesti pisut isepäised. Meie jaoks ei ole parteid loodud. Ma ütlesin ka "Liivimaa Kroonikas" ära, et vanasti oli Pitka partei vabameelsete erakond, võib-olla võiks luua jälle ühe vabameelsete partei, aga see ei ole minu küsimus.

Ja viimane küsimus: kui palju vett peab läbi voolama? Kes seda teab, ma ei ole veeasjanduses nii tark, et teaksin, kuidas seda arvutada. Küsimus on selles, kuidas Tartu inimesed, nii need, kes on Tartus, kui ka need, kes on mööda Eestit laiali, Ülemnõukogus Toompeal, asjasse

suhtuvad. Palju oleneb koostööst, sest tegelikult on ka meie koostöö Tartu linnaga võib-olla väiksem, kui see peaks olema. Täna ma tahaksin kutsuda kõiki Tartu linnast ja Tartu maakonnast valitud üles kõigepealt vajutama rohelisele nupule ja kui teie ning ka ülejäänud kolleegid on seda teinud ja ma olen linnepeaks kinnitatud, siis tahaksin kutsuda Tartumaa ja Tartu linna saadikuid kohtumisele Tartu linnapeaga, et otsustada, kuidas Ülemnõukogus Tartu aurat levitada.

Juhataja

Aitäh, Ants Veetõusme, rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, minule ei ole laekunud ka parandusettepanekuid, kas paneme otsuse tervikuna hääletusele? Viime läbi kohaloleku kontrolli! Kohal on 86 rahvasaadikut, puudub 17.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Ants Veetõusme Tartu linnapeaks kinnitamise kohta? Hääletamine on salajane, vaja on 52 häält. Selle ettepaneku poolt on 63 rahvasaadikut, vastu on 10, erapooletuid 8. Ants Veetõusme on kinnitatud Tartu linnapeaks. (Aplaus.)

Ain Kalmaru kinnitamine Kohtla-Järve linnapeaks

Juhataja

Järgmine otsuse eelnõu käsitleb hr. Ain Kalmaru kinnitamist Kohtla-Järve linnapeaks. Kas hr. Kalmaru on saalis? Palun tulge kõnetooli, võib-olla keegi soovib esitada küsimusi. Helgi Viirelaid.

H. Viirelaid

Lugupeetud spiiker, austatud kolleegid! Mul ei ole hr. Kalmarule küsimust, kuid ma tahaksin öelda, et tunnen hr. Kalmaru kui tarka, teotahtelist ja töökat juhti. Olen täiesti veendunud, et lõpuks ometi saab Kohtla-Järve linn tõelise linnapea. Kallid kolleegid, vajutagem ainult rohelist nuppu! Aitäh!

P. Priks

Lugupeetud spiiiker, hr. Kalmaru! Ma ei hakka kiitma, ma ikkagi küsin. Kas te peate vajalikuks linnavalitsuses teatud arv persoone välja vahetada, et esiplaanile kerkiksid kompetentsed majandusmehed ja väheneks linnavalitsuse ülepolitiseeritus, nagu see mulle on siia maani paistnud? Või olete arvamusel, et praegune linnavalitsus ei ole olnud ülepolitiseeritud ja kõigi tema liikmete kompetentsus ja töötahe on vajalikul tasemel? Aitäh!

A. Kalmaru

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma arvan, et ülepolitiseeritud oli Kohtla-Järvel eelkõige linnavolikogu. Aga ma arvan ka, et praegune linnavalitsus ei ole ei poliitiliselt ega ka majanduslikult sedavõrd tugev, et teda võiks kasutada üheks või teiseks otstarbeks. Selles linnavalitsuses tuleb kindlasti teha olulisi muudatusi.

N. Zahharov

Härra Kalmaru, volikogu esimees härra Viilup ütles oma programmkõnes, et ta seab kahtluse alla nende ligi 250 kooperatiivi, assotsiatsiooni ja muu organisatsiooni tegevuse, kes on praegu linnavalitsuses registreeritud, ning olevat juba astunud samme nende tegevuse piiramiseks. Kas teie kui linnaeja ja täitevvõimu esindaja jagate seda volikogu esimehe seisukohta? Täna!

A. Kalmaru

Ma võin öelda ainult, mis ma teeksin, kui te mind täna tõesti kinnitate linnaeja. Ma arvan, et mingi tõetera oli hr. Viilupi sõnades sees. Nii palju kui mina saan aru, on linnavalitsusaparaadi töötajatel tõesti väga suur ruumipuudus ja nüüd on selles uhkes majas kooperatiivid, kellest üks osa linnale mingit kasu ei too. Ma arvan, et viimased tuleb sealt küll välja ajada ning asemele panna linnavalitsusaparaat, et see saaks normaalselt funktsioneerida.

Juhataja

Suur tänu, hr. Kalmaru, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

A. Kalmaru

Aitäh!

Juhataja

Kolleegid, meetod on sama, hääletamine on salajane. Kas on protest? Koit Raud.

K. Raud

Lugupeetud juhataja, ma palun korraldada ka uus kohaloleku kontroll ja kutsuda saadikud saali tagasi, väga palju saadikuid on lahkunud. Aitäh!

Juhataja

Teeme siis seekord erandi ja viime läbi kohaloleku kontrolli. Tegelikult on ühes päevakorrapunktis ainult üks kontroll. Kohaloleku kontroll! Kohal on 86 rahvasaadikut, puudub 17.

Lugupeetud kolleegid, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Ain Kalmaru Kohtla-Järve linnapeaks kinnitamise kohta? Hääletamine on salajane, 52 häält. Selle ettepaneku poolt on 73 rahvasaadikut, vastu 4, erapooletuid on 5. Hr. Ain Kalmaru on kinnitatud Kohtla-Järve linnapeaks. (Aplaus.)

Anti Oidsalu ja Ants Tammlehe vabastamine maavanema ametist

Juhataja

Kolleegid, nüüd tuleb meil vahepeal kaks ametist vabastamist. Nii palju kui mina asjaga kursis olen, ei ole praegu saalis ei hr. Oidsalu ega ka hr. Tammlehte. Ma usun, et see ei takista meid otsust vastu võtmast.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vabastada Anti Oidsalu Harju maavanema ametist? Palun hääletada! Salajane hääletamine, vaja on 52 häält. Selle ettepaneku poolt on 72 rahvasaadikut, vastu 3, erapooletuid on 3. Anti Oidsalu on vabastatud Harju maavanema ametist.

Nüüd järgmine salajane hääletusvoor. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vabastada Ants Tammleht Saare maavanema ametist? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 69 rahvasaadikut, vastu 1, erapooletuid on 6. Ants Tammleht on vabastatud Saare maavanema ametist.

Et asi oleks korrektne, siis veel üks avalik hääletus otsuse vastuvõtmise kohta. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Anti

Oidsalu ja Ants Tammelehe vabastamise kohta maavanema ametist? Palun hääletada! 52 häält. See on lahtine hääletamine. Ettepaneku poolt on 75 rahvasaadikut, vastuolijaid ja erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud.

Mati Zernandi kinnitamine Harju maavanemaks

Juhataja

Kolleegid, nüüd on veel üks ametisse kinnitamine. Palun kõnetooli härra Zernandi. Küsimus Teet Kallaselt.

T. Kallas

Lugupeetud eesistuja, auväärne maavanemakandidaat! Teatavasti on Tallinn vähemasti formaalselt Harjumaa pealinn. Mina kuulun nende tuhandete tallinlaste hulka, kes vähemalt 4–5 kuuks moonduvad suvel harjukateks, ja ma võin nende nimel kinnitada, et viimastel aastatel on tallinlane oma maakonnas kõige represseritud inimene olnud, mis puutub olmesse. Kuidas vaatab tulevane maavanem sellele? Ma pean silmas kas või Kiisa poodi, kus ripub silt, et müüakse ainult Harju ostukaartidega. See tähendab, et pensionär, kes jaksab praegu osta rongipileti, peab toiduvarukese tassima mitu korda nädalas Tallinnast, selle asemel et saada seda lähimast poest. Kas seda on võimalik lahendada või mitte?

M. Zernand

Lugupeetud rahvasaadikud! Tallinn on tõesti olnud siin ammustest aegadest, aga Tallinn on piirdunud linnusega ja ümber linnuse on olnud Harjumaa. Nii et me ei saa rääkida, et Tallinn on Harjumaa pealinn, ka Harjumaa elanikud ei taha seda üldse kuulda. Mis puutub aga küsimuse sisusse, siis meid on 100 000, tallinlasi 400 000 – 500 000. Meie ei ole võimelised võtma vastu seda rahvahulka, mis tekkis meile vahepealsete aegade jooksul, kui me pidime sundkorras tegema aianduskrunte. Meie loodus ei kannata seda välja, meie 100 000 inimese rahu on sellega rikutud ja see on ka konkreetne toidu küsimus. Me oleme aastaid püüdnud saavutada, et Harjumaa toiduainete fondid jaotataks võrdselt iga elaniku kohta, kuid siinemaani on Tallinna elanikkond eelisvarustatud. Kui me ka sellest piskust, mis Harjumaale praegu on jäänud, peame andma osa nendele inimestele, kes tulevad puhkama, siis võivad meie inimesed

päris ilma jääda. Me oleme lihtsalt olnud sunnitud piiranguid tegema ja viimase aasta jooksul eriti karmilt, et meie inimene saaks leiva ja piima kätte oma kohalikust poest. Tallinlane peab leppima sellega, et võtab toidukraami Tallinna poest kaasa.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, lepime kokku, et viimase küsimuse esitab Sergei Sovetnikov. Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud härra juhataja, lubage esitada maavanemakandidaadile kaks küsimust. Esimene küsimus on Teet Kallase küsimuse jätkuks. Harju ETKVL-il on olemas Tallinna algorganisatsioon, kuhu kuulub 3000 väljavalitut, kes kõik lisaks Harju ostukaardile kasutavad ka Tallinna ostukaarti. Kas see on teie meelest privileeg? Ja mida te üldse arvate Tallinna algorganisatsioonist Harju ETKVL-i koosseisus? Teine küsimus oleks, kuidas te hindate Harju Maavalitsuse senist tööd? Tänan!

M. Zernand

ETKVL on teatavasti pikaajaliste traditsioonidega ühendus, mis on üles ehitatud liikmelisusele. See, keda liikmeks võtta, on nende siseasi. Mida arvata Tallinna algorganisatsioonist, on see vajalik harjumaalastele? See on jäänud meile möödunud aegadest, kui kooperatiivi liikmeks said astuda ka need, kes sellel territooriumil ei elanud. Ma tean, et kooperatiivid teevad kõik, et sellest ballastist – ma palun vabandust! – vabaneda. See on meie inimestele mõeldud organisatsioon, aga ta juhib ennast ise vanade meetoditega, administratiivkorras siin läheneda ei saa.

Teine küsimus oli Harju Maavalitsuse töö kohta. Kuna olen maasekretärina olnud selle valitsuse koosseisus, siis on mul raske anda hinnangut. Ma võin öelda, et meie senine valitsus on alustanud väga mitmesuguseid programme. Seetõttu vastasin ma ka oma maakonna volinike küsimusele, kas valitsuses on vaja muudatusi teha, et esialgu ei ole see seltskond on täiesti oma kohal.

I. Raig

Kõigepealt Kallase küsimusele kommentaariks nii palju, et Anti Oidsalu, kelle me äsja ametist vabastasime, oli just nimelt Tallinna mees. Ja nüüd küsimused härra Zernandile. Milline on teie suhe Harjumaaga? Milline on teie prognoos, kunas võib Harju maakonnast,

mis on vist Eesti kõige militariseeritum maakond, sõjaväe välja saada? Millised on teie suhted nendega?

M. Zernand

Olen Harjumaa elanik ja elanud Laagris ehk Saue Agrofirma keskses vähemalt 15 aastat. Ma ei suuda meenutada, kui kaua täpselt. Nii et käin maalt linna tööle. Sõjaväge on meil palju, mõningatel hinnangutel 1/4 vabariigis olevast. See on meile väga tõsine probleem ja ma ütlesin, et ainult meile on see üle jõu käiv probleem. See, lugupeetud saadikud, on lahendatav ainult läbi teie ja läbi valitsuse.

Juhataja

Suur tänu! Ja nagu me kokku leppisime, viimane küsimus Sergei Sovetnikovilt.

S. Sovetnikov

Austatud spiiker, lugupeetud härra Zernand! Teie peate teadma, kui suur oli endise Harju rajooni täitevkomitee koosseis ja kui suur on Harju Maavalitsuse koosseis. Missugused on teie plaanid, kas suurendada või vähendada seda koosseisu? Tänan!

M. Zernand

Põhimõtteliselt on Harju Maavalitsuse isikuline koosseis praegu samas seisus, nagu see oli paar aastat tagasi. Teatud struktuurid on kadunud, juurde on tulnud teised, mida enne meie majas ei olnud: riigi- ja piirikaitse. Sotsiaalosa on seoses sotsiaalfondi ja pensionide ümberarvutamisega laienenud. Kui me tuleva aasta I kvartalis, õigemini juba jaanuaris-veebruaris oleme jõudnud tekkinud valdadele nende funktsiooni üle anda, siis peaks meie koosseis ka vastavalt sellele vähenema.

Juhataja

Suur tänu, härra Zernand! Me peame veel läbi viima kohaloleku kontrolli. Saadikud ei läbe saalis istuda. Kohaloleku kontroll! Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 29. Meil on olulised kaotused. Nüüd tuleb salajane hääletusvoor.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Mati Zernandi Harju maavanemaks kinnitamise kohta? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 64 rahvasaadikut, vastu 1, erapooletuid on 5. Härra Mati Zernand on Harju maavanem. (Aplaus.)

Kolleegid, rahvasaadik Peet Kask tegi ettepaneku täiendada käesoleva istungi päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega. Seda küsimust arutas õiguskomisjon ja õiguskomisjon soovitab päevakorda täiendada. Enne hääletusele minekut palub kristlik-demokraatlik fraktsioon 10-minutist vaheaega. Töö jätkub 17.44.

V a h e a e g

Eesti Vabariigi seaduse ""Eesti NSV Ülemnõukogu valimisseaduse" § 7 muutmise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kohaloleku kontroll! Kohal on 85 rahvasaadikut, puudub 18. Lugupeetud kolleegid, meil on vaja otsustada, kas me täiendame käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu valimise seaduse § 7 muutmist. Küsimus Juhan Telgmaalt.

J. Telgmaa

Lubage esitada niisugune küsimus. Nagu öeldud, esitatakse täpselt seesama eelnõu, mis meil juba menetluses on olnud. Mis juhtub siis, kui me nüüd selle uuesti päevakorda kinnitame ja otsuse ka vastu võtame? Siis peaks nagu asi ammendatud olema, aga meil jääb seesama asi ikka menetlusse. Kas me peame selle juurde uuesti tagasi tulema, nii nagu see vastuvõetud parandusettepanek ütles?

Juhataja

Ma kujutan ette, kui see seadus vastu võetakse, siis sellisel juhul peaks eelmine otsus loogika järgi annulleeruma. Ma konsulteerin juristidega.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti NSV Ülemnõukogu valimise seaduse § 7 muutmist? Täna oleks sellisel juhul esimene lugemine. Palun hääletada! Lihthäälteenus. Selle ettepaneku poolt on 48 rahvasaadikut, vastu 31 ja erapooletuid on 3. Päevakorda

täiendatakse kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti NSV Ülemnõukogu valimise seaduse § 7 muutmist. Kes meil teeb selles küsimuses ettekande? Peet Kask, palun kõnetooli!

P. Kask

Austatud kolleegid! See ettekanne sai üleile juba ära peetud. Neile, kes kohal ei olnud, tuletan meelde, et tegemist on eelnõuga, mis kõrvaldab ühe takistuse valitsuse kujundamisel, see on reegli, mis ENSV valmisseaduse võeti NSV Liidu konstitutsiooni alusel 1989. aastal. Põhjuseks oli tollal see, et kardeti vanade võimustruktuuride imbumist parlamentidesse üle kogu Liidu ja sooviti neid struktuure demokratiseerida. Praeguseks on see säte ennast ammendanud, see ei ole üleüldse klassikalise parlamentaarse süsteemi säte. Paljudes parlamentaarsüsteemides nõutakse, et valitsuse liige oleks parlamendi liige, mõnedes süsteemides seda lubatakse, aga see ei ole kohustuslik. Näiteks Kanadas on see kirjutamata reegel, mis kehtib nii, et kui mõni valitsuse liige valitakse väljastpoolt parlamenti, siis peab ta järgmistel järelvalimistel kindlasti kandideerima, ja kui ta võidab, siis jääb valitsuse liikmeks, kui kaotab, siis ta lahkub. Esmaspäeval seoti selle küsimuse arutelu ühe teise küsimusega, s.o. saadiku staatuse küsimusega. Seetõttu ma teen õienduse, et need kaks küsimust ei ole omavahel seotud. Saadiku staatus tuleb meil arutusele niikuinii, kuna tulevane Riigikogu ei saa ise hakata oma staatuse küsimusi otsustama. Ülemnõukogu peab need küsimused otsustama ka Riigikogu jaoks ja loomulikult, kui see küsimus juba arutuse alla tuleb, siis tuleb arutuse alla ka meie endi staatus.

Saadiku staatuse seaduse eelnõu ei ole praegu arutusküps, kuid küsimus tõkete kõrvaldamisest valitsuse moodustamisel on küps. See on üks neid reforme, kus Eesti on maha jäänud näiteks Lätist, sest Lätis kõrvaldati see tõke juba hulk aega tagasi. Muuseas, Läti parlamendis kehtib ka lihthälteenamuse seadus ja üks nõuandeid, mille meie peaminister kuuldavasti sai Läti peaministrilt nende kohtumise ajal, oli need muudatused ka Eestis läbi viia. Lätlased ei kujuta enam oma elu ilma lihthälteenamuse reeglita ette.

Esmaspäeval tehti selle seaduseelnõu kohta ka üks ettepanek, mida korrati täna: lisada § 8 tühistamine kehtivas Eesti NSV valmisseaduses. § 8 teatavasti kõneleb sõjaväelaste osalemisest valimistes. Ma arvan, et enne teist lugemist tuleb see ettepanek kindlasti arutusele, sest see on praegu arukas ettepanek, ja seaduseelnõu muutub veidi. See on lühidalt kõik. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et on vähemasti üks küsimus. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kui me seda küsimust esmaspäeval arutasime, tegin ma kirjaliku ettepaneku täiendada § 7 ühe lõikega, mis ütleks, et need saadikud, kes saavad valitsuse liikmeks, peatavad ametisoleku ajaks oma tegevuse Ülemnõukogus. Kuidas te suhtute sellesse parandusettepanekusse? Kas toetate selle võtmist eelnõusse või tuleb see formaalselt uuesti esitada? Aitäh!

P. Kask

Kui ma toetaksin sellist lahendust, siis ei oleks vaja seda seaduseelnõu üldse vastu võtta. Kehtiv seadus keelab ühitada kahte ametikohta. Kui me täiendame seda sellesama keeluga, siis ma ei näe üldse põhjust seda küsimust arutada. Jutt on just nimelt sellest, et valitsuse liige on ühtlasi parlamendi liige. Nii on parlamentaarsüsteemis kombeks ja mul on ettepanek vähemalt seni, kuni ei ole võimalik kasutada asendusliikmeid, seda rakendada ka Eestis.

Juhataja

Minu poolt nii palju selgituseks, et kõik eelmised parandusettepanekud ei tule praegu arvesse, need tuleb esitada uuesti, sest tegemist on hoopis uue protseduuriga, mis sest, et sarnasega. Tekst peaks teil põhimõtteliselt käes olema. Lembit Annus.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, lugupeetud Peet Kask! Kas tuleb niimoodi aru saada, et kui me selle seaduseelnõu vastu võtame, siis sellest hetkest viskame prügikasti põhimõtte, mida me pidevalt oleme oma seadusandluses kuulutanud ja mille järgi meil on seadusandlik ja täitevvõim lahus? Või ajan ma midagi segamini? Aitäh!

P. Kask

Seadusandliku ja täidesaatva võimu lahususe printsiip on üldine printsiip. See tähendab, et kaks eri organit, parlament ja valitsus, tegutsevad eri volitustega oma kompetentsi piirkonnas. Puhtpresidentiaalsüsteemides, ma rõhutan, puhtpresidentiaalsüsteemides tähendab see lahususe printsiip ka seda, et valitsuse liikmed ei või olla seadusandliku esinduskogu liikmed. Aga juba poolpresidentiaalsetes süsteemides, kus kabineti liikmetel peab olema parlamendi usaldus, ehkki president on tugeva võimuga ja ei ole tagandatav, nagu on näiteks Prantsusmaal ja oli Soomes, ei tähenda lahususe printsiip seda, et parlamendi liige ei tohiks olla valitsuse liige.

Parlamentarsüsteemis vaadeldakse kabinetti pigem täidesaatva ja seadusandliku võimu ühisosana.

E. Leisson

Lugupeetud härra eesistuja, lubage esitada ettekandjale üks küsimus. Tõenäoliselt ei ole meil ühtegi erakonda, parteid ega liikumist, kes ei toetaks eelseisvat valitsusreformi. Ma ei näe praegu üldse võimalust seda mingil muul moel teha kui just nimelt selle § 7 väljaviimisega Eesti NSV valimisseadusest. Aga ma tahaksin teile esitada niisuguse küsimuse. Palun prognoosige, kui mitu inimest Ülemnõukogu koosseisust võiks valitsusreformi käigus osutada valituks või erakondade poolt valitsusse delegeerituks? Tänan!

P. Kask

Selle küsimuse õige adressaat ei ole mina. Ma võin oma isiklikku arvamust väljendada, aga asi sõltub väga palju sellest, kui sügavaks valitsusreform tegelikult kujuneb. See ei sõltu ka mitte praegusest peaministrist, vaid üldse jõudude vahekorraest parlamendis, sellest, mida taotleb opositsioon läbirääkimiste käigus. Ma oletan, et esialgsete kavatsuste järgi võiks jutt olla paarist-kolmest inimesest, aga ma ei oleks imestunud, kui valitsusreform osutub radikaalsemaks, rohkem asja sisuliselt muutvaks, kui võib-olla alguses planeeriti, ja tulemus on hoopis teistsugune.

Juhataja

Suur tänu, Peep Kask! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Andrus Ristkok.

A. Ristkok

Lugupeetud kolleegid, see on otse hämmastav, kui läbimõtlematult ja kergemeelselt me mõnikord otsuseid langetame. Ma tahaksin lisada mõned argumendid, mis võib-olla jäid üleeile puudu. Ma pidanuks juba siis rääkima põhimõtetest ja mõistetest, mis ehk ei ole nii väga tuttavad, kuna meil lihtsalt puudub vastav ettevalmistus riigijuhtimissüsteemide ülesehituse mõistmiseks. Härra Kask rääkis ja võrdles mitmete maade poliitilisi süsteeme. Pange tähele, poliitiline süsteem, s.o. võimuvõitluse süsteem, kuulub riigijuhtimise juurde, aga see ei ole veel riigi juhtimine. Meie kohustus on üles ehitada Eesti Vabariik kogu tema riigijuhtimissüsteemiga. Ja seda tööd me peaksimegi siin oma mandaadi alusel tegema. Seetõttu see võrdlus ei anna eriti tugevaid argumente meie otsustele. Sellel, mis pärast asi

mujal maailmas nii või teisiti on, on omad põhjused. Ja peale selle, pange tähele, kõik ei ole kuld, mis hiilgab. See ei tarvitse olla alati demokraatia, mis on nn. demokraatiamaades riigijuhtimise tasandil korraldatud. Demokraatia realiseerub seal hoopis teiste mehhanismide kaudu, mis on ühiskonnas traditsiooniliselt juurdunud võib-olla üldse mitte seadustatud moel. Meil need kõik praegu puuduvad.

Ma ei ole üldse nõus sellega, et arutatav seaduseelnõu ei ole seotud saadiku staatusega. Riigijuhtimise seisukohalt on nad otseselt seotud. Vaadake, ühiskond on sotsiaalne süsteem ja demokraatia on sotsiaalne nähtus. On olemas teadus – sotsioloogia –, mis käsitleb sotsiaalse süsteemi talitlemise seaduspärasusi, tema fenomene ja uurib, kuidas neid mõõta. Demokraatia on täiesti konkreetselt mõõdetav nähtus ühiskonnas ja on võimalik tõestada, kas seda on või seda ei ole. Meil on 50 aastat räägitud, et ka Nõukogude Eestis on demokraatia – me teame täpselt, kui palju seda tegelikult oli. Tegemist oli sotsiaalse demagoogiaga, väideti üht, tegelikult, riiklikult korralduselt oli teistsugune riigijuhtimissüsteem. Veelgi enam: tegemist oli koguni sotsiaalse absurdiga. Mõnedes aktides oli formaalselt demokraatiamehhanism isegi kehtestatud, aga tegelikus riigielu korralduses oli võimatu seda realiseerida. Demokraatia riigijuhtimises tähendab seda, et kõigile riigi püsielanikele on antud võimalus osa võtta riigielu korraldamisest vastavalt oma vajadustele ja huvidele. See toimub nende poolt valitud saadikute kaudu, kes on parlamendis, Ülemnõukogus, maakonna- ja vallavolikogudes, nii nagu see Eestis kolmetasemelise haldussüsteemi puhul on kujunenud.

Ja seetõttu peavadki olema haldusorganite kõrval ka esinduskogud, rahva esinduskogud, kes jälgivad, et valitsus lahendaks tõepoolest kõige pakilisemaid probleeme, kõige ulatuslikumaid probleeme ja teeks seda rahva, elanike huvidele ning vajadustele vastavalt. Te saate kõik aru, et rahvaesindusorgani liikme roll on täiesti erinev haldusorgani töötaja rollist, loomulikult on kohustused ja vastutus täiesti erinevad. Need ei ole ühitatavad. Seetõttu ongi saadiku kohustus ennekõike olla kursis oma valijate probleemidega. Kahjuks on ka see süsteem meil korraldamata. Meie ei ole hästi kursis ega jõua jälgida, et valitsus tegeleks just nimelt sellega, mis on praegu kõige pakilisem ja mis on meile jõukohane, ja et me ka riigijuhtimise korraldaks nii nagu vaja, demokraatlikult.

Praegu aga, kui me talitame nii, nagu see otsus ette näeb, ja ei reguleeri ära seda, et samaaegselt ei või istuda kahel toolil, ei saa täitevvõimu esindaja valitsuses esindada ühelt poolt oma ministeeriumi ja teiselt poolt elanikkonna huve, et realiseerida oma teist mina. See on nähtus, mida tegelikult 50 aastat on riiklikult korraldatud moel sünnitatud. Me tahame sellest lahti saada. See minetab isiksuse ja demokraatiale teadagi lähemale ei aita. Kui me ühitame need kaks ametikohta, siis me just nimelt loome seadustatud kujul uue sotsiaalse

demagoogia nähtuse. Ma tahakski sellega öelda, et me võime selle paranduse vastu võtta ainult juhul, kui me ühtlasi otsustame ka ära saadiku selle parameetri, mis ütleb, et ta ei tohi samaaegselt olla täitevvõimu esindaja, haldusorgani juht. Me ei saa neid kahte rolli kuidagi ühitada. Vastasel juhul teadke, et me hääletame tegelikult nomenklatuuri diktatuuri seadustamise poolt. Aitäh!

I. Raig

Austatud spiiker, austatud rahvasaadikud! Mind ajendas eksprompt kõnepulti tulema hr. Andrus Ristkoki sõnavõtt ja argumendid, mida ta tõi eelkõneleja vastu. Ta ütles, et välisriikide kogemused ei anna meile midagi, et see, mis hiilgab, ei ole veel kuld ja et demokraatiat nendes parlamentaarsetes riikides nagu ei ole. Piisab kõige lähematest näidetest, mida pakuvad Soome ja Rootsi. Soomes on valitsuse liikmed peaaegu kõik parlamendi liikmed, välja arvatud ainult üks. Valitsuse liikmed istuvad parlamendisaalis ja võtavad vastu ka otsuseid. Päevakorraküsimused, mis puudutavad valitsust, on koondatud ühele või paarile päevale ja mingisuguse demokraatia printsiibi rikkumisega ei ole siin tegemist. Või peame nüüd Soomet mittedemokraatlikuks maaks? Rootsis on samuti niimoodi, et uue valitsuse liikmed (nii oli see ka varasemates) on enamasti kõik parlamendi liikmed. Seal on natuke teistsugune süsteem. Nimelt, kui parlamendi liige läheb valitsusse, siis tuleb nimekirjas järgmine, kes ei saanud valitud, valitsusse läinu asemele. Ja niimoodi on parlament täis. Ma arvan, et see on põhiseaduse küsimus, milline süsteem meil tuleb, kuidas saavad parlamendi liikmed võtta osa valitsuse tööst.

Teine argument, millest hr. Ristkok rääkis, oli see, et demokraatiat on või ei ole. Ma tean, Andrus Ristkok on lähedalt seotud bioloogia ja geograafiaga, kuid riigijuhtimist ei maksa siiski segamini ajada bioloogiliste süsteemidega. Näiteks võib tuua tuntud küsimuse, kas naine on rase või mitte. Niimoodi ei saa demokraatia puhul väljendada, kui me räägime presidentiaalsüsteemist, poolpresidentiaalsüsteemist ja parlamentaarsüsteemist. Sotsiaalsed süsteemid on üles ehitatud just kompromisside peale, mille puhul ei saa öelda, et ainult nii või teisiti. Kogu süsteem on just nimelt mingisugune kompromiss. Meil on tegemist erinevate huvipunktidega, poliitiliste rühmitustega, mitte must-valgete otsustega, kus ühed on poolt ja teised vastu.

Kolmas argument seisnes selles, et Ülemnõukogu liikmete osalus valitsuses oleks mingi nomenklatuuri kinnistamine. Parlamentaarses süsteemis, kus ka meie praegu oleme, on parlamendil alati võimalus valitsusele umbusaldust avaldada, võimalik ministreid maha võtta

jne. Nii et selline oht, et tekib mingi diktatuur, on laest võetud oht, mida tegelikkuses ei ole. Hirmul on suured silmad. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, lepime kokku, et kell 18.15 panen hääletusele tööpäeva pikenduse. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma hääletasin selle probleemi kiireloomulise küsimusena päevakorda võtmise vastu, sest minu arvates ei käi siin mitte just päris puhas mäng. Aga eks öeldaksegi, et poliitika on räpane mäng ja valgetes kinnastes seda ei tehta. Tahan mõnele kolleegile meelde tuletada, et enne augustikuud, kui juba toimusid läbirääkimised uue valitsuse ja uue peaministri üle, toetasid paljud saadikud, kes nüüd on kolleeg Kase projekti vastu, täpselt samasuguseid seisukohti, s.t. anda igale peaministrikandidaadile võimalus määrata ministriteks ka saadikuid. Seepärast ma ei tea, kuidas nüüd mängida, kas valgetes kinnastes või poriste kätega. Ühest küljest on vaja stabiilset valitsust, eriti on vaja peaministrit praegustes oludes toetada ja seda peavad tegema ka saadikud. Teisest küljest aga võib see anda võimaluse saadikud ära osta. Olen nõus Lembit Annusega, et tuleb arutada seadusandliku ja täitevvõimu lahususe küsimust. Täna!

E. Leisson

Lugupeetud kolleegid! Me oleme Ülemnõukogu ja valitsuse suhteid vaadanud minu arvates mingisuguses kauges ajalises distantsis, nagu pärineksid need monarhismi ajast, ja näinud neis pidevat kuninga meeste ja rahva meeste vastasseisu. Valitsuse moodustab ka meie parlament ehk Ülemnõukogu ja valitsust tuleb vaadelda ja käsitleda kui Ülemnõukogu lihast poega, selle lahutamatu osa. Meie aga oleme käsitlenud ja õhutanud ka avalikkust vaatlema seda küsimust kui Ülemnõukogu ja valitsuse vastasseisu. Ikka ja jälle on püstitunud küsimus, kes kelle alla käib, kes kellele allub, kes on kellest kavalam, kumb kangem, vägevam, õilsam, töökam jne. See vastasseis tuleb ära lõpetada. Rääkides demokraatiast ja nõudes seinast sein, keldrist põõninguni valitsust ning samal ajal mitte midagi tehes tunnen vähemalt mina ennast küll väga narris olukorras olevat. Me peame midagi tegema. Ma ei väida, nagu poleks Andrus Ristkokil selles suhtes õigus, et ühes kõnealuse eelnõuga tuleks tõepoolest võtta päevakorda ka saadiku staatus, pealegi on seda vaja nii meil kui ka tulevasel Eesti Vabariigi parlamendil. Kuid küsimus tuleb lahendada ja pakutud lahenduskäik on tunduvalt lihtsam kui see, et me

hakkame ära muutma seadust Eesti NSV valitsuse kohta ja võtma üleminekuperioodi valitsuse jaoks vastu veel mingit uut seadust, mis kehtiks mõne kuu või mõne nädala. Seepärast oleks valimisseaduse parandamine lihtsaim ja vastuvõetavaim, ratsionaalseim ja otstarbekaim tee. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ega meil kohaloleku kontrolli ei ole vaja? Kõik on saalis. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada tänast tööpäeva kuni käesoleva seaduseelnõu esimese lugemise lõpetamiseni? Palun hääletada! Kvalifitseeritud häälteenus. Selle ettepaneku poolt on 49 rahvasaadikut, vastu 21, erapooletuid on 3. Tööaega pikendatakse. Jüri Rätsep.

J. Rätsep

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Ma pean oma kohuseks teile meelde tuletada, et saadiku staatuse seaduse eelnõuga tegeles eetikakomisjon ja seesama täiskogu otsustas üsna suure häälteenusena jätta see seaduseelnõu tulevasele Riigikogule. Nüüd me nõustusime eile aga ettepanekuga, mille argumentatsioon oli see, et me ei saa valitsuse ja Ülemnõukogu suhete konflikti lahendada enne saadiku staatuse määramist. Minu arvates on liiga palju neid olukordi, kus me viime ise ennast surnud ringi ega liigu siis paigast. Asi on ju nii, et me kõik istume siin selleks, et kujundada soodne sisepoliitiline olukord ja riiklikud alused põhiseaduslike riigivõimuorganite moodustamiseks. Me oleme pidevalt tajunud seda kahe kõrgema riigivõimuorgani, valitsuse ja Ülemnõukogu vahelist konflikti ja ma arvan, et sel juhul, kus mõnigi teisiti hääletanu on ise deklareerinud, et ta põhimõtet alles hiljuti toetas, ei tasu niisuguse tühise motiivi pärast selles küsimuses konflikti otsida. Minu meelest on valitsuse reform siiras ja ma arvan küll, et me ei tohiks niisugustel motiividel seda takistada, kuni me pole välja töötanud Riigikogu staatust sätestavaid aluseid. Ma kutsun üles küsimusse tõsiselt suhtuma.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, mulle laekus Ignar Fjuki ettepanek, et pärast Juhan Telgmaa ja Illar Hallaste sõnavõttu läbirääkimised lõpetada. Vahepeal on pilt kuvaril muutunud ja praegu võiks ettepanekut tõlgendada nii, et pärast Heldur Petersoni sõnavõttu. Illar Hallaste peab veel kõne. Ma panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised pärast Illar Hallaste kõnet ja Heldur Petersoni sõnavõttu? Palun hääletada!

Selle ettepaneku poolt on 55 rahvasaadikut, vastu 2, erapooletuid on 2. Läbirääkimised lõpetatakse eelöeldud tingimustel. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Millega me praegu tegeleme? Me tegeleme sama küsimusega, mille peale me raiskasime esmaspäeval peaaegu 2 tundi. Selle asemel et teha tööd, mis on praegu vajalik meie seadusloomes, me tegeleme Eesti NSV valimisseadusega, tegeleme sellega, et valitsus saaks endale siit saalist ministreid. Kas valitsus muutub sellega töövõimelisemaks? Ma kahtlen selles. See valitsus ei ole töövõimeline olnud.

Omandireformi aluste seaduse rakendusotsuses toodud tähtajad on kõik üle lastud. Kümnest seal nimetatud asjast on üksainus valitsuse määrusega vastu võetud, see on avalduste esitamise kord. Nüüd lõpuks ometi on meie laudadele jõudnud kaks eelnõu, mille kohta seaduses on öeldud, et nende esitamise tähtaeg on 13. detsember. Me ei jõua neid 13. detsembriks vastu võtta ja selle asemel, et rääkida praegu näiteks vara õigusvastase võõrandamise tõendamise lihtsustatud korrast, mis on vägagi kiire küsimus, me tegeleme Eesti NSV valimisseadusega. See on aja raiskamine ja sellist teguviisi ei saa kuidagimoodi õigustada. Ma saaks aru, kui valitsuse juht oleks täna esitanud meile kodakondsusseaduse rakendusotsuse, mis meie enda poolt vastu võetud otsuse alusel pidi olema meie laudadel 28. novembriks k.a. Praegu on juba detsember ja see on esitamata. Selle asemel me arutame, kes Ülemnõukogu saadikutest võiks saada ministriks. Ja kui me kuulasime Peet Kase ettekannet ja vastust küsimusele, kas saadik võiks lahkuda Ülemnõukogu koosseisust, siis ta ütles, et ta sellist parandusettepanekut ei toeta. Mis juhtub siis, kui ministriks jäänud saadikud peaksid saalis edasi istuma ja hääletama? Nad on kvoorumis sees ja meil läheb üha raskemaks ja raskemaks saada kokku 52 häält ükskõik millise seaduse vastuvõtmisel. Ülemnõukogu muutub üha töövõimetumaks ja nii on võimalik algselt algatada propagandakampania, et Ülemnõukogu on paha ja valitsus on hea. Ma teen kristlik-demokraatliku saadikurühma poolt ettepaneku lükata eelnõu esimesel lugemisel tagasi ja hakata järgmisel istungil tegelema nende küsimustega, mis praegu on rahvale palju olulisemad. Aitäh!

S. Petinov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Ma ei tahaks olla nii kategooriline kui kolleeg Hallaste, kuid rõhutaksin siiski üht huvitavat iseärasust. Hämmastust tekitab see, kuidas me oskame kõik asjad absurdini viia. Kui arutatakse tõsiseid seadusi, mis paberile panduna võtavad enda alla 10–12 lehekülge, siis on meil kaks lugemist. Ma ei süüdistata üldse spiiikrit,

tema tegutseb rangelt reglemendi järgi. Me seisame väga lihtsa dilemma ees: kas anda võimalus moodustada valitsus Ülemnõukogu liikmetest või seda õigust mitte anda. Me võime hääletamisel vajutada ühele kolmest nupust. Arvatavasti kõik juba teavad, kuidas nad selles küsimuses hääletavad. Me ise raiskame kallist aega. Me võime veel kuu aega venitada ja takistada selle küsimuse lahendamist. Teen ettepaneku lõpetada läbirääkimised, mis midagi ei anna. Ka teist lugemist pole mitte kellelegi vaja. Ma ei näe siin inimesi, kellele oleks vaja midagi tõestada või keda oleks vaja veenda. Otsustame ükskord selle küsimuse ära ja paneme hääletusele, kas anda need volitused ja muuta seda paragrahvi vastavalt valitsuse ettepanekule või mitte. Sel moel lõpeks meie tüli selle probleemi ümber. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kui see on reglemendi muutmise ettepanek, siis palun anda see reglemendikomisjoni. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid, mul on üks konstruktiivne mõte, mis õigustaks selle küsimuse päevakorras olemist. Üldiselt on valitsuse reformimiseks kaks teed: kas reformib valitsus end ise ja me anname talle selleks võimalused või reformib valitsuse Ülemnõukogu. Ettepanek seisneb selles, et valitsus seoks selle eelnõu läbimineku oma tagasiastumise või mittetagasiastumisega, nagu me äsja talle võimaluse andsime. Siis on konflikt kõrvaldatud mõlema poole jaoks. Kui me usaldame valitsust, siis laseme selle eelnõu läbi ja valitsus võib ennast ise reformida. Kui me valitsust ei usalda, siis ei ole mõtet lasta tal ka ennast reformida, seda peab tegema siis Ülemnõukogu, aga sel juhul peab ikkagi valitsus tagasi astuma. Ma pakun välja sellise variandi, et teha valitsusele niisugune ettepanek.

Juhataja

Suur tänu! Viimase sõnavõtjana Heldur Peterson, palun!

H. Peterson

Lugupeetav juhataja, ega me sellest küsimusest vett välja ei vääna ja pikk arutelu siin ei aita. Igaühel on välja kujunenud oma seisukoht. Mõned on öelnud niimoodi, et kui valitsus pakuks välja 103 ministrikohta, siis võib-olla oleks parlament nõus. Ühesõnaga, küsimus on selles, kui palju siit saalist võetakse. Kui võetakse 2, 3 või 5, siis see nii palju parlamendi tööd ei muuda. Kui see muutub aga põhimõtteliseks, siis muidugi võib karta midagi 1930. aastate

teisest poolest. Mina vaatan seda küsimust natuke teises mõttes, puhtpragmaatiliselt. Me teame, kui palju aega on sellel parlamendil jäänud, ja me näeksime mõnes mõttes katseeksituse meetodil, mis see asi endaga kaasa toob, milles me kahtleme ja milles ma ise ka siiralt kahtlen. Ühesõnaga, see laseks meil tegelikult ära näha, mis juhtub, kui 2–3 meest läheb parlamendist valitsusse. Selle ohverduse eesmärk oleks, et me näeme, kas luua niisugust pretsedenti oma põhiseaduses. Tähtis oleks just põhiseaduses neid vigu vältida ja siin me saaksime endale õppetunni. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, sellega on läbirääkimised lõppenud. Minule on tulnud ainult üks protseduuriline ettepanek, parandusettepanekuid ei ole. Kas härra Kask soovib lõppsõna? Palun!

P. Kask

Austatud kolleegid! Mulle on laekunud kaks kirjalikku parandusettepanekut. Üks on Illar Hallastelt, seesama, mille kohta ta küsimuse esitas, et valitsuse liikmeks hakates peaks Ülemnõukogu liige peatama oma ametisoleku Ülemnõukogus, ja teine ettepanek on Jaan Lippmaalt sellesama seaduse § 8 tühistamise kohta. Peetud kõnede peale võin ma uuesti korrata väidet, et selle reegli tühistamine on kooskõlastatud parlamentaarsüsteemi reeglitega, ja mitte ainult parlamentaarsüsteemi, vaid ka peaminister-presidentliku süsteemi reeglitega, kõigi nende riikide reeglitega, kus kabineti liikmetel peab olema parlamendi usaldus. Mul on kaks soovi, millest ma kardan, et need kunagi ei täitu. Aga siiski ma soovin, et Andrus Ristkok püüaks oma teooriat rakendada kuskil väiksemas mastaabis ja et Illar Hallaste saaks ükskord nende reeglite alusel peaministriks, mille pärast ta siin saalis Savisaare valitsuse ajal ägedalt vaidleb. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, on kolm parandusettepanekut, millest kaks on rahvasaadik Jaan Lippmaalt ja üks Illar Hallastelt, ja protseduuriline ettepanek kristlik-demokraatliku rühma poolt. Kõigepealt protseduuriline ettepanek.

Esimene ettepanek. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et esitatud eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata? Palun hääletada! See on saadikufraktsiooni ettepanek. Ettepaneku poolt on 21 rahvasaadikut, vastu 43, erapooletuid on 5. See ettepanek ei leidnud toetust.

Teine on Illar Hallaste parandusettepanek, mille sisu on, et Ülemnõukogu liige, kes saab valitsuse liikmeks, peatab ametisoleku ajaks oma tegevuse Ülemnõukogus ja tema tööorganites. Kas on mõistetav? Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Peaks vist hr. Hallastet paluma täpsustada, kas tegemist on ainult mingi tegevuse peatamisega või peatub samaaegselt ka tema saadikumandaat.

Juhataja

Kuidas hr. Hallaste mõtleb? Illar Hallaste.

I. Hallaste

Ma olen mõelnud niimoodi, et need isikud, kes saavad valitsuse liikmeks, ei ole enam komisjoni liikmed ega osale hääletamisel ei komisjonis, juhatuses, presiidiumis ega loomulikult ka mitte siin saalis. Nad arvatakse ka kvoorumist maha, kuid see tuleks automaatselt juba reglemendi järgi. Aitäh!

E. Leisson

Lugupeetud härra eesistuja! Peet Kask jättis oma lõppsõnas parandusettepanekud üldse kommenteerimata. Ma peaksin siiski vajalikuks, et ta eelnõu esitajana oleks mõne sõnakesegi nende kohta poetanud. Tänan!

Juhataja

Minu meelest küll kommenteeris. Kas Peet Kasel on midagi lisada? Peet Kask.

P. Kask

Hr. Hallaste ettepaneku kohta ma ütlesin, et ma ei toeta seda, sest kui see ettepanek läbi läheb, siis on olukord praktiliselt sama mis praegu. Iga Ülemnõukogu liige võib praegu minna valitsuse liikmeks ja loobuda Ülemnõukogu liikmeks olemisest, see ei nõua seaduse muutmist. Ma ei tooks praegu sisse ka hr. Lippmaa ettepanekut, et mitte siduda seda küsimust teiste asjadega. Järgmistel valimistel ei ole praegune valimisseadus niikuinii kasutatav. Siin on väga palju ka muid asju, mis tuleks välja jätta, aga mäletatavasti k.a. jaanuarikuus võeti vastav seaduseelnõu Ülemnõukogus arutuselt maha. Ma piirduksin siiski ainult ühe küsimusega. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kas Illar Hallaste parandusettepaneku sisu on mõistetav? On mõistetav.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Illar Hallaste parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 31 rahvasaadikut, vastu 43, erapooletuid on 1. Ettepanek ei leidnud toetust.

Enne järgmiste parandusettepanekute juurde minekut palub rahva-keskfraktsioon 6 minutit vaheaega.

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll! Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 29. Vastavalt reglemendile palub fraktsiooni nimel sõna Ignar Fjuk. Kolm minutit.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Vaheaja kuulutasime põhiliselt selleks, et uurida reglementi. Nagu me näeme, on arutusel ja päevakorras seaduseelnõu valimisseaduse § 7 muutmise kohta, seega kõik parandusettepanekud ja täiendused saavad tulla ainult selle kohta. Hr. Lippmaa ettepanek lülitada siia ka muudatused § 8 kohta ei ole lihtsalt kooskõlas päevakorraga ega kuulu täna arutamisele. Küll aga leiab fraktsioon, et kui õiguskomisjon peab seda õigeks, siis tuleb koostada eraldi eelnõu, esitada see päevakorda võtmiseks ja siis arutada. Aitäh!

Juhataja

Minu küsimus rahvasaadik Lippmaale: kas te soovite oma parandusettepaneku tagasi võtta?

J. Lippmaa

Head kolleegid, ma ei saa seda teha, sest ma täidan mulle riigikaitsekomisjoni poolt peale pandud ülesannet. Vahetult enne selle asja arutamist käis komisjoni aseesimees Jüri Põld minu käest veel küsimas, kas ma olen nõus selle ettepaneku tegema. Ma ei saa seda tagasi võtta.

Juhataja

Hr. Lebedev, kas teil on mulle küsimus? Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Härra spiiker, ma ei saa aru, kes istub juhataja laua taga – kas spiiker või lihtsalt üks saadik. Mulle näib, et avaldus, mille järgi § 8 ei ole seotud tänase päevakorraga, annab teile võimaluse lõpetada üldse selle küsimuse arutamine. Teie õigus ja teie kohus on järgida reglementi. Tänan!

Juhataja

Reglemendi kohta annan ma järeleaitamistunde pärast plenaaristungi aega. Kui hr. Lippmaa oma parandusettepanekust ei loobu, siis ma panen selle hääletusele. Vello Pohla.

V. Pohla

Lugupeetud juhataja, hoolimata kogu oma suurest austusest teie vastu pean siiski veel kord ütleva, et see, millest me siin ruumis juhindume, on meie reglement, ja kuidas me ka ei tahaks, seda reglementi siin muuta ei saa. Teie, lugupeetud juhataja, olete seda mitu korda öelnud. Nii et meil ei ole mingisugust võimalust panna reglementi rikkudes hr. Lippmaa ettepanek hääletamisele. Tänan!

Juhataja

Te olete alati ilusti komplektis olnud, oleks lausa kummaline, kui seekord oleks teistmoodi. Ma palun näidata täpselt, millist reglemendi paragrahvi ma rikun. (Hääled saalis.) Minul on reglement ees. Kas Vello Pohla juhib tähelepanu, millist paragrahvi ma rikun?

V. Pohla

Minu arvates andis täiesti selge ja loogilise põhjenduse selles küsimuses meie kolleeg Ignar Fjuk. Kui Fjuki põhjendus on vale, siis peate teie kui spiiker reglemendile toetudes ütleva, et see on vale, aga ma ei ole kuulnud teie seletust, et see pole nii. Ühtlasi, härra juhataja, ma protesteerin selle vastu, et te juhataja funktsiooni täites lubate endale minu suhtes solvavaid assotsiatsioone ja väljendeid. Sellist õigust ei ole teil ka reglemendi järgi. Tänan! (Hääled saalis.)

Juhataja

Suur tänu! Ma võtan arvesse. Kui protest laekub kirjalikult, siis ilmtingimata arutame seda. Ja minu küsimus Ignar Fjukile: millist reglemendi paragrahvi ma rikun? Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, rikkumiste küsimuses võib teie poole pöörduda kindlasti mõni prokurör, see ei ole minu kompetents, aga ma arvan, et meil on reglemendis punkt, mis ütleb, et arutatakse ainult päevakorras olevat küsimust. Kui päevakorras on selgelt kirjutatud "§ 7 muutmine", siis § 8 ei tule siin kõne alla.

Juhataja

Me arutame siiski valimisseadust. Tõsi, praegu küll § 7, kuid samas ei anna see õigust ettepanekut mitte hääletusele panna. Kui rahvasaadik esitab parandusettepaneku, siis ma pean selle hääletusele panema. Sedamoodi on see arutelu praegu täiesti mõttetu. Võtke ette § 10, lugege need lõigud kõik läbi, ja kui kuskil on midagi reglementeerimata, siis see on juhataja protseduur. Ma konsulteerin veel ka mõne juhtivkomisjoni liikmega. Pöördun härra Elleri poole, kui ta on saalis.

P. Panfilov

Lugupeetud spiiker, mul on küsimus ja ettepanek. Meie saadikufraktsioon mõtles järele ja otsustas teha paranduse valimisseaduse §-s 1. Andke meile 5 minutit aega, ja me esitame selle paranduse.

Juhataja

Kirjalikult ettepanek, ja asi on võimalik. Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, ma kindlasti ei tunne reglementi nii hästi kui teie, aga täiesti juhuslikult leidsin § 9 pealkirjaga "Päevakorraküsimuse arutamise ja otsustamise kord istungil", mille lõige 7 ütleb: istungi juhataja taandab asjasse mitte puutuvad juhused. Aitäh!

Juhataja

See on täiesti vaieldav küsimus. Teile tundub, et see ei puutu asjasse. Ma arvan siiski, et kuulutan välja 5-minutilise vaheaja ja palun siia juhatause liikmed.

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll! Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 29. Kolleegid, juhatus pidas nõu ja kujundas oma ettepaneku, mis seisneb selles, et rahvasaadik Lippmaale tehakse ettepanek tulla oma eelnõuga § 8 kohta eraldi täiskogu ette ja seda käsitletakse kiireloomulisena. Kas mulle on veel küsimusi? Usun, et teised võtavad küsimused maha. Kas Lebedevil on küsimus mulle? Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud härra spiiker, mul on teile üks palve. Mulle näib, et juhataja peab kõrvale heitma kõik oma sümpaatiad ja antipaatiad, poliitilised vaated ja parteilise kuulumuse. Teie olete spiiker ja peate juhinduma meie töö reglemendist. Soovin teile edu töös! Tänan!

Juhataja

Ma tänan, võtan arvesse. Jaan Lippmaa.

J. Lippmaa

Härra spiiker, ma värskendan teie mälu. Analoogilise sisuga Ülemnõukogu otsuse projekti koostas riigikaitsekomisjon juba ammu ja saatis Ülemnõukogu juhatusesele. Ülemnõukogu juhatus andis selle edasi presiidiumile ja seal suri asi välja.

Juhataja

Nii võis küll olla.

J. Lippmaa

Ja kuna uurimisel selgus, et asjade käik peab algama just niimoodi – see on presiidiumi targa mehe härra Almanni soovitus –, siis riigikaitsekomisjon sedamoodi selle algataski. Muide, ma juhin tähelepanu, et minu ettepanekus on ka punkt 2, mis paneb ette muuta selle seaduseelnõu pealkiri vastavaks.

Juhataja

Sisuliselt mina muidugi pidasingi seda silmas, kui ma vaidlusesse laskusin, kuid juhatus

kujundas oma seisukoha ja ma püüan olla distsiplineeritud. Kuna sõnastus oli tõesti nii, et "seoses eelneva ettepanekuga", siis mina ei sõandanud fantaseerida. Oleks küsimus olnud sellises järjekorras, et kõigepealt esitada parandusettepanek, mis käsitleb pealkirja muutmist, siis oleks tulnud kaheks teha. Ma mõistan härra Lippmaa esitatud parandusettepaneku loogikat hästi ja sellest lähtusid ka minu hoiakud. Oma sisemuses ma ei ole nõustunud, et reglementi on rikutud, sest härra Lippmaa oleks tõesti võinud kõigepealt käesoleva seaduseelnõu pealkirja muuta ja siis oleks ta saanud käsitleda ka § 8. Ettepanek on niimoodi, et jätta pealkirjast välja § 7. Kui täiskogu oleks seda aktsepteerinud, siis ei oleks asja nii lihtsalt praegu paika pandud ja oleks õigust tulla § 8 juurde, kuid saalis toimus, mis toimus. Mul ei ole rohkem midagi lisada. Koit Raud.

K. Raud

Lugupeetud juhataja, ma muidugi saan aru, et see on kohutavalt tähtis, mis järjekorras hr. Lippmaa on oma ettepaneku esitanud, kuid ega te ei ole ometi selle vastu, kui hr. Lippmaa kergelt segase sõnastuse ümber formuleerib, teeb näiteks täiendusettepaneku, et pealkirjas oleks § 7 ja § 8 muutmise kohta ning tõstab oma ettepanekus esimesena esitatud punkti ette numbriga kaks ja teisena esitatud punkti ette numbriga üks? Kas me sellisel juhul võime arutada hr. Lippmaa ettepanekut? Aitäh!

Juhataja

Mina küll arvan, et nii võiks, aga see lähtub siiski rahvasaadiku loogikast. Mina pidasin seda niimoodi silmas, aga kuna tal oli kirjutatud teistmoodi, siis ma tutvustan parandusettepaneku sisu loogiliselt: muuta eelnõu pealkirja, jättes sealt välja § 7. Kas sellist parandusettepanekut tohib esitada? Tohib. Kui seda oleks aktsepteeritud, siis ta oleks teinud ettepaneku tunnistada ENSV Ülemnõukogu valimise seaduse § 8 kehtivuse kaotanuks. Kuid nagu öeldud, teie arvamus kujunes saalis selliseks, et juhatus pidi konsulteerima ja ta tegi oma ettepaneku hr. Lippmaale. Kas küsimus on selgemaks läinud? On. Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud härra spiiker, tunnustan selle vahekohtuniku objektiivsust, kes esitas arvatavasti kõige arukama lahenduse niisuguste intsidentide vältimiseks. Soovitaksin olla tulevikus selliste asjaolude suhtes väga tähelepanelik ja objektiivne. Ma ei saa nõustuda teie seisukohaga pealkirja muutmise asjus. Pealkirjast algab iga dokument, kui muutub pealkiri, siis muutub ka dokumendi sisu. Seepärast tuleb minu arvates igasuguseid hilisemaid

muudatusi teha ainult dokumendi autorite osavõtul. Autorid esitasid kindla sisuga dokumendi. Kui § 7 muutub §-ks 8, siis on see juba hoopis teine dokument. Ma ei saa nõustuda teie loogikaga, lugupeetud Ülo Nugis. Tänan!

Juhataja

Lugupeetud Petinov, mina ei ole esitanud ühtegi parandusettepanekut, katsugem asjaolusid õigesti mõista. Rahvasaadik Lippmaa esitab kaks parandusettepanekut, üks on pealkirja muutmise kohta, teine § 8 väljajätmise kohta. Ma tahan väita, et siin ei ole vastuolu reglemendiga. Minu meelest on edasine diskussioon mõttetu, aga seda otsustab täiskogu, mitte mina siin. Minu asi on tutvustada parandusettepanekuid. Sellega on läbirääkimised lõppenud, juhatus on oma ettepaneku härra Lippmaale teinud. Reglementi mina rikkunud ei ole, seda mina ütlen.

Kolleegid, laekunud on veel üks parandusettepanek. Niisiis, kokku on 3 parandusettepanekut. Kõigepealt Jüri Rätsepa parandusettepanek, mis seisneb selles, et formuleerida arutusel oleva seaduseelnõu tekst järgmiselt: "Tühistada Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu valimise seadus (Eesti NSV Ülemnõukogu ja Valitsuse Teataja, 1989, nr. 36, art. 552.)" Kui Ülemnõukogu teab, millega on tegemist, siis panen hääletusele. Ei mõista? Siis ei saa hääletusele panna. Kas Toomas Kork tahab seda öelda? Ma ei pane hääletusele. Uno Ugandi ettepanek on muuta eelnõu pealkirja järgmiselt: Eesti Vabariigi seadus Eesti NSV Ülemnõukogu valimise seaduse kohta. Kas on mõistetav? Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker, mul on järgmine küsimus. Kas te panete sellise ettepaneku hääletusele, kui me seaduseelnõu pealkirja sõnastame järgmiselt: muudatuste tegemisest §-s 7 ja kriminaalkodeksis homoseksualismi eest karistamise kohta?

Juhataja

Lepime nüüd niimoodi kokku, et kui ei ole arusaadav, siis öeldakse ei. Kui on arusaadav, siis panen hääletusele. Läbirääkimised on lõppenud. Hillar Eller, kas on arusaadav? Enne kui panen hääletusele, tutvustan ma niikuinii õiguskomisjonile, et teada teie hoiakut. Hillar Eller.

H. Eller

Lugupeetud kolleegid, ma tahaksin teiega koos siiski mõtteid vahetada. Õiguskomisjon võttis seisukoha konkreetse seaduseelnõu teksti asjus ja meie seisukoht oli, et see eelnõu tuleb

päevakorda võtta. Kui me muudame oluliselt selle sisu või pealkirja, siis meie seisukoht võib-olla ei ole selline. Nii et ma palun neid mitte hääletusele panna, sest see läheb reglemendiga vastuollu. Me lähtusime konkreetsest seaduseelnõust, mida meie toetasime, ja seda nõusolekut peaks meie käest siis uuesti küsima.

Juhataja

Sellega oleme ka juhtivkomisjoni seisukoha ära kuulanud. Mart Laar.

M. Laar

Austatud härra spiiker! Mulle on küll põhimõtteliselt arusaadav ettepanekute sisu, kuid mulle on täiesti arusaamatu, mispärast neid esitatakse. Tundub, et siin saalis on levinud praegu meeldiv meeleolu ja meil on õnnestunud üksteise üle juba vähemalt tund aega nalja heita. Ma teeksin austatud saadikutele ettepaneku see nali ära lõpetada, võtta need ettepanekud tagasi ning otsustada küsimus lõppude lõpuks ära. Aitäh!

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Ma saan aru, et me kõik oleme väsinud ja hakkame nüüd nalja heitma. Mulle näib, et me oleme oma naljadega meie spiikri ummikusse ajanud. Küsimus on kõigile selge. Võib-olla laseme Ülo Nugisel tänase istungi lõpuni puhata. Juhtigu üks tema asetäitjatest istungit edasi ja hakkame hääletama. Kõik on ju selge, me lihtsalt raiskame aega. Tänan!

Juhataja

Kolleegid, juhtivkomisjon ütles oma arvamuse ära. Samas ütleb reglement, et kui parandusettepaneku sisu ei ole Ülemnõukogule mõistetav, siis seda korratakse ja täpsustatakse, mida ma ka teen. Ei ole vaja teiepoolseid kommentaare, kui teie ei mõista. Ma kordan, juhtivkomisjon on öelnud oma seisukoha. Nüüd on mul ainult ettepanek, et parandusettepanekute tegijad need praegu tagasi võtaksid, kuna juhtivkomisjon neid ei toeta. Uno Ugandi ja Jüri Rätsep, kui te ei taha tagasi võtta, siis ma pean panema ettepanekud täiskogus hääletusele. (Hääled saalis.) Kõik on reglemendiga kooskõlas. On ära kuulatud juhtivkomisjoni seisukoht. Kas te ei taha esimest lugemist ära lõpetada? Ei taha. Sõnavõttud on lõppenud. (Hääled saalis.) Kas Ülemnõukogu soovib esimese lugemise lõpetada? Soovib. Milles on siis probleem? On laekunud kaks parandusettepanekut, Uno Ugandilt ja Jüri Rätsepalt. Ma lugesin sisu ette. Juhtivkomisjon ütles oma arvamuse. Parandusettepanekud

võetakse tagasi. Niisiis on kõik asjaolud vastavalt reglemendile täpsustunud. Rohkem meil parandusettepanekuid arutada ei ole vaja. Jüri Rätsepa oma on laekunud ka pärast lõppsõna pidamist ja Jüri Rätsep on selle tagasi võtnud. Rohkem parandusettepanekuid mul ei ole. Kas me võime esimese lugemise lõpetada? Võime lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Juhtivkomisjon võib teha ettepaneku veel sellelsamal istungjärgul, kui täiskogu seda soovib. Täna istung on lõppenud.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

57. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

5. detsember 1991

Päevakorravälised avaldused

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Asugem töökohtadele, istungjärgu töö jätkub. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 30.

Lugupeetud Ülemnõukogu, vastavalt eelnenud kokkuleppele ja reglemendile annab valitsus meile täna üle mõned seadusandlike aktide eelnõud. Palun kõnetooli pr. Krista Kilveti.

K. Kilvet

Lugupeetud juhatus, austatud Ülemnõukogu, tere hommikust! Mul on teile täna anda üle üks eelnõu. Kiireloomulise küsimusena esitab Eesti Vabariigi Valitsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Õiguskorra tugevdamiseks rakendatavate täiendavate meetmete kohta" projekti. Selles küsimuses teeb ettekande valitsuse esimees hr. Edgar Savisaar. Aitäh!

Juhataja

Kolleegid, siin ei ole vist kahtlust, et juhtivkomisjon peaks olema õiguskomisjon. Keegi ei vaidle vastu, määrän juhtivkomisjoniks õiguskomisjoni.

Kolleegid, vastavalt kinnitatud päevakorrale on praegu nõnda-öelda vaba mikrofon. Katsume mitte kuritarvitada aega, me oleme täna graafikust kõvasti maas. Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud kolleegid, mul on teie ees üks võlg, mis tuleks täna ära õiendada, kuna asjad on nii kaugel. Nimelt võttis Ülemnõukogu 22. augustil k.a. vastu otsuse, mille 6. punktiga moodustati Ülemnõukogu erikomisjon mõningate tema liikmete riigipöördekatseageste tegevuse uurimiseks. Räägiksin teile väga lühidalt, mis meil on ja mida meil ei ole. Komisjon töötab läbi ajakirjanduses ilmunud materjalid, mille autoriteks olid Ülemnõukogu saadikud. Analüüsisime istungite protokolle, Eesti Vabariigi Prokuratuuri poolt komisjoni käsutusse antud uurimismaterjale ning võtsime teadmiseks meile saadetud elanike kirjad, milles esitatakse fakte Ülemnõukogu liikmete tegevuse kohta NSV Liidus korraldatud riigipöördekatse päevadel. Samuti analüüsisime saadikute esinemisi siinsamas Ülemnõukogus ning nende üldist tegevust, mis on mõjutanud Eesti Vabariigi sise- ja välispoliitilist olukorda. Me konstateerime järgmist.

Esiteks. Valdav osa Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadikutest ei ole esinenud otseste avaldustega erakorralise olukorra komitee tegevuse toetuseks või tegutsenud otseselt Eesti iseseisvuse taaskohandamise vastu, andes hunta korralduste täitmiseks otseseid soovitusi ja korraldusi oma ametikohast lähtuvalt. On esinenud mõtteavaldusi ja tegevust, millest võib välja lugeda varjatud sümpaatiat erakorralise olukorra komitee vastu ning agressiivsust eesti rahva vabadustaotluste vastu. On esinenud otseseid nõudmisi liituda Moskva poolt kavandatava nn. liidulepinguga ning kritiseeritud teravalt eesti rahva soovi lahkuda Nõukogude Liidu koosseisust.

Teiseks. 20. augustil 1991 toimus hommikul NLKP Eesti organisatsioonis kolleeg L. Annuse juures keskkomitee sekretäride nõupidamine, kus arutati kujunenud olukorda. Prokuratuurile antud ütluste järgi mingeid konkreetseid seisukohti välja ei töötatud, sest informatsiooni oli vähe. Täiendava informatsiooni saamiseks püüdis L. Annus helistada NLKP Keskkomiteesse, kuid sel päeval see tal ei õnnestunud ja täiendavaid juhtnööre ta ei saanud. 20. augustil kella 17 paiku sai L. Annus NLKP šifrogrammi, milles tuuakse ära poliitbüroo seisukohad toimunu suhtes ja ühtlasi palutakse seisukohta nimetatud avalduses toodu kohta. Lembit Annus kirjutas avaldusele oma nõusoleku ning helistas seejärel NLKP Keskkomitee üldosakonna juhataja asetäitjale Orloville, kinnitades telefonikõnes seda nõusolekut. 21. augustil võeti EKP-s vastu sekretariaadi avaldus vabariigi iseseisvuse kohta. Selles öeldakse, et Ülemnõukogu taoline otsus on vastutustundetud ning tehtud enneaegselt. Nimetatud avaldusel on L. Annuse allkiri.

Läbiotsimisel Lembit Annuse kabinetis leiti EKP Keskkomitee sekretariaadi avaldus, milles muu hulgas märgitakse, et sekretariaadi arvates on Nõukogude Liidu juhtkonna vastu võetud otsus konstitutsiooniline ja väga vajalik. Samuti märgitakse selles avalduses, et erakorralise seisukorra kehtestamine mõnedes Nõukogude Liidu piirkondades on küll ebasoovitav, kuid sunnitud samm ja need seisukohad leiavad kõigi eestimaalaste toetuse. Nimetatud avaldus on dateeritud 21. augustiga ja koostatud Lembit Annuse nimel, tema allkiri sellel avaldusel puudus. Ülekuulamisel Annus eitas niisugust avaldust, väites, et tema nägi seda teksti, mis tema kabinetist leiti, alles pärast läbiotsimist.

Kolmandaks. Eestis asuva NLKP organisatsiooni struktuurid olid tegutsemisvalmis ja ootasid telefonide juures tegevusse astumise korraldust, mis pidi tulema pärast seda, kui vajalik võim on vägede käes. Korraldust ei tulnud.

Neljandaks. Meie kolleegid Zahharov, Panfilov ja Israeljan tõid 23. augustil Ülemnõukogusse oma tööraamatud, milles oli tekst: "Vabastan alates 15. augustist seoses valimisega Ülemnõukogu saadikuks." Avaldused toodi pärast putši, tagantjärele vormistatuna. Saime tulla järeldusele, et taheti ennast distantseerida tegevusest, mis toimus EKP Keskkomitees selle nädala jooksul. EKP Keskkomitee sekretärid olid sel ajal, kui tehti avaldus, mille olemasolust härra Annus väidetavasti ei olnud teadlik, peale Annuse veel kolleegid Malkovski, Panfilov ja Zahharov. Aparaadis töötav kolleeg Gussev andis parteist ja tema organitest lahkumise avalduse varsti pärast seda, kui sai teada putšist, see on dateeritud kuupäevaliselt ja kellaajaliselt 20. augusti hommikupoolikuga. Tema distantseeris ennast sellest seltskonnast.

Viiendaks. Eesti Vabariigi Prokuratuur esitas komisjonile õiendi, milles käsitletakse veteranide nõukogu esimehe rahvasaadik Aksinini tegevust 19.–20. augustil. Selles õiendis on öeldud, et 20. augustil kell 15 jõudsid Aksinin, Grinkevitš ja nõukogu sekretär Toropov järeldusele saata erakorralise olukorra komitee tegevuse toetamiseks kiri Moskvasse. Kirjale kirjutas Aksinini eest alla Toropov. Aksinin istus sellal siin saalis.

Kuuendaks. Rahvasaadik Kuznetsov esines 19. augustil Ülemnõukogu istungil sõnavõtuga, milles on otseselt peetud vajalikuks toetada erakorralise olukorra komiteed. Rida kolleege tegi sedasama looritatud vaimus.

Seitsmendaks. Eesti Vabariigi Prokuratuur esitas komisjonile refereeringu rahvasaadik Vladimir Lebedevi sõnavõtust 17. augustil Riias nn. Balti Assambleel, kus härra Lebedev muu hulgas toonitas, et Balti vabariigid on niivõrd seotud NSV Liidu majandusega, et iseseisvumine oleks vabariigile hukk. Muuseas, sellel magnetofonilindil, mille 17. augusti Riia nõupidamise korraldajad andsid vabatahtlikult üle prokuratuurile, oli suur osa sõnavõtte

enne üleandmist maha kustutatud. Nii et meie kolleeg Lebedevi sõnavõtt oli üks pehmemaid ja korralikumaid, mida ei peetud ohtlikuks.

Kaheksandaks. Komisjoni valduses on Endel Piilbergi kiri Ülemnõukogu juhatajale hr. Nugisele, kus on kirjas 19.–20. augusti sündmused Tallinnas Raadiomaja juures. Seal liikus ringi Pavel Panfilov, kes otseselt ähvardas ja ütles inimestele, et nad läheksid kiiremini laiali, sest muidu saavad nad tankide tulekul surma. Siis veel tanke Tallinnas ei olnud.

Üheksandaks. Nagu me teame, oli saadikuid, kes kirjutasid alla avaldusele siin saalis. Selle avalduse käik oli selline, et NLKP platvormil oleva EKP Keskkomiteest toodi siia majja projekt, kus oli väga otseselt väljendatud toetust erakorralise olukorra komiteele. Projekt arutati läbi ja osa saadikuid kirjutas sellele pärast alla, ta tehti oluliselt ümber ja lõpptekstis ei olnud otsest toetust riigipöörajatele.

Kokkuvõttena jõudsimme veendumusele, et kriminaalasja algatamiseks saadikute kohta puuduvad piisavad materjalid. Teiseks. Rahvasaadikud Annus, Lebedev, Petinov, Malkovski, Panfilov, Kuznetsov, Israeljan, Zahharov ja Zõbin on korduvalt esinenud eesti rahva iseseisvustaoatluste vastu, nad on avalikult toetanud NSV Liidu totalitaarset keskvõimu idealiseerivaid ideid, mis ahistavad Eesti ja teiste Balti rahvaste arengut inimlikes tingimustes. Seepärast puudub neil moraalne õigus osaleda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu töös. Õigus on moraalne ja me ei pea vajalikuks ega võimalikuks mingeid repressiivmeetodeid kasutusele võtta, sellele vaatamata, et jätkub otsene valetamine, eriti mingite müstiliste inimõiguste ahistamise küsimuses. Enamus komisjonis jäi seisukohale, et kuna nimetatud saadikud on kõrgelt eetilised isikud, siis võiksid nad võtta Ülemnõukogu juures vaateleja staatuse, s.t. et nad jätaaksid endale õiguse osaleda komisjonide töös nõuandva hääle õigusega ja võtta osa plenaaristungitest, kuid mitte osaleda hääletamisprotseduurides. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, vaba mikrofon on viis minutit, palun sellest rangelt kinni pidada! Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Kuna ma arvan, et meie avatud mikrofoni kõnedel peaks olema samuti mingi väljund ja tagajärg, need ei tohiks jääda ainult õhuväristamiseks, siis ma pöörduksin oma esinemises otseselt Ülemnõukogu juhataja poole. Ma paluksin, et ta võtaks minu tõstatatud küsimuse arutusele Ülemnõukogu juhatuses või

presiidiumis ning lahendid jõuaksid lähemal ajal täiskogule. Üksiksaadiku initsiatiivist siin ei piisa. Tegu on meie oma otsuste täitmise ning meile antud lubaduste tagamisega.

Esiteks. Ülemnõukogu on teatavasti vastu võtnud otsuse Eesti rahareformi komitee moodustamise kohta, kuhu kuuluvad ametikoha järgi valitsuse esimees ja Eesti Panga president ning kolmandana neutraalne isik, kas siis rahva või Ülemnõukogu esindaja. Teatavasti valisime selleks Siim Kallase. Tänapäevaks on Siim Kallas kinnitatud Eesti Panga presidendiks. Mulle on teadmata, kas oma ametikoha järgi rahareformi komiteesse kuulunud R. Otsason muutus nüüd automaatselt kolmandaks, nn. sõltumatuks komitee liikmeks ja kas ta endiselt osaleb komitee töös. Kui see nii on, siis me peaksime olema sellest teadlikud. Ma julgen selles aga kahelda. Siin on vaja selgust, sest rahareformi komiteel seisab lähemal ajal ees väga tähtsate otsuste vastuvõtmine ja usaldada see lihtsalt kahe ametiisiku hoolde on täiesti lubamatu. Ma palun härra Nugist isiklikult seda kontrollida, ja kui on vaja, esitada vastav ettepanek, et tagada Ülemnõukogu otsuse täitmine rahareformi komitee koosseisu kohta.

Teiseks. Mitte vähem tähtis küsimus pole Ülemnõukogu kontroll Nõukogude Liiduga peetavate läbirääkimiste üle. Me kõik mäletame, et härra Rüütel palus Ülemnõukogul täpsustada tema volitusi läbirääkimiste delegatsiooni tegevuse kontrollimiseks. Me mäletame ka seda, kuidas valitsusjuht isiklikult lubas siit kõnepuldist esineda seadusandliku initsiatiiviga meie omaaegse otsuse vastava punkti konkretiseerimise asjus. Kaks kuud on möödunud, lubadus on täitmata. Loomulikult oleme sellega harjunud ega võta juba ammu enam tõsiselt seda, mida valitsusjuht räägib ja lubab, kuid antud juhul on küsimus Ülemnõukogu kontrollis täidesaatva võimu tegevuse üle elutähtsas küsimuses ja ma palun jällegi härra Nugist nõuda valitsusjuhilt, et ta täidaks Ülemnõukogule avalikult antud lubadusi.

Kolmandaks. Me võisime lehest lugeda, et Venemaalt on Eestisse tagasi toodud teatud osa KGB arhiivist. KGB-ga seotud küsimusi oleme siin arutanud mitmel korral, kuid konkreetsete tulemusteni jõudmata. Mulle tundub, et küsimus, kuhu need arhiivid sattuvad, kes neid saab kasutada, peaks olema parlamendi poolt sätestatud ja kõigi poliitiliste liikumiste ühise kontrolli all. Kui see kõik jääb täitevvõimu määrata, siis võivad need materjalid sattuda ühe erakonna kätte ja me jõuame varsti Leedu olukorrani, kus peaministri asetäitja nimetas pr. Prunskienet Krjutškovi agendiks.

Täna me võime kõik "Rahva Häälest" lugeda Arhiiviameti direktori hr. Pillaku protesti, kes ütleb, et kogu protsess toimub professionaalsete arhivaaride seljataga. Neid materjale Eesti Arhiiviametile üle ei anta, valitsuse otsusega on need antud Politseiametile. Mis siit järeldub,

ei ole vist pikemalt vaja kommenteerida. Ja siin ma palun teid, hr. Nugis, asjasse sekkuda. Kuulake valitsuse informatsiooni ja ettepanekuid selles asjas Ülemnõukogu presiidiumis või Kaitsenõukogus, mille üks kolmest liikmest te olete, ja tutvustage seejärel neid ettepanekuid täiskogule.

Lugupeetud kolleegid, me tegeleme siin saalis väga paljude küsimustega. Osal saadikuist kulub põhienergia uute trikkide väljamõtlemisele, kuidas päästa lagunevat valitsust. Ma puudutasin kolme probleemi, millel on väga suur tähtsus meie edasises poliitilises ja majanduslikus arengus: rahareformi, läbirääkimisi Nõukogude Liiduga ja julgeolekuarhiivide saatust. Me pole suutnud tagada siin kindlat ja selget seadusandliku ja täidesaatva võimu vahekorda. Täna valitseb tegelikult lihtsalt täidesaatva võimu suva. Ma kordan veel, et üksiksaadiku initsiatiivist siin ei piisa. Me oleme valinud selleks juhtorganid, presiidiumi ja juhatuse, ning nagu öeldud, ma pöördun nii hr. Nugise kui ka kõigi nende organite koosseisu kuuluvate saadikute poole, et nad püüaksid eraldada ebaolulise olulisest ja lahendada küsimused, milles meil kõigil lasub suur vastutus nii oma valijate kui tuleviku ees. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ma paluksin meie kantselei töötajatel see stenogramm välja võtta. Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Mul on terve pakk dokumente, mis sisaldab Narva töötajate läkitusi. Ma ei hakka neid kõiki ette lugema. Piirdun kahe avaldusega, mis näitavad, milliste tagajärgedeni viivad kõrgemalseisvate juhtide, ministrite jt. läbimõttlematud otsused. Võtame näiteks Narva linna ametiühingukeskuse nõukogu avalduse Eesti Vabariigi Tervishoiuministeriumile, Ülemnõukogule ja teistele organisatsioonidele. Selles on öeldud, et hiljuti jõudis kohale ministri meeldetuletus, mille järgi vastavalt Eesti Vabariigi keeleseaduse §-le 37 jõustub selle seaduse § 4 1. jaanuarist 1993. Meditsiinitöötajatele, kes selleks ajaks riigikeelt ei oska, tähendab see tegelikult vallandamist seoses mittevastavusega oma ametikohale. Teiste sõnadega, vastavalt mainitud seadusele kõrvaldatakse enamik arste nende põhitöölt. Narva ametiühingukeskuse nõukogu on seisukohal, et Eesti Vabariigi tervishoiuministri kiri diskrimineerib Narva linna meditsiinitöötajaid ja nõukogu ei saa lubada meedikute massilist vallandamist. Arvame, et isegi seaduse kirjatähte järgides on vaja arvestada piirkonna demograafilist situatsiooni ja mitte viia asja absurdini. Nõukogu on seisukohal, et keeleseadust saab täies ulatuses rakendada alles pärast seda, kui Narvas viiakse

ellu eesti keele õpetamise pikaajaline riiklik programm ja praktiline eesti keele kasutus muutub linlaste loomulikuks elunormiks. Arvan, et nii on õige. Me teame väga hästi, et 18. jaanuaril täitub kolm aastat selle seaduse vastuvõtmisest, aga ära tehtud on tegelikult väga vähe. Haridusministeeriumi andmeil on praegu vabariigi vene koolides puudu 125 eesti keele õpetajat. Tõsi, esimese poolaasta eelarve projektis on ette nähtud üle 7 miljoni eesti keele õpetamiseks, sellest 6 miljonit on mõeldud täiskasvanute õpetamiseks. Võib-olla hakkab asi tõepoolest liikuma. Ilmselt oli see kiri enneaegne. Meil tuleb veel läbi arutada Keeleameti ette valmistatud dokumendid. Lugesin need tähelepanelikult läbi. Keeleamet kavandab väga rangeid administratiivmeetmeid, et karistada keeleseaduse rikkujaid. Need karistused võivad aga olla ebaõiglased, sest me oleme siiski vähe ära teinud selle seaduse ellurakendamiseks.

Teise avalduse on samuti teinud Narva ametiühingukeskus. See on pöördumine Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole Viktor Krõlovi aretuse kohta. Loen ette paar lõiku. "Rühma, mille komandör oli Viktor Krõlov, ei moodustatud mitte tema isiklikul initsiatiivil, vaid linnavõimude ja üldsuse otsusel, kusjuures ainus põhjendatud eesmärk oli mitte lasta linnas toime panna õigusvastaseid tegusid kodanike suhtes, tagada nende rahu ning normaalne töö- ja elurütm. Kui seda peetakse kuriteoks, mis seaduslikkusest saab siis Eestis juttu olla? Oleme seisukohal, et Viktor Krõlovi juhtumil on jalge alla tallatud kõik võimalikud demokraatlikud normid ja inimõigused. Juhime Eesti Ülemnõukogu saadikute tähelepanu vajadusele sekkuda Viktor Krõlovi süüdistusasja, sest peame tema aretuse ja koos kriminaalkurjategijatega kinnipidamist lubamatuks ning juriidiliselt põhjendamatuks." Järgnevad Narva ametiühingukeskuse nõukogu esindajate allkirjad.

On veel üks narvalaste kiri, milles palutakse Viktor Krõlov vabastada. Narvas peatasid mind lausa tänaval Viktor Krõlovi endised õpetajad ja palusid tema eest kosta. Saatsin järelepärimise härra prokurör Urgele, lisades kõik need dokumendid. Arvan, et kui vabariigi prokuratuur oleks tähelepanelikult tutvunud kõigi asjaoludega ja vestelnud tehase "Baltijets" kollektiiviga, siis poleks võib-olla selliseid kiiruga tehtud otsuseid vastu võetud, mis ohutavad vabariigis poliitilist pinevust ja pole seetõttu soovitatavad.

Mul on veel suur hulk ettepanekuid kodakondsuse küsimustes, aga ma arvan, et selle probleemi juurde tuleme tagasi järgmisel istungjärgul ja siis ma saan kõigile teatavaks teha narvalaste põhiettepanekud selles valdkonnas. Täna tähelepanu eest!

R. Veidemann

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Olen jätkuvalt mures selle pärast, kuidas meie parlament rahva silmis välja paistab ja kuidas me siin oma tegevuse ülepea lõpetame. Me juba

teame, et meie maine on võrdlemisi madal, viimaste andmete kohaselt juba madalam kui valitsuse oma. Ja selle madaluse üks põhjusi on meie omavahelise suhtlemise kultuur. Ma saan muidugi aru, et rahvas väärrib oma esindajaid ja kui poliitiline kultuur ühiskonnas on madal, siis ei saa paremat taset oodata arvatavasti ka parlamendilt. Aga keegi ei keela ju meil arenemast. Olen juba mitmel korral öelnud, et meie võimuses on teha lõplik valik, kas enesekontrolli suurendades vältida isiklikuks minekut siin puldis ja ka juhatuselaua taga või võtta kasutusele kogu arsenal *argumentum ad hominem* sfääri kuuluvast metoodikast, alates isiku üle ironiseerimisest ja lõpetades labase sõimuga.

Ma ei oleks tulnud siia kulutama tänase istungi kallist aega, kui eilse istungi lõpul poleks Ülemnõukogu juhataja lubanud endale iroonilist repliiki Vello Pohla aadressil, millele ma ka tema tähelepanu juhtisin, aga ta ei pidanud vajalikuks seda vabandusega tunnistada. Ma pean väga lugu Ülo Nugisest, kuid arvan, et seda, mida parlamendi kõnetoolist võivad mõned saadikud ning kahjuks ka mõned eksperdid endale lubada ja mida Ü. Nugis ei ole paraku takistanud, võib veelgi vähem lubada juhatuselaua tagant. Meil kõigil on oma isiklikud sümpaatiad ja oma vihavaenlased ning mõnikord on närvid nii pingul, et on tahtmine sõimata üksteist idiootideks või millekski nuuks, kuid peaksime siiski jätma oma isiklikud emotsioonid parlamendiruumist väljapoole ja katsuma jääda ausa väitluse või siis täiesti distantseeritud kõne tasandile.

Siit tulenebki minu konkreetne ettepanek, mis on suunatud saadikueetika komisjonile. Nimelt, praegu reguleerib parlamentaarset kultuuri meie reglemendi § 9 lg. 7. See puudutab istungi juhatajat, kellel on õigus taandada sõnavõtte, mis ei puuduta arutatavat päevakorraküsimust või mida ei peeta parlamentaarse kultuuriga kokku sobivas vormis. Mis on parlamentaarse kultuuriga kokku sobiv vorm, on jäänud täpsustamata. Ma väga sooviksin, et eetikakomisjon tegeleks sellega lähemal ajal ja esitaks reglemendikomisjonile kas või mingisuguse hulga parameetreid, mis kajastavad parlamentaarset kultuuri. Sellega tekib meil võimalus vähemasti mingil määral reglemendi kaudu kontrollida meie omavahelist suhtlemist siin saalis. Täna teid!

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kuulasime suure huviga Eesti-vastase tegevuse uurimise komisjoni aruannet. Me oleme muidugi tänulikud, et kõrge komisjon ei pidanud võimalikuks meid kriminaalvastutusele võtta, aga selle kohta võib öelda, et esimene vasikas läheb ikka aia taha. Vigade najal õpitakse ja ma arvan, et nõiajaht veel tuleb. Luban endale anda niisugustele komisjonidele mõned soovitusel. Ei tasu võtta arvesse kuulujutte ja

pealekaebusi ega analüüsida selles saalis peetud kõnesid. See tähendaks Eesti Vabariigi kahe põhiseaduse, 1920. aasta ja 1938. aasta põhiseaduse rikkumist. Seal on kirjas, et saadikud ei kanna vastutust saalis ja komisjonides öeldu eest. Palun seda arvestada. Sellega rikutaks otseselt inimõigusi: mõttevabaduse õigust, õigust vabalt oma arvamust avaldada. See ei näe just kena välja. Ilmselt on vaja rohkem kasutada salapolitsei, salateenistuse teenuseid.

Mis puutub vaadleja staatuse pakkumisse, siis ma mõistan, et meie jutu kuulamine ei paku erilist lõbu, kellelegi ju ei meeldi, kui teda kritiseeritakse. Võtan endale julguse deklareerida oma kolleegide nimel, et vaadleja staatust me endale vabatahtlikult ei võta, kas või juba sellepärast, et mitte oma valijaid reeta. Mis aga puutub tegelikesse seaduserikkumistesse, siis tasuks komisjonil hakata tegelema Šepelevitši, Krõlovi, Lössenko, Belovi ja Kizimovi süüdistusajaga. Nende puhul on tõepoolest seadust ja inimõigusi rikutud. See on tõepoolest näide tagakiusamisest teisitimõtlemissel.

Muide, lugupeetud kolleegid, võtke teadmiseks, et meil on juba olemas poliitvangid. Seda on kinnitanud ka Lääne massiteabevahendid. Võin teile näidata väljavõtteid Lääne ajakirjadest ja ajalehtedest, kus on öeldud, et Eestis on poliitvange, süümevange. Komisjon oleks pidanud tegelema selle asjaga, mitte aga kirpude püüdmisega. Šepelevitš kuulutas välja näljastreigi ja seda mitte sellepärast, et ta peab end süütuks (ta on tõepoolest süütu), vaid sellepärast, et meil puudub õiguskultuur. Prokuratuur, prokurör ja aseprokurör lubavad endale rikkuda kõiki kriminaalõiguse norme, kõiki rahvusvahelise õiguse ja Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksi norme. Teist koodeksit meil kahjuks ei ole. Arvan, et komisjon peab esmajärjekorras sellele tähelepanu pöörama. Kui me ehitame õigusriiki, siis ei saa sellest riigist teha poliitseiriiki. Kahjuks täheldame libisemist paremale. Seda näitasid eilsed debatid. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ma usun, et te nõustute, kui ma väidan, et minul ei ole Jaan Lippmaaga kokkulangev maailmavaade ja võimalik, et veelgi rohkem erineb meetod, kuidas me seda realiseerime. Selles saalis ma kaitsen aga kõigi rahvasaadikute õigusi, sealhulgas ka rahvasaadik Jaan Lippmaa õigust esitada parandusettepanekuid ja nõuda Ülemnõukogu seisukohta nende suhtes. Jaan Lippmaa tegi eile ettepaneku muuta käsiloleva seaduseelnõu pealkirja. Temal oli see õigus ja Ülemnõukogul oli õigus otsustada poolt või vastu. Kui ta oleks otsustanud poolt, oleks see tähendanud seda, et kõnealune teema oleks laienenud, ja sellisel juhul oleks ka Jaan Lippmaal õigus nõuda laiendatud teemas muudatusi. Ülemnõukogu oleks pidanud otsustama, kuidas teha. Loomulikult ei ole meie reglement täiuslik ja loomulikult ei ole teie ees Eesti Vabariigi parim spiiker, kuid see ametimees ei saa

mitte olla tõugata ja tõmmata. Igaühel võivad vead juhtuda ja võivad ka minul juhtuda. Kui on juhtunud, siis ma tunnistan oma vigu, seda on ennegi olnud. Eile ma ei rikkunud reglementi, ma väidan seda. Võimalik, et mõni nüanss on tõlgendatav mitmeti, see on iseküsimus, kuid iga kord on võimalik seda argumentidega lahendada, mis enamikul juhtudel on õnnestunud. Ainult siis, kui argumente ei ole, järgnevad protestid. Sellest lähtudes ei pea ma praegu õigeks minule esitatud proteste rahuldada. Tänan!

Meie aeg on nüüd tõesti üle. Ei ole aus, kui ma lõpetaksin vaba mikrofoni pärast enda esinemist, aga samas te mäletate, et meile on antud pool tundi aega, ja see pool tundi on tõesti läbi. Kolleegid, ma väga palun teid, katsume hakkama saada kolme minutiga! Sergei Petinov, kolm minutit, palun!

S. Petinov

Tänan, lugupeetud härra spiiker! Lugupeetud kolleegid, minu arvates ei tasu süüdistada komisjoni, kellele oli tehtud ülesandeks seda küsimust arutada. Tal on õigus teha ettepanekuid ja härra Kork tegigi need ettepanekud selle komisjoni nimel. Arvan, et meie arvamused lähevad mõnevõrra lahku komisjoni arvamustest, kes arutas ainult üht küsimust. Kui rääkida südametunnistusest, siis meie südametunnistus lähtub sellest, et olenemata asjaolust, kas eksimusi on olnud või ei, oleme me siia valitud. Meid on valinud suur hulk inimesi, kes uskusid meid tol hetkel ja usuvad ka praegu. Ja kui komisjoni liikmed ei usu meid või arvavad, et me mõtleme teisiti, et meil on teine seisukoht, siis ei tähenda see sugugi mitte seda, et meie valijad ei usu meid. Kui keegi siinviibijaist oleks viitsinud tulla meie kohtumistele valijatega, siis oleks ta seda mõistnud. Kui saalid on täis, kui inimesed tulevad sinna, siis mitte sellepärast, et me krüvime oma hinda üles – tuleb lihtsalt aru saada, et meil kõigil on oma valijad. Ja tuleb tunnistada, et praegu ei ole Eesti rahvas ühtne tervik, nagu meile on püütud tõestada enne ja pärast putši. On kaks kogukonda, kes tänu kogu selle ajavahemiku jooksul tehtud profašistlikule propagandale on kunstlikult jagatud kaheks suureks rahvusgrupiks. Kui me pole sellest siinamaani aru saanud, siis pole me krossigi väärt.

Meie ülesanne taandub praegu ainult sellele, et meie kõigi südametunnistuse asi oleks tsiviliseeritud riik. Selle eesmärk peab olema tagada mis tahes rahvustundest kõrgemal olevate üldinimlike väärtuste prioriteet. Sain hiljuti mitu kirja. Saime kirju pärast näljastreiki ja pärast artiklit "Õhtulehes". Mul õnnestub väga harva eesti ajalehtede veergudele sattuda, aga kirjad, mis ma sain, näitavad, et praegu jaguneb ka eesti elanikkond väga selgelt kaheks osaks. On inimesi, kes mind mõistavad, ja see teeb mulle rõõmu. Pange need kirjad kõrvuti, ja te näete, et need sisaldavad kõike seda, mida te siin räägite, lugupeetud kolleegid! Neis

korratatakse täpselt teie argumente ja teie sõnu, aga nendega kaasnevad väga solvavad epiteedid. Tahaksin teha ajakirjandusele ettepaneku avaldada mitmed kirjad, mis meile on saadetud, eesti keeles. Ma tean, et eesti rahvas on erakordselt kultuurne. Ja seda kurvem on mul, Eestis sündinud inimesel, selliseid kirju lugeda. Las ka minu vennad eestimaalased loevad neid kirju.

Juhataja

Me leppisime enne kokku kolm minutit. Teile planeeritud aeg on läbi. Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud saadikud, lugupeetud juhataja! Vastavalt reglemendile tuleb saadikutelt enne nõusolekut küsida, kui mikrofoni välja lülitatakse. Neilt tuleb küsida, kas nad on sellega nõus või paluvad aega pikendada. Palun seda märkust arvestada.

Mul on tekkinud tugevad kartused selles suhtes, et varsti riskib Eesti noor demokraatlik riik jääda selliseks ainult oma geograafilise asendi tõttu, sest seadused, mida viimasel ajal vastu võetakse, näitavad seda. Erinevalt kolleeg Vladimir Lebedevist, kes ükskord õnnitles meid, lugupeetud kolleegid, selle puhul, et noor demokraatlik Eesti riik hakkab muutuma politseiiriigiks, ei hakka mina teid selle puhul õnnitlema, vaid avaldan ainult kaastunnet. Näiteid selle kohta on küllalt. Päise päeva ajal on Eesti linnades, eriti Narvas, hakanud kaduma inimesed. Seejuures meenutavad kasutatud meetodid neid, mida kasutasid omal ajal teatud isikud 1933. aastal hitlerlikul Saksamaal ja 1937. aastal stalinistliku režiimi ajal. Lugupeetud kolleegid, ma ei usu kunagi seda, et palju kannatanud vaba eesti rahvas, kel tuli omal ajal üle elada massilised deportatsioonid ja repressioonid, hakkab järsku kasutama neidsamu meetodeid Eesti elanike vastu, kes julgevad avaldada enamuse arvamusest erinevaid seisukohti. Ma räägin Viktor Krõlovist. Ta arreteeriti enam kui kuu aega tagasi. Tal on kaks last, naine on teadmatuses, neil pole sissetulekuid, millest elada. Aga meie räägime, et meil on demokraatlik riik. Minu käes on paljude allkirjadega läkitused Ülemnõukogule, prokuratuurile ja valitsusele nõudmisega otsekohe vabastada allakirjutanud narvalaste arvates ebaseaduslikult arreteeritud Viktor Krõlov. Ka mina nõuan seda – et mitte anda põhjust väita, nagu oleks siin tekkinud politseiiriik. Tänan!

Juhataja

Härra Kuznetsov, te eksisite, sellist reglemendisätet, millele te viitasite, ei ole.

Kolleegid, meil on vaja vastu võtta üks protseduuriline otsus, mis puudutab kolmapäevase päeva 3. punkti. Täna on küll neljapäev, aga meie graafik on sassis. See punkt käsitleb erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalendamufondi kuuluvate elamute ja korterite müüki. Kuna valitsus on esitanud seoses Jüri Reinsoni ettepanekuga Eesti Vabariigi riigi- ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamise seaduse parandatud redaktsiooni, siis ei pea eelarve-majanduskomisjon võimalikuks arutada seda eelnõu enne 59. istungjärku.

Kohaloleku kontroll! Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et me Eesti Vabariigi riigi- ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamise seaduse kehtestamist hakkaksime arutama 59. istungjärgul? Palun hääletada! Ettepaneku poolt on 59 rahvasaadikut, vastu 3, erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud, küsimus läheb 59. istungjärgule.

Täiendavate vahendite eraldamise kohta talumajanduse arendamiseks

Juhataja

Kolleegid, ma teen ettepaneku arutada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse eelnõu, mis käsitleb põllumajanduse arendamiseks täiendavate vahendite eraldamist. Palun ettekandeks kõnetooli rahvasaadik Eldur Pardeni!

E. Parder

Lugupeetud juhataja, kallid kolleegid! Mul ei ole pikka juttu, aga tahan mõne sõnaga puudutada selle eelnõu tagamaid, seda, miks ta üldse tuli. Kogu selle aasta alates veebruarikuust on Talupidajate Keskliit palunud valitsust eraldada talupidajatele krediiti. Me saime oktoobrikuuni 40 miljonit, mis on vajadust arvestades armetult vähe. Lisakrediiti me ei saanud ja siis otsustasimegi kooskõlastatult rahandusministeeriumiga teha oma eelnõu, et taotleda lisavahendeid. Kui me eelnõu olime esitanud, leidis aga valitsus kusagilt 90 miljonit. Nüüd on see eelnõu tulemas teie ette ja me ei tea, mis teha. Me nõuame 30, valitsus pakub 90. Mismoodi siis sellest välja tulla? Kooskõlastasime asja enne majanduskomisjoni ja pangategelastega ja mul on ettepanek küsimuse arutamine praegu katkestada. Me tuleme majanduskomisjoni ja pangaspetsialistidega uuesti kokku ning järgmisel istungjärgul esitame

siis juba nende kahe projekti sünteesi. See on minu ettepanek ja rohkem mul teile midagi öelda ei ole.

Juhataja

Suur tänu, hr. Parder! Kolleegid, kas meil oleks praegu vaja veel ära kuulata kaasettekanded või on alust kohe teie ette otsustamisele panna, kas katkestada või mitte. Katkestada! Ma tahaksin asjaosalistega kokku leppida, millisel istungjärgul me jätkame. Järgmisel istungjärgul? Nii panengi hääletusele.

Kohaloleku kontroll! Kohal on 62 rahvasaadikut, puudub 41. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ja jätkata järgmisel, 58. istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 48 rahvasaadikut, vastuolijaid ja erapooletuid ei ole. Arutelu katkestatakse.

Maa-keskerakonna saadikurühma arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele omandireformi aluste seaduse ja selle rakendusotsuse täitmise tagamise kohta

Juhataja

Kolleeg Ivar Raig, eelmisel istungjärgul EMKE saadikurühma arupärimine katkestati. EMKE saadikurühm nõudis, et arutelu juures oleksid reformikomitee esimees, riigikontrolli esimees ja majandusminister. Täna on lood sellised, lugupeetud kolleeg härra Raig, et ühtegi nii kõrget ametnikku ei ole võimalik kutsuda. Kas lükkame edasi järgmisele istungjärgule?

I. Raig

Austatud juhataja, austatud kolleegid! Härra Meri on saatnud Ülemnõukogule Eesti Vabariigi Riigikontrolli informatsiooni seoses EMKE saadikurühma arupärimisega. Üks võimalus on, et keegi valitsuse esindajatest, näiteks Krista Kilvet loeb selle informatsiooni ette ja me saame arutelu jätkata. Teine seisukoht on selline, et me oleme arutanud küsimust majanduskomisjonis, teinud varem esitatud otsuseprojekti mõningaid täiendusi ja võiksime otsuse siiski vastu võtta, sest aeg läheb ja omandireformi küsimusi ei lahendata. Ma arvan, et võiks praegu jätkata, ja kui leitakse, et on vaja veel enne otsuse langetamist ära kuulata valitsuse esimees ja majandusminister, siis sellise otsuse võiks teha juba saal. Tänan!

Juhataja

Kas parandatud eelnõu on saali välja jagatud?

I. Raig

Jaa, see on kõigil käes. Öeldakse, et vene keeles ei ole, aga eesti keeles anti eile ja vene keelde peaks olema tõlgitud.

Juhataja

Ivar Raig, katkestamise motiivid olid eelmine kord just nimelt sellised, et EMKE saadikurühm nõudis nende kõrgete ametnike osalust. Kui täna EMKE seda ei nõua, siis sellisel juhul võime tõesti jätkata. Mis aga puutub riigikontrolli esimehe informatsiooni, siis see on väga pikk. Kas ette lugeda on mõtet? Võib-olla paljundame ja anname saadikutele kätte? Vahest paluksime Ivar Raigil teha sellest lühiresümee ja siis jätkata ettekannet. Palume Ivar Raigi kõnetooli, esitame talle ka küsimused ja võtame vastu otsuse.

I. Raig

Austatud rahvasaadikud, ma kõigepealt tutvustaksin teile lühidalt Eesti Vabariigi Riigikontrolli informatsiooni seoses EMKE saadikurühma arupärimisega omandireformi rakendusotsuse täitmise kohta. See on esitatud seitsmel lehel, mistõttu kogu informatsiooni teile esitamine oleks võrdlemisi suur töö, pidades silmas, et seda oleks vaja tõlkida ka vene keelde. Härra Meri allkirjaga kiri sisaldab informatsiooni Eesti Vabariigi Riigikontrolli kontrollretkede kohta, mis on seotud omandiküsimustega ja Ülemnõukogu poolt vastu võetud omandireformi aluste seaduse täitmisega. On öeldud, et käesoleva aasta III kvartalis kontrollis rahvamajandusosakond riigivara müüki mitmes Jõgeva, Saare ja Valga maakonna sovhoosis. Selgus, et Ülemnõukogu presiidiumi 1990. aasta 17. juuli otsust "Privatiseerimise korraldamise esmajärgulistest abinõudest", millega ajutiselt peatati kõik tehingud riigi omanduses olevate ettevõtete ja muude organisatsioonide põhikirjavaraga, ei järgitud mitte üheski kontrollitud majanditest. Riigikontrolli nõukogu, arutanud 1. novembril 1991 nimetatud kontrollimiste tulemusi, asus seisukohale, et kui kohalike omavalitsuste täitevorganid ise ei takista selliseid tehinguid ega nõua tsiviilkoodeksi § 52 sätete rakendamist vastavalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1991. aasta 20. juuni otsusele omandireformi aluste seaduse rakendamise kohta, siis esitab vastavasisulised taotlused prokuratuurile riigikontroll, tõstatades samaaegselt omavalitsuse töötajate vastutuse küsimuse. Sellest seisukohast on informeeritud ka kõiki maakonna valitsusi. Valga maakonna "Tähe" sovhoosi materjalid on

saadetud Valga maakonna prokuratuuri. Hr. Meri teeb sellest järelduse, et riigivara müügi keeldu ei rikuta mitte ainult põllumajandusettevõtetes, vaid peaaegu kõikides majandusharudes.

Tähendab, valitsus on praegu tõepoolest võlglane nii Ülemnõukogu kui ka kogu vabariigi ees, sest ettevõtted ja üksikisikud tahavad asuda erastama, ootavad vastavaid seadusi ja otsuseid ning samal ajal on alanud n-ö omaalgatuslik erastamine. Meile on esitatud veel teine dokument, millele on alla kirjutanud hr. Lüüs, kes on riigikontrolli osakonnajuhataja. See sisaldab materjale, statistikat selle kohta, kuidas on kontrollimine edenenud. On ka õiend Jõgeva ja Valga maakonnas korraldatud vara müügi seadusele vastavuse kohta, kus on toodud täpne analüüs, milliste hindadega milliseid materjale ja kellele on müüdud ning kuidas on see müük ühe või teise seaduse või otsusega vastuolus olnud.

Nüüd ma läheksin teie laual oleva otsuseprojekti tutvustamise juurde. Kas vene keelt rääkivatel saadikutel on otsuseprojekt käes?

Juhataja

On küll.

I. Raig

Siia on tehtud sellised parandused. Punktis üks on lisatud viimased kaks ja pool rida. On öeldud, et omandireformi aluste seaduse rakendamise otsuse punktis 6 ettenähtud ülesannete täitmise tähtaega on vaja muuta. Seda peab tegema valitsus ja esitama oma ettepaneku Ülemnõukogule 10 päeva jooksul. Lisatud on, et rahvakapitali obligatsioonide väljaandmise tingimusi ning korda sätestav eelnõu tuleb esitada Ülemnõukogule veel käesoleval aastal. Lisandus on tehtud selleks, et anda teatud prioriteet lahendamata küsimusele, sest rahvakapitali obligatsioonide küsimus, osaku küsimus on küpsenud ja selgust, eriti töösakute vallas, tahavad saada kõik ettevõtted. Teine punkt on jäänud täpselt samaks, nagu oli kaks nädalat tagasi esitatud eelnõus. Kolmas punkt on jaotatud neljaks alapunktiks, millest kaks esimest on jäänud sisuliselt samaks, nagu oli varasem kolmas punkt. Muudetud on ainult tähtaega: 1. detsembri asemel on 26. detsember, mis on kooskõlas Eesti Vabariigi Valitsuse poolt hiljaegu vastu võetud määrusega haldusreformi ning omandireformi ettevalmistamise kohta kohalikes omavalitsustes. Uus mõte on siin, et neid komisjone 20. detsembriks mitte ainult moodustada, vaid rakendada nad ka tööle. Me võime paberil moodustada mitmeid komisjone, kuid kui nad ei tööta, siis ei edene ka omandi- ja maareform.

Kolmanda punkti teises alalõigus on lisatud sõnad: "... moodustamine ja töölerakendamine vastava tüüppõhimääruse alusel. Tagada erinevate huvipoolte osalus komisjonides ning liikmete väljaõpe." Kolmas punkt on sisuliselt sama mis varasemas projektis.

Neljas punkt on uus: "Tagada omandi- ja maareformi komisjoni ja reformiministeeriumi eelarveline finantseerimine." Selle ettepaneku on teinud omandi- ja maareformi komisjoni esimees ja sisu seisneb selles, et kuna need komisjonid on vaja tööle panna juba sellel aastal, siis on vaja tagada nende finantseerimine. Me saime äsja kätte vabariigi 1992. aasta eelarve ja seal ei olnud sätteid selle kohta, kuidas finantseeritakse omandi- ja maareformi komisjoni, reformiministeeriumi. Me peaksime nõudma valitsuselt, et ta teeks eelarvesse vastavad parandused, enne kui me hakkame neid asju Ülemnõukogus arutama. Sellega oleks meie poolt ettevalmistatud otsuseprojekt rohkem suunatud konkreetsete probleemide lahendamisele ega jääks deklaratiivseks. See võimaldaks hakata omandi- ja maareformi küsimusi ette valmistama ja alustada reformi juba järgmise aasta alguses.

Niisiis ei oleks mõtet otsuse vastuvõtmist edasi lükata. Kas on vaja kuulata rahandusministri või peaministri põhjendusi selle kohta, mis on tehtud ja miks üht või teist asja pole tehtud? See viidaks jällegi aega ega teeks meid oluliselt targemaks. Me peame väljendama Ülemnõukogu tahet, peame sundima valitsust tegutsema ja siis on meil veel üks täiendav argument kas valitsuse kahjuks või kasuks, kui me jälgime, kas valitsus võtab meie otsuseid täitmiseks või mitte. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Küsimused rahvasaadikutelt. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud ettekandja, ma tahaksin küsida: mis järelduse teie erakond siis teeb, kui valitsus ka seda otsust täitma ei hakka? Teine küsimus: kui üksmeelne teie erakond selle projekti esitamisel oli?

I. Raig

Esimesele küsimusele vastan selliselt, et kui valitsus ei asu täitma otsuseid, mis Ülemnõukogu on vastu võtnud, siis tõepoolest muutub küsitavaks maa-keskerakonna ja teda siin Ülemnõukogus esindava fraktsiooni toetus valitsusele. See toetus on praegugi teatud küsimärgi all, aga siis see küsimärk muutub veelgi suuremaks ning EMKE võib minna valitsusega täielikult opositsiooni. Vastuseks teisele küsimusele võib öelda, et otsuseprojekt

arutati läbi selle nädala esmaspäeval maa-keskerakonna keskvolikogus ja seal tehti ka täiendusettepanekud. Fraktsioonis oli selles küsimuses täielik üksmeel. Võib-olla võiks paluda oma arvamust avaldada veel majanduskomisjonil, sest ka nende juures oli otsuseprojekt arutusel.

A. Käärma

Austatud härra juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma saan aru, et siin on idee luua reformikomisjon ja reformiministeerium ning selle tööorgan oleks omandi- ja maareformi komisjon, s.t. juhtimine ülevalt alla. Missugune on nende suhe kohalike omavalitsustega ja just volikogudega? Teatavasti on kohalikud omavalitsused loonud juba küllalt palju maareformi komisjone. Mis nendest saab, kas need saadetakse laiali või allutatakse reformiministeeriumile? Aitäh!

I. Raig

Esimesele küsimusele vastab esitatud otsuseprojekti teine punkt, kas on öeldud, et kümne päeva jooksul käesoleva otsuse vastuvõtmist arvates on vaja Eesti Vabariigi Valitsusel esitada Ülemnõukogule eelnõu omandi- ja maareformi organisatsioonilise tagamise, sealhulgas vastava ministeeriumi moodustamise kohta. See tähendab, et me anname otsusega valitsusele võimaluse töötada välja kogu omandi- ja maareformi jõustamise struktuur, kaasa arvatud ministeeriumi struktuur, ministeeriumi sidemed kohalike omavalitsuste ja volikogudega. See on pikem kooskõlastamise protsess, mis peab minema alt üles ja samal ajal ka ülevalt alla. Nii et see küsimus on praegu lahtine.

Mis puutub komisjonidesse, mis maakondades moodustatud on, siis ma juhin tähelepanu, et paljudes kohtades neid ei ole veel moodustatud. Me nõuamegi, et 20. detsembriks oleks nad moodustatud. Nendes kohtades, kus nad on olemas, tuleb nad reorganiseerida, viia vastavusse vastava tüüpõhimäärusega. Nii et midagi siin katki ei ole, mõned inimesed oleks vaja juurde võtta ja nad tööle rakendada põhimõttel, et oleks tagatud eri poliitiliste ja huvialarühmade pariteetne osalus.

A. Mölder

Austatud spiiker, lugupeetav ettekandja! Majanduskomisjon tegi juba üle kuu aja tagasi valitsusele peaaegu samasisulise arupärimise omandireformi aluste seaduse rakendamise otsuse mittetäitmise kohta ja üldiselt majanduskomisjon toetab seda projekti. Mul oleks aga isiklikult üks konkreetne küsimus. Punkt 2 selles otsuses ei täpsusta reformiministeeriumi,

aga samal ajal punkti 3 alapunkt 4 nõuab reformiministeeriumi eelarvelist finantseerimist. Ma arvan, et kui valitsus ministeeriumi teeb, siis näeb iga valitsus ette ka eelarvest raha eraldamise ministeeriumile. Kas te ei soostuks jätma punktist 4 välja sõnu "ja reformiministeeriumi"? Sel juhul saaksid punkti 4 järgi raha ainult maakondades olevad omandi- ja maareformi komisjonid.

I. Raig

Ma arvan, et selle ettepanekuga võib nõustuda. Nagu meile eile või isegi täna ajakirjanduse kaudu teatavaks sai, on valitsus põhimõttelise otsuse valitsuse reorganiseerimise kohta juba ette valmistanud ja vist Ülemnõukogule ettepanekud esitanud, kus on ka reformiministeerium sees. Nii et ma ei leia, et sellise parandusettepanekuga ei võiks nõustuda. See on juba protseduuri küsimus, kuidas edasi talitada. Võib-olla oleks vaja panna see hääletamisele.

A. Sirendi

Austatud juhataja ja lugupeetud ettekandja! Kas niisugune asi võib meil kujuneda tavaliseks, et hakatakse iseenda sõnadega omaenese järelepärimisele vastama ja sellisel viisil meie aega sisustama? Või on see mingi uus leiutis meie reglemendi raames?

I. Raig

Austatud juhataja, austatud rahvasaadikud! Kas ma tohin jätta vastamata isiklike rünnakutega seotud küsimusele? Ma arvan, et see väljub eetika raamidest ja sisulist küsimust siin ei olnud. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ei hakka peale käima. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Raig, loomulikult tuleb nõustuda sellega, et vajalik on tugev ja ka maakondades esindatud riiklik struktuur, mis viiks omandireformi ellu. Ma jagan täiesti teie seisukohta, aga mul on üks hirm sellega seoses. Kuna praegune valitsus esindab omandireformi asjus teistsugust ideoloogiat, kui Ülemnõukogu otsusest lähtub, siis kuidas te kavatsete vältida ohtu, et me loome tugeva riikliku struktuuri, mis hakkab tegelikult tugevasti riiklikult omandireformi saboteerima? Praegu käib see vähemalt mitte nii tugeva

ministeeriumi kaudu. Kui ministeeriumis on tegemist omandireformi saboteerimisega, siis läheb ju asi eriti hulluks. Kuidas te selle dilemma lahendaksite?

I. Raig

Tänan! See on väga hea küsimus. Ma näen siin sellist lahendust, et koos uue ministeeriumi kohta kümne päeva jooksul esitatava kontseptsiooniga esitab valitsus Ülemnõukogule ka erastamise jätkamise kontseptsioonid, mida ta on lubanud juba varem esitada. Härra Leimann teatavasti lubas seda juba novembri alguses. Üleeile, kui ta esines kõnega, lubas ta, et see jõuab meie ette järgmisel nädalal. Nii et meil on võimalus need kaks asja kokku viia. Me võime erastamise uut kontseptsiooni mitte vastu võtta või seda muuta. Samuti sõltub väga palju uue ministeeriumi struktuurist, nendest inimestest, kes sinna lähevad, poliitikast, mida see ministeerium ellu viima hakkab.

Ja ma viitaksin veel sellele, et kui Ülemnõukogu peaks vastu võtma otsuse, mille järgi Ülemnõukogu saadikud võivad minna valitsusse, siis on näiteks omandireformi komisjonist kellelgi võimalik hakata seda reformiministeeriumi juhtima. Siis oleks võimalus hakata ellu viima ka Ülemnõukogu poolt vastu võetud seisukohti omandireformi küsimustes. See on üks teoreetiline võimalus. Teine argument, miks meil on reformiministeeriumi vaja, on see, et alanud on omaalgatuslik erastamine ja ükskõik milline seaduslikkus on ikkagi parem kui täielik ebaseaduslikkus ja kaos. On siiski lootus, et ministeerium, kes on samuti Ülemnõukogu kontrolli all, hakkab täitma neid sätteid, mis Ülemnõukogu on talle ette andnud. Praegune valitsuse juures olev ühiskondlikel alustel tegutsev omandireformi komitee oleks vaja siis laiali saata, sest sisuliselt see ei tööta ja mingit tolku sellest ei ole.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma ei taba ära punkti 3.2 lõppu, kus on öeldud, et komisjonid moodustatakse huvipoolte pariteetsel osalusel. Millist pariteetsust siin mõeldud on? Kas näiteks seda, et maal võtavad sellest komisjonist osa EMKE, Maaliit, Rahvarinne ja rojalistid jne.? Või on mõeldud siin suurmajandite ja talumeeste osavõttu? See on väga segane koht. Praegu on need komisjonid, kus nad olemas on, moodustatud ikka teatud spetsialistidest ja juristidest, kes asja ja seadusi tunnevad. Ma mõtlen, et reformikomisjonid võivad töötada maal üsna pikka aega, võib-olla mitu aastat, kuni see omandireform korralikult paika saab, neil on palgalised töötajad. Kas ei peaks selle punkti tagumist osa kuidagi nii korrigeerima, et komisjonid on avalikud ja nende tööst võib osa võtta, kui vastava asutuse asju arutatakse? Ma ei saa sellest aru. Palun selgitust!

I. Raig

Põhimõtte langeb kokku härra Arro mõttega, et pariteetsetel alustel tähendab näiteks põllumajanduses seda, et seal oleksid suurmajandite ja talunike esindajad. Otsuse punkti 3 alapunktis 2 on öeldud, et tegutsetakse vastava tüüpõhimääruse alusel. Tüüpõhimäärus peab sisaldama printsiipi, et komisjonides oleksid pariteetsetel alustel esindatud erinevad huvipooled. Kuidas see mehhanism konkreetselt välja näeb, millised jõud seal on? Arvan, et maal on nii, nagu te nimetasite, talunikud ja majandi esindajad. Muidugi peab seal ka kohalik omavalitsus esindatud olema. Linnades on aga ilmselt teistsugused huvipooled. Nii et see peaks olema eraldi täpselt välja mõeldud ja fikseeritud tüüpõhimääruses. Midagi rohkemat ma praegu siin lisada ei saa.

K. Sergij

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ivar Raig! Ma ei saa selle otsusega nõustuda, sest see pole enam järelepärimine valitsusele. Me anname taas ülesande, ilma et oleksime saanud vastust küsimusele, kuidas täidetakse eelmist ülesannet. Seejuures on tähtajad minu meelest küllaltki ebareaalsed. Selle ajaga on võimatu toime tulla. Eriti mis puutub punkti 2, kus me anname valitsusele kümme päeva aega, et esitada otsus omandireformi ja maareformi realiseerimise organisatsiooniliseks tagamiseks. Me arutasime täna omandireformi komisjonis selle seaduse rakendusotsust ja seal on 16 punktis antud valitsusele ülesanne töötada täiendavalt välja seadusandlikud aktid. Seepärast on minu meelest täiesti ebareaalne töötada kümne päevaga välja otsus maareformi ja omandireformi realiseerimise kohta. Pean üldse ebareaalseks rääkida sellest kümne päeva pärast uuesti. Mida te sellest arvate?

I. Raig

Ma ei leia siin praegu vastuolu ega ka seda, et ülesanne on ebareaalne. Esimeses punktis me ju nõuame valitsuselt, et ta vaataks uuesti läbi omandireformi aluste seaduse rakendamise otsuse punktis 6 ettenähtud ülesande täitmise tähtaja ja teeks ettepaneku selle muutmiseks. Uued, realistlikud tähtajad võib minu arvates esitada isegi palju kiiremini kui kümne päeva jooksul. Mis puutub teise küsimusse, et kümne päeva jooksul esitada eelnõu omandi- ja maareformi organisatsioonilise tagamise kohta, siis see on samuti täidetav, sest see ei nõua veel seaduste ja otsuste projektide esitamist. Esitatakse lihtsalt üks tee, kuidas hakatakse omandi- ja maareformi organisatsiooniliselt tagama. Praegu tehakse seda ühiskondlikel alustel, mitte valitsuse tasemel. Ma ei leia, et neid kahte küsimust – organisatsioonilist tagamist ning juba juriidiliste dokumentide ettevalmistamist ja konkreetset omandi- ja

maareformi läbiviimist – on vaja seostada. See otsus puudutab eelduste loomist ja ettevalmistustööd omandi- ja maareformi läbiviimiseks, sest see peab toimuma ühe kindla kontseptsiooni alusel. Erinevad otsused peavad olema omavahel kooskõlas, mitte nii, et riigivaraamet otsustab ühtmoodi, maa-amet teistmoodi, majandusministeerium kolmandat ja rahandusministeerium neljandat moodi. Pärast ei suuda keegi neid õieti kokku panna üheks omandi-maareformi kontseptsiooniks ja korralagedus selles valdkonnas süveneb veelgi. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, Ivar Raig! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid, lubage üks lühike jutt. Mul on tunne, et me oleme jälle sattunud absurdiolukorda. Tegu on arupärimisega valitsusele ja sellele peaks andma vastuse valitsus vähemalt valitsusliikme tasemel. Kuid seda ei ole toimunud, ükski minister pole arupärimisele vastanud. Täna oleme jõudnud seisu, kus sa ise küsid ja ise vastad.

Eesti seisukohalt pean selle probleemi tõstatamist ülitähtsaks, aga ma ei näe mõtet, mis pärast seda sellises vormis lahendada. Kui me teeme selle otsuse, siis anname valitsusele tema patud andeks, ilma et valitsus seda ise taotleksi. Valitsus saab võimaluse püstitada ei tea kui kauged tähtajad. Ülemnõukogu loovutab vabatahtlikult omandireformi aluste seaduse tähtaegade kehtestamise. Meenutagem, et kui omandireformi aluste seaduse rakendusotsus vastu võeti, siis valitsus aktsepteeris seda ega väitnud, et need tähtajad on ebareaalsed. Seetõttu pean täna esitatud eelnõu täiesti mõttetuks ja teen ettepaneku see arutluselt maha võtta. Kordan veel, et probleem on ülitähtis, seda ei saa valitsusele täiesti põhjendamatult antava indulgentsiga lahendamaks lugeda. Tänan!

Juhataja

Kolleegid, kas loeme läbirääkimised lõppenuks? Kohaloleku kontroll! Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised antud päevakorrapunkti teemal? Palun hääletada! Ettepaneku poolt on 58 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 4 on erapooletud. Läbirääkimised lõpetatakse. Kas Ivar Raig soovib lõppsõna? Ei

soovi. Ivar Raig, kas sinu käes on veel mõned parandusettepanekud? Palun need siis minu kätte tuua.

Kolleegid, on tulnud üks protseduuriline ja üks parandusettepanek. Kõigepealt protseduuriline, mida ma komisjoniga ei kooskõlasta. Parandusettepaneku kohta kuulame ära ka juhtivkomisjoni seisukoha. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja! Sõltumatute demokraatide fraktsioon palub enne hääletamist viieminutist vaheaega. Fraktsiooni liikmetel koguneda härra Toome kabinetti.

Juhataja

Tuleb vaheaeg viis minutit. Palun, Vladimir Lebedev!

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja. Palun teid vaadata meie reglemendi § 8 lg. 2. Täna!

Juhataja

Kohaloleku kontroll! Tulge kiiruga kohtadele, te jõuate veel! Kolleegid, mul paluti värskendada oma ja teie mälu § 8 lg. 2 osas. Tähtis on löigu lõpp: kaks minutit enne hääletamisele asumist antakse sellest kõrvalruumidesse signaalidega märku. Olen sellest kahest minutist ikka kinni pidanud. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Loen § 8 lg. 2 ette: "Ülemnõukogu istungisaalis toimuv transleeritakse Ülemnõukogu tööruumidesse. Kaks minutit enne hääletamisele asumist antakse sellest Ülemnõukogu kõrvalruumidesse signaaliga märku. Seejärel kontrollitakse kohalolekut ja asutakse hääletama." See tähendab, et teie signaal peab kõlama kaks minutit enne kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll on minu arusaamist mööda registreerimine.

Juhataja

Mul on kell siin silma all ja ma üldiselt jälgin seda. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Sõltumatute demokraatide fraktsioon peab praegu tekkivat pretsedenti, et Ülemnõukogu saadik ise vastab oma arupärimisele, mis on esitatud valitsusele, äärmiselt ohtlikuks tuleviku suhtes. Seetõttu on meil ettepanek katkestada EMKE arupärimise arutelu kuni esmaspäevase, 9. detsembri istungini, nõuda valitsuse ametliku esindaja, ministri ametlikku vastust arupärimisele ja seejärel võtta vastu otsus. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Nii arvavad sõltumatud demokraadid. Kelle nimel esineb Juhan Telgmaa? Oma nimel. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Ma ühinen oma saadikurühma arvamusega ja võtan enda peolt tehtud ettepaneku tagasi.

Juhataja

Selge. Kolleegid, läbirääkimised on lõppenud. Ivar Raig.

I. Raig

Austatud kolleegid! Ma toetan sõltumatute demokraatide vaimu ja palun ka EMKE poolt panna hääletusele ettepanek katkestada läbirääkimised selle ajani, kuni arupärimisele tuleb vastama valitsuse esindaja, ainult sellise reservatsiooniga, et minu esinemist ei saa küll kuidagi pidada arupärimisele vastamiseks. Tänan!

Juhataja

Kolleeg Raig, läbirääkimised ongi juba lõppenud, aga katkestada muidugi võime. Kui keegi saalist ei nõua vastupidist, siis ma ei pane hääletusele. Kas keegi nõuab? Mitte keegi ei nõua. Ettekanded on ära kuulatud ja läbirääkimised said ka läbi. Mina saan nii aru. Samas ei ole Ülemnõukogul ka keeldu oma otsust revideerida, kuid see toimugu siis juba esmaspäeval. Nii et arutelu jätkub esmaspäeval, 9. detsembril. Annan siis ka selle parandusettepaneku Ivar Raigile tagasi.

Kolleegid, vahepeal informeerin ma teid sellest, et kahe kiireloomulise küsimuse kohta on andnud oma seisukoha eelarve-majanduskomisjon. Eelarve-majanduskomisjon teeb ettepaneku võtta Eesti Vabariigi Valitsuse esitatud Ülemnõukogu otsuse eelnõu Eesti

Vabariigi 1991. aasta riigieelarve reservist raha eraldamise kohta arutusele 58. istungjärgul ja pakub kuupäevana välja 12. detsembri. Teiseks teeb eelarve-majanduskomisjon ettepaneku võtta 58. istungjärgul kas 11. või 12. detsembril arutusele ka otsuse eelnõu, mis käsitleb vahendite eraldamist Eesti Vabariigi Haridusministeeriumile arvutite ja paljundustehnika ostmiseks. Päevakorra koostamisel seda arvestatakse.

Kohaloleku kontroll! Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 28.

Põhiseaduse Assamblee edasisest tegevusest

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungi päevakorda kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Põhiseaduse Assamblee edasist tegevust? Palun hääletada! Ettepaneku poolt on 47 rahvasaadikut, vastu 1, erapooletuid 7. Päevakorda täiendatakse. Palun kõnetooli assamblee juhataja hr. Tõnu Antoni!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Ma esinen teie ees teist korda Ülemnõukogu poolt moodustatud Põhiseaduse Assamblee juhatajana. Eelmisel korral oli Ülemnõukogu seisukohal, et assamblee peaks esitama otsuseprojekti seoses töö jätkamisega. Nüüd on otsuseprojekt koostatud ja teil käes. Selle punktis 2 on põhiseaduse eelnõu esitamise uueks tähtjaks määratud 20. jaanuar. Punktis 1 palub aga assamblee teie nõusolekut, et avalikustada väljatöötatud põhiseaduse eelnõu pärast kolmandat lugemist.

Kui lugedes täht-tähelt Ülemnõukogu otsuseid, millega on määratud assamblee kompetents, siis näeb, et assambleel ei ole õigust avalikustada põhiseaduse eelnõu. Assamblee ülesanne on ainult anda see Ülemnõukogule üle. Ometi on vist paljud Ülemnõukogu liikmed ajalehtedest, raadiost ja televisioonist kuulnud kriitikat, et assamblee ei avalikusta eelnõu, mida ta koostab, ega selle põhiprobleeme. Kui Ülemnõukogu nõustub otsuseprojekti punktis 1 tehtud ettepanekuga, siis saab assamblee kriitilisi märkusi realiseerida, tutvustada põhiprobleeme, mille kallal ta töötab, ja pärast kolmanda lugemise lõppemist ka põhiseaduse eelnõu teksti. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Meil on jäänud üks minut vaheajani. Vahest ühe küsimuse esitame. Lembit Annus.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, austatud Tõnu Anton! Ma küsin teilt veel kord, kas selle otsuseprojektiga mõeldakse, et Ülemnõukogu on põhiseaduse projekti arutelust enne selle avalikustamist täielikult välja lülitatud? Kui see on nii, kas teie isiklikult peate siis õigeks, et 2/3 rahvasaadikutest on sellise ülitähtsa dokumendi koostamisest kõrvale jäetud? Ja kuidas te näete ette Ülemnõukogu tööd põhiseaduse kallal pärast 20. jaanuari, kui rahvas on selle juba heaks kiitnud? Aitäh!

T. Anton

Lugupeetud kolleeg hr. Annus! Kui me koos veel kord loeme otsuseprojekti punkti 1, siis arvatavasti leiame mõlemad, et siin ei ole kirjas seda, mida teie siit avastanud olete. Jutt käib sellest, et assambleele antakse õigus pärast kolmanda lugemise lõpetamist avalikustada tema koostatud Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu. Loomulikult ei avalikustata seda mitte üksnes rahvale, parteidele ja liikumistele, vaid ka Ülemnõukogule. Kuidas käitub Ülemnõukogu, on loomulikult Ülemnõukogu enda otsustada.

Mis puudutab aga eelnõu ametlikku üleandmist, siis selle kohta käib ju otsuseprojekti punkt 2, kus palutakse uueks tähtjaks määrata 20. jaanuar. Sellisel juhul on Ülemnõukogul võimalik teada saada ka ekspertarvamused ja eelnõu avalikustamise tulemused. Olen veendunud, et ei otsuseprojekti punkt 1 ega 2 ei sisalda vähimatki vihjet, otsestest sõnadest rääkimata, selle kohta, et Ülemnõukogu soovitakse eelnõu arutamisest kõrvale jätta. Ülemnõukogu otsustab, kas ta arutab eelnõu või mitte.

Juhataja

Suur tänu, hr. Anton! Teeme praegu vaheaja, aga enne on mul mõned teadaanded.

Kolleegid, mul on palve, et juhatuse laua juurde tuleksid Balti Riikide Parlamentidevahelise Assamblee liikmed Andrejev, Annus, Eller, Ellik, Grigorjev, Jürjo, Kostabi, Madisson, Menšikov, Paju, Peterson, Põld, Raig, Raud, Reinson, Tarand, Toome, Veidemann ja Viirelaid. Samas palub õiguskomisjoni esimees teada anda, et kohe praegu, kell 12 toimub ka õiguskomisjoni istung ja kõigi komisjoni liikmete osavõtt on hädavajalik. Töö jätkab kell 12.22.

V a h e e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll! Kell on 12.24, kaks minutit üle kokkulepitud aja. Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 38. Palun uuesti kõnetooli hr. Tõnu Antoni. Jätkame küsimuste esitamist. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetav kolleeg! Punkt 1 tähendab, et peame selle eelnõu ostma nagu pörsa kotis, sest seda pole näinud keegi peale assamblee liikmete. Aga kui on võimatu tutvustada projekti enne avalikustamist Ülemnõukogule, siis mina isiklikult olen valmis ka lihtsalt usaldusest sinu vastu selle poolt hääletama.

T. Anton

Mul oleks palju parem meel, kui hr. Telgmaa ei võtaks otsust vastu lihtsalt usaldusest minu vastu. Selleks, et pörsast mitte kotis osta, ongi vaja põhiseaduse eelnõu avalikustada. See antakse Ülemnõukogule ametlikult üle 20. jaanuariks, nagu on kirjas punktis 2. Punkti 1 mõte aga on selles, et eelnõu üleandmisel 20. jaanuaril ei toimuks pörsa üleandmist kotis. Silmas peetakse, et 20. jaanuaril saaks Ülemnõukogu eelnõu, mis on avalikustatud kuu aega enne seda tähtaega, ja ükski Ülemnõukogu liige ega keegi teine inimene Eestis ei saaks öelda, et nad ei tea, mis asja assamblee Ülemnõukogule üle andis.

R. Järlik

Austatud juhataja, austatud ettekandja! Juhin kõigepealt tähelepanu sellele, et otsuse nimetuses või pealkirjas esineb sõnapaar Põhiseaduse Assamblee, samuti esimeses punktis. Teises punktis aga tuleb sisse "Põhiseaduslik Assamblee". Teiseks, punktis 2 on võrdväärsetena põhiseaduse ja selle rakendusotsuse esitamine Eesti Vabariigi Ülemnõukogule, ometi on Ülemnõukogu volitanud Põhiseaduse Assambleed koostama põhiseadust, aga mitte selle rakendusotsust. Kas juriidiliselt ei oleks asi korrektsem, kui käesoleva otsuse teine punkt kõlaks niimoodi: "Põhiseaduse Assambleel koostada põhiseaduse rakendusotsus."? Järgneks praegune teine punkt kolmanda punktina. Aitäh!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Kinnitan veel kord, et silmas peetakse ikka üht ja sedasama organit: Põhiseaduse Assambleed. Vabandan, et niisugune komistus juhtus, loomulikult on tegemist ühe ja sama organiga.

Punktis 2 on aga võrdväärsena nimetatud terve hulk dokumente. Ma kordan, milliseid. Kõigepealt põhiseaduse eelnõu. Teiseks, selle rakendamise korra projekt. Kolmandaks on punktis 2 öeldud, et assamblee esitaks meelsasti ekspertarvamused, nii palju kui tal neid on. Neljandaks, viimaseks, ülevaade põhiseaduse eelnõu avalikustamise tulemustest, laekunud ettepanekutest ja märkustest. Kui midagi neist neljast on liigne, siis loomulikult tõmbame selle maha.

A. Zõbin

Lugupeetud härra Anton! Asi on ju selles, et kui assamblee tööaega pikendada, siis kujuneb välja selline olukord, et põhiseaduse eelnõu avaldatakse assamblee nimel. Minu arvates oleks soliidsem ja õigem avaldada see Ülemnõukogu nimel. Selles ongi küsimuse tuum. Tuleb nii välja, et assamblee vahetab Ülemnõukogu välja ja annab nõusoleku selle eelnõu avaldamiseks. Mulle näib, et seda on vaja tutvustada Ülemnõukogule ja avaldada tema nimel. Tänan!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! On kurb, et teieni ei ole jõudnud mõte, et pärast kolmandat lugemist pole eelnõu veel valmis. See avalikustatakse ühes vahestaadiumis. Pärast kolmandat lugemist toimub eelnõu ekspertiis ning vastavalt reglemendile tehakse sinna need parandused ja täiendused, mis assamblee otsustab teha, tuginedes ekspertarvamusele. Samuti peaks otsuseprojektist välja tulema, et assamblee arvestab ka seda, mida rahvas, parteid, Ülemnõukogu või mõned riigiorganid pärast avalikustamist veel ütlevad. Kolleeg Zõbinile vastan nii: minu meelest ei sega eelnõu avalikustamine pärast kolmandat lugemist selle üleandmist Ülemnõukogule. Tegemist on kahe eri dokumendiga. Üks on eelnõu variant, teine valminud eelnõu, mis 20. jaanuariks Ülemnõukogule üle antakse. Kui Ülemnõukogu pärast 20. jaanuari soovib eelnõu avalikustada ja rahvaarutelu korraldada, siis loomulikult võib ta seda teha. Üks ei välista teist, ja paraku nad ka ei asenda teineteist.

A. Paju

Austatud kolleeg, vastusest Zõbinile ma sain peaaegu oma uudishimu rahuldatud, aga kõhklik on punktis 2, mis puudutab ekspertarvamust. Kas ekspertarvamus on selle dokumendi kohta, mida töötab välja Põhiseaduse Assamblee, või on see ekspertarvamus nende hinnangute kohta, mis on juba arutelu käigus sündinud?

T. Anton

Ekspertarvamused on antud nende põhimõtteliste lahendite ja eelnõu teksti kohta, mis on valminud pärast kolmandat lugemist. Punktis 2 nimetatud dokumentide, eelnõu ja ekspertarvamuste kõrvutamisel saab selgeks, milliseid arvamusi assamblee arvestab ja milliseid mitte. (Hääled saalis.) Ilmselt on ekspertarvamuste esitamisest kasu ka selles mõttes, et need annavad hinnangu ühtlasi põhilistele poliitilistele ja õiguslikele lahenditele, mitte üksnes teksti redaktsioonile.

Juhataja

Suur tänu, hr. Anton. Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Õiguskomisjoni poolt teeb kaasettekande hr. Eller.

H. Eller

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon arutas Põhiseaduse Assamblee juhataja Tõnu Antoni esitatud projekti oma koosolekul ja teeb Ülemnõukogule ettepaneku teha selles otsuseprojektis mõningad redaktsioonilist laadi muudatused. Õiguskomisjon teeb ettepaneku sõnastada punkt 1 järgmiselt: "Pidada vajalikuks, et Põhiseaduse Assamblee avalikustab tema poolt koostatud põhiseaduse eelnõu ja selgitab selle poliitilisi ja õiguslikke lahendeid." Teiseks. Punktis 2 asendada esimesed kaks sõna – sellele juhtis tähelepanu ka Rein Järlik – sõnadega "Põhiseaduse Assambleel". Edasi läheb juba teile esitatud teksti järgi. Õiguskomisjon arutas ka Lembit Annuse tõstatatud avalikustamise probleemi ja me leidsime, et Ülemnõukogul on küllalt tehnilisi vahendeid, et trükkida põhiseaduse tekst. Niipea kui kolmas lugemine on lõppenud, jagame selle teksti teile välja, et te ei peaks hakkama põhiseaduse projekti ajalehesabast otsima. See on õiguskomisjoni poolt kõik.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Assamblee juhatus on nõus õiguskomisjoni tehtud parandusettepanekutega, sest mõlemad on suunatud redaktsiooni parandamisele ega muuda seda mõtet, mis otsuseprojektis kirjas on. Niisiis, punkt 1: "Pidada vajalikuks, et Põhiseaduse Assamblee avalikustab tema poolt koostatud põhiseaduse eelnõu ja selgitab selle poliitilisi ja õiguslikke lahendeid." Teiseks: punktis 2 viia sisse parandus, millele põhjendatult juhtisid

tähelepanu hr. Järlik ja ka õiguskomisjon. Niisiis mitte Põhiseaduslik Assamblee, vaid Põhiseaduse Assamblee. Täna veel kord!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas loeme läbirääkimised lõppenuks? On see kokkulepe? Läbirääkimised on lõppenud. Kas hr. Anton soovib ka lõppsõna? Ei soovi. Kas hr. Eller soovib lõppsõna? Ei soovi. Kolleegid, minul rohkem parandusettepanekuid ei ole. Ettekannetest ja läbirääkimistest üleskerkinud parandusettepanekuid on autorid aktsepteerinud. Panen selle otsuse eelnõu hääletusele. Kontrollime kohalolekut! Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 27.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Põhiseaduse Assamblee edasise tegevuse kohta? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 66 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 5 on erapooletud. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi seaduse "Vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra kehtestamise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, on ettepanek jätkata päevakorrapunktiga, mis käsitleb vara võõrandamise õigusvastasuse tõestamise lihtsustatud korra kehtestamist. See on selle seaduseelnõu teine lugemine. Ma palun ettekandeks kõnetooli justiitsminister Jüri Raidla!

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Seaduseelnõus vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra kehtestamise kohta on kahe lugemise vahel tehtud mõningad täiendused ja korrektiivid kooskõlas Ülemnõukogu õiguskomisjoni seisukohtadega ning omandi- ja maareformi komisjoni seisukohtadega. Esimesel lugemisel aktsepteerisin oma ettekandes Ülemnõukogu õiguskomisjoni ettepanekut formuleerida käesoleva seaduseelnõu põhitekst kahes paragrahvis, mitte kolmes paragrahvis, nagu oli esialgselt projekteeritud. See parandus on teksti sisse viidud. Samuti on redaktsiooniliselt muudetud täpsemaks § 1 ja § 2. Oluline täiendus, millel ma tahaksin põgusalt peatuda, on § 3,

mis näeb ette käesoleva seaduse jõustumise tema vastuvõtmise päevast alates. Niisuguse normi lisamine seaduseelnõusse on põhjendatud pragmaatiliste kaalutlustega, sest mittelihtsustatud korras peaksid vastavad taotlused olema kohtule esitatud juba 13. detsembriks. Et vältida segadust, mis võib tekkida vahepealsel perioodil, ongi ettepanek kehtestada see seadus vastuvõtmise päevast alates. Rohkem täiendusi ei ole minu arvates vaja seaduseelnõule teha. Neid täiendusi ja parandusi, mis on arutelu käigus komisjonides tehtud, valitsus aktsepteerib ja toetab seaduse vastuvõtmist.

Juhataja

Suur tänu! Millised on küsimused justiitsministrile? Vladimir Lebedev, palun!

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud minister! Kas see tähendab, et selle seaduse vastuvõtmise hetkest alates ei kehti Eesti Vabariigi territooriumil Eesti NSV kriminaalkoodeksi § 62 ja 64? Tänan!

J. Raidla

Selle seaduse vastuvõtmine tähendab, et seaduses fikseeritud faktilise asjaolu tõendamiseks ei pea kodanik pöörduma kohtuorgani poole. Tegemist on lihtsustatud korraga, mis ei välista iseenesest kohtulike lahendite võimalikkust omandireformi rakendamise käigus mis tahes küsimuses. Kuid see on lihtsustatud kord, kohustust tõendamiseks kohtusse pöörduda sel juhul ei ole.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Kolleegid, kaasettekande õiguskomisjoni nimel teeb härra Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu, mul on väga vähe lisada sellele, mida juba ütles härra Raidla. Tuletan lihtsalt veel kord meelde, et kui see seadus peaks saama vastu võetud, siis loetakse kõik vara mahajätmised, mis toimusid Eestis kuni 1. jaanuarini 1954, reaalsest repressioonihust tingituks ning see vara on järelikult omandireformi objekt. Praegu peavad need inimesed kehtiva seaduse järgi pöörduma kohtusse 13. detsembriks. See kuupäev oa väga lähedal, nii et seaduse vastuvõtmisega on meil küllaltki kiire. Nii Ülemnõukogu

õiguskomisjon kui ka ajutine omandi- ja maareformi komisjon toetavad selle seaduse vastuvõtmist niisugusel kujul ja näeksid väga hea meelega, kui seadus saaks täna teisel lugemisel vastu võetud.

Juhataja

Tundub, et Kaido Kamale küsimusi ei ole. Suur tänu! Ega keegi ei soovi ajutise omandi- ja maareformi komisjoni nimel kaasettekannet teha? Ei soovi. Ma avan läbirääkimised. Tundub, et ei ole ei kõnepidajaid ega sõnasoovijaid, niisiis loeme ka läbirääkimised lõppenuks. See on meie kokkulepe, ma ei pane seda hääletusele. Kolleegid, mulle ei ole laekunud ka ühtegi parandusettepanekut ega protseduurilist nõuet. Teeme kohaloleku kontrolli. Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi seadus vara võõrandamise õigusvastasuse tõestamise lihtsustatud korra kehtestamise kohta? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 60 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, kaks on erapooletud. Seadus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatuse arupärimine rahvasaadikute töötingimuste kohta Toompea lossis

Juhataja

Kolleegid, jätkame päevakorda. Ma teen ettepaneku arutada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatuse arupärimist Ülemnõukogu saadikute töötingimuste kohta Toompea lossis. Me oleme kutsunud arupärimisele vastama valitsuse esindaja, kuid kuulame ära kõigepealt juhatuse ettekande. Ma paluksin kõnetooli härra Jaak Jõerüüdi esinema juhatuse nimel.

J. Jõerüüt

Härra eesistuja, lugupeetud saadikud! Seda päevakorrakohaloleku punkti on päris halb käsitleda. Mina teeksin seda halva enesetundega, kui me oleksime jätkanud tänast päeva nii, nagu meie päevad on veninud. Õnneks sai nüüd vastu võetud üks väga oluline seadus. Kuid sellest hoolimata ei kavatse ma pidada nii meelikõitval teemal pikka kõnet, sest see võimaldaks

ilmselt pidada pikalt ja kaua vastastikuseid ilukõnesid. Tekst küsimustega on teie käes, samuti otsuseprojekt ja mina esinen siin mitte enda nimel või soovil, vaid juhatuse ülesandel.

Tuletan meelde, et juhatusele on korduvalt tehtud etteheiteid, miks selle asjaga ei tegelda, teisest küljest on asi kahetsusväärset takerdunud igapäevase elu tasemele. Ruumide jaotamine ei peaks olema parlamendi küsimus. Kuid asi on tõepoolest vajalik. Ütleks veel, et on rida uusi asjaolusid, mis eriti sunnivad kiirustama. Loetlen siin mõningad. Ülemnõukogu komisjonide halvad töötingimused on nii vana jutt, et seda ei pea üle kordama. Ning asi muutub üha halvemaks. Peame riiki üles ehitama. Selle üks osa on ka parlamendi ülesehitamine, aga ilma ruumideta ei ole seda lihtsalt füüsiliselt võimalik teha. Meile kingitakse arvuteid, neid ei ole kusagile panna. Seadusandlik protsess takerdub lihtsalt sellepärast, et kaks kõige olulisemat komisjoni – õigus- ja majanduskomisjon –, kaks kõige suurema koormatusega komisjoni töötavad täiesti talumatutes tingimustes. Meie muutunud riikliku staatuse tõttu käib siin tunduvalt rohkem teiste riikide parlamendisaadikuid külas, suuremaid ja väiksemaid gruppe. Kogu see protsess areneb tormilise kiirusega ja on tarvis lihtsalt lahendust. Vahetevahel on viidatud sellele, et saadikute maja ei kasutata küllalt hästi. Ma juhiksin tähelepanu sellele, et ka seal toimuvad mitmesugused muudatused, küll aga ei lahenda saadikute maja seda küsimust. Ruumide taotlemise suurusjärk on hoopis midagi muud kui saadikute maja ühe või teise toa kasutamine.

Erinevatest komisjonidest tulnud ettepanekud on Ülemnõukogu kantselei summeerinud ja mulle üle andnud ning selle järgi on praegu minimaalsete soovide summa vähemalt 39 uut ruumi.

Kui teil on ees Ülemnõukogu otsuse projekt, siis seda tuleb pisut redigeerida, s.t. viimast rida tuleb täiendada ja see peaks kõlama nii: "Anda riigiminister härra Raivo Varele korraldus taotluse rahuldamiseks kahe nädala jooksul alates käesoleva otsuse vastuvõtmise päevast."

See tekst on üheselt mõistetav, varem ta seda ei olnud. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Küsimused rahvasaadikutelt. Priidu Priks.

P. Priks

Lugupeetud härra Jõerüüt, mul oleks ajaloolise taustaga küsimus. Kas keegi on uurinud, kuidas ja kus töötasid Eesti Vabariigi parlamendiliikmed? Aitäh!

J. Jõerüüt

Eesti Vabariigi parlamendiliikmed töötasid nagu meiegi põhiliselt siin saalis, kuid loomulikult ei ole mina seda ajalugu tänaseks päevaks täpselt välja uurinud. On aga absoluutselt selge, et nad ei töötanud nii keerukates tingimustes, nagu meie alustasime. Ma julgen meenutada, et esimesi riigiõiguslikke akte valmistasime ette ju piltlikult öeldes kohvikulaua taga ja koridorinurgas radiaatorite peal, see on kibe tõde. Ma julgen seda küsimust edasi arendada: me peaksime enese käest küsima, millistes tingimustes töötaksid Eesti parlamendiliikmed täna pideva arengu korral, kui ei oleks olnud 50-aastast auku? On täiesti selge, et ükskõik kui ilusa otsusega me seda taset, mida normaalne areng oleks meile taganud, ikka ei saavuta. See, mida täna on vaja, on lihtsalt minimaalne, elementaarne.

J. Kass

Lugupeetud juhataja, ettekandja! Meil on praegu kõne all teema, mis on seotud ruumidega. Kuid Ülemnõukogu peab ju vastu võtma väga kaalukaid otsuseid. Saadikud peavad ka ise välja töötama vastavaid eelnõusid ja minu meelest on põhiprobleem siiski selles, et Ülemnõukogul ei ole võimalust kasutada eksperte. Meie õiguskomisjon on üle koormatud ja nii tulevadki paljud seaduseelnõud tihti ebakvaliteetsed. Mina näen põhiprobleemi selles, et meil puuduvad eksperdid. Kas selle peale on mõeldud?

J. Jõerüüt

Aitäh, küsimus tabab täiesti täpselt selle asja tuuma ja sõlme. Ma ütleksin, et eksperte, tõsiselt häid eksperte me vajame üliväga, kuid neid ei saa võtta tööle, kui nad peavad tööle hakkama koridorides ja rõdul nagu meie alguses. Me ei saa neid võtta tööle, kui me ei saa neile kindlustada elementaarseid tingimusi, see tähendab ennekõike andmepanka, arvuteid. Meil ei ole lauanurka, kuhu neid arvuteid panna. Tekkimas on omamoodi nõiaring, mis tuleb ühest kohast lahti murda. Ma toon ühe niisuguse näite. Meie komisjon võttis sügisel tööle noore juristi, kes on just meie ala peale täiesti sobiv ja keda see ala ka huvitab. Kohe pärast seda, kui ta siia tööle tuli, määrati ta ka põhiseaduse tegemise juurde abitööjõuks. Nõudlus tema töö järele on suur ja väljaspool meie komisjoni tööaega proovitakse teda rakendada siin, seal ja kolmandas kohas. Sellel juristil ei ole õieti kusagil istuda, aga tal tuleb teha ära töö õigusaktidega, mis komisjonist läbi käivad, konsulteerida kultuuriministeeriumiga ja Põhiseaduse Assamblee redaktsioonitoimkonnaga. Niisugune on asjade seis. Kusagilt me peame alustama, selleks on ülim aeg. Mis puutub ekspertide leidmisse, siis see on tõesti üle-

eestiline mure. Me teame väga hästi, milline on juristide seis üle Eesti. Aga asi on tegelikult väga lihtne: nad tuleb mõne aja jooksul leida ja siia tööle tuua.

E. Leisson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleeg Jaak Jõerüüt! Õelge mulle, palun, kas juhatus, võib-olla ka presiidium ei tunneta mingisugust vastutust selle eest, et Ülemnõukogu, kui ta arutas EKP hoone kasutamist, libises väga pinnapealselt sellest küsimusest üle. Selle küsimuse arutamise käigus tegin mitu korda ettepaneku, et kogu vabariigi valitsus võiks asuda tööle nn. valgesse majja. See on kaasaegse administratiivhoonena ehitatud kompleks ja vastaks täielikult nõudmistele. Traditsiooniline parlamendi asukoht siin Toompeal oleks jäänud täielikult Ülemnõukogu ja tulevase Riigikogu käsutusse. Praegu ilmselt seda olukorda enam parandada ei saa, aga ma tahaksin siiski teada teie suhtumist. Kas on ka mõni enesekriitiline noodikene, et tulevikus selliseid asju vältida? Tänan!

J. Jõerüüt

Aitäh küsimuse eest! Armas kolleeg Enn, kui sa küsid ainu isiklikku enesetunnet, siis ma tunnen siin saalis istudes lakkamatult südametunnistuse piinu mitte ainult selle küsimuse pärast, vaid mitmesugustel muudel põhjustel samuti. Mis puutub selle asja lahendusse, siis ma olen sinuga 100% ühte meelt, et see oleks olnud kõige loogilisem ja ratsionaalsem, kui Riigikantselei, pool valitsusest oleks kolinud sinna administratiivhoonesse. Paraku, nagu sa isegi tead, ei sõltu see meie arvamusest, vastuseis ei olnud ju Ülemnõukogu-poolne, vaid valitsusepoolne. Aga ma ei ole täna selle laine peal, et lakkamatult üksteist vastastikku süüdistada või süüdlast otsida. Tuleb leida ratsionaalne lahendus praegustes tingimustes, mis muide hakkasid ka muutuma seoses sellega, et EKP hoone vabanes. Valitsus sai enda käsutusse hulganisti uusi ruume ja niimoodi oleks täiesti normaalne leida kiiremas korras selline lahendus, et Toompeal oleks n.-ö. Riigikantselei tiib ja parlamendi tiib.

Juhataja

Suur tänu, härra Jõerüüt! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ma paluksin nüüd kõnetooli arupärimisele vastama riigiminister härra Vare!

R. Vare

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu! Ma väga vabandan, ma tulen väga keerulistelt läbirääkimistelt Liidu tsiviilkaitse ülemaga, et anda teile vastust üliolulises

küsimuses. Arvestades läbirääkimiste kulgu, ei ole mul eriti kerge teha seda lihtsalt ja sädelevalt. Seetõttu palun vabandust, kui minu sõnaseadmine on täna natuke konarlik.

Selles küsimuses, mida te praegu arutate, on valitsusele laekunud mitmeid dokumente. Ma viitaksin nendele kõigile, kui tohib, kuigi otseseks ajendiks on üks konkreetne arupärimine. Kuna küsimuste kompleks on tegelikult üks ja seesama, siis lubage mul need kõik üles lugeda. Laekunud on Ülemnõukogu juhataja härra spiiker Ülo Nugise kiri peaministrile 3. oktoobrist 1991, milles Ülemnõukogu juhatus taotles juurde 25 tuba, nendest 9 Ülemnõukogu kantseleile viivitamatult. Sellele järgnes veel üks kiri härra spiikri allkirjaga 19. novembrist, milles nõutakse kaht lisatuba Ülemnõukogu kantselei välissuhete osakonnale. Seega kokku taheti 27 ruumi. Peale selle on olemas Ülemnõukogu juhatuse arupärimine ruumide küsimuses 18. novembrist 1991.

Ma alustaksin vastamist sellest, et ajalooliselt pole Toompea loas olnud mitte ainult parlamendi koosistumise ja töötamise koht. Peaksime silmas pidama, et Toompea lossis on olemas parlamenditiib, selles mõttes võime tõepoolest rääkida traditsioonidest. Ma leian, et lossi ühe tiiva kujundamine taas parlamenditiivaks on täiesti õigustatud, selline eesmärk oli ka mul endal seatud. See on muutumas reaalsuseks, aga sellest pisut hiljem. Teises küsimuses, mis tõstatati, tuletati meelde nn. valge maja jagamise lugu. Siin on küsimuse all siiski see, millised on reaalsed töötingimused, kaasa arvatud ka mitmetel üliolulistel välissuhtlemist korraldavatel ametkondadel, kes tegelikult seda poliitikat ja neid tähtsaid otsuseid, mis siin vastu võetakse, peaksid ellu viima, suheldes vahetult inimestega.

Peab ütleva, et olukord on nüüd märgatavalt paranenud, kuid ma ei saa öelda, et see oleks ideaalne. Tegelikult väljendab seda totaalse viletsuse ja vaeva seisundit ametkondade ruumiprogrammis väga korraliku paksusega pakk taotlusi, mida kahjuks ei ole võimalik füüsiliselt lahendada. Mul oleks väga hea meel, lugupeetud Ülemnõukogu saadikud, kui te täna arupärimise kohta vastuvõetavale otsusele, mis on natuke liiga karm tähtaegade poolest, lisaksite ühe punkti, milles te annaksite valitsusele sisulise õiguse – ma olen nõus seda juriidiliselt formuleerima – Tallinna riiklikku ametipinda jagada. See tähendaks, et me läheksime teatud tsentraliseerimise teed pidi tagasi, võtaksime selle õiguse enda kätte ja väga paljud probleemid laheneksid siis lihtsamalt. Loomulikult, sellisel juhul kannatavad Tallinna linna olud.

Ei ole mingit põhjust varjata, et täna oleme ikkagi kõik ühesuguses paluja rollis, kus mingeid eeliseid ei ole. Pigem vastupidi, kuni selleni välja, et Tallinna migratsioonikomisjoni arvates ministri asetäitja ei peakski Tallinna linna piires elamisvõimalusi saama, sest valitsus peab leidma kogu oma kaadri ainult Tallinnast. Aga ma ei tahaks sellel teemal rohkem peatuda, sest

Ülemnõukogu asjadevalitsuse esindajad peaksid seda kõike endale päris hästi ette kujutama, kuna ka teie olete oma elus sellega mingil määral, eriti mittetallinlased, kokku puutunud. Te teate väga hästi, mis toimub.

Praegu on Toompea lossis Ülemnõukogu käsutuses 25 ruumi, sellele lisaks saadikute majas 43 kabinetti. Sellega seoses kerkib küsimus, kui halb see olukord siis on. Milline on olukord saadikute majas? Kuidas on sätestatud selle kasutamine? Kas selle abil saaks näiteks ajutiseltki lahendada probleeme, millest rääkis härra Jõerüüt, tuues näiteks ühe noore juristi kurva saatuse, kellel ei ole mitte kusagil istuda, samuti ei olevat kuhugi panna arvuteid. Saadikute maja on kahjuks hakanud vaikselt ja rahulikult kujunema erabüroode kogumiks või fraktsioonide büroodeks. Näiteks endistel fraktsioonidel "Võrdsete õiguste eest", "Virumaa" ja kommunistlik fraktsioon – nüüd on nendel teised nimed – on koguniski 13 abilist, kes külastavad seda maja ja lahendavad seal oma probleeme. Mul on tõesti kahju, et härra Jõerüüdi komisjonil ei õnnestunud nende eeskujuväärivat käitumist korrata. Rääkimata sellest, et selles meeldivas nimekirjas on kõik meile tuttavad nimed ja kaheldamatult need inimesed väärivad kõnealuse maja kasutamise võimalust, alates härra A. Saiast ja lõpetades kõigi teistega. Mis puudutab Eesti Kristlik-Demokraatlikku Liitu, siis ka siin on koguniski viis abilist: sekretär, nõukoja sekretär, pressisekretär, abiesimees ja arenduskeskuse juhataja. Kui me summeerime ainuüksi need kaks näidet, siis näeme, et neil on õnnestunud ära paigutada 18 inimest. Nii et natuke asju ümber mängides saaks ka oma abiliste probleemi veidi kergemini lahendada. See on nüüd küll selline hädast tulenev lahendusvariant, mida ma pakun, aga kui me räägime südametunnistuspiinadest, mis siin saalis olijaid valdavad, siis usutavasti peaks ka seda silmas pidama, et kui on võimalik kuidagi asju lahendada, tuleb neid lahendada ka sel juhul, kui pahad partnerid seda ei taha.

Nüüd tänane seis ja homsed perspektiivid. Tõepoolest, on alanud kolimine nn. valgesse majja ja lossis vabanevad täiesti realselt välisministeeriumi ruumid, millega meil tekib manööverpind. Välisministeeriumi käsutuses on kokku 14 tuba, täpselt poole vähem, kui küsitakse. Nende ruumidega, millele võib-olla lisandub veel 1–2, saame enam-vähem tagada selle, et parlamenditiib saaks täielikult parlamendi kätte. See oleks reaalne võimalus ja siin on kogu küsimus ainult ajas. Kolimisprotseduur on paraku venima jäänud, see oleks pidanud olema lõpetatud 1. detsembriks, aga täna ta kahjuks veel lõppenud ei ole. Detsembrikuu jooksul peaks sellega siiski ühele poole jõutama. Ma usun, et jõuludeni suudab veel ära kannatada, seda enam, et parlamendis järgneb suhteliselt pikk vaheaeg. Ametiasutustes seda vaheaega ju ei tule.

Arupärimise teine pool puudutab õues asuvat maja. Kui te vaatate aknast välja, siis näete, et selles majas tegelikult palju ruume ei ole. Ma olen valmis ekskursiooni korraldama, kui kellelgi on selle maja vastu erilist huvi, ja te veendute selles ise. Tegelikult on ta tõepoolest nii kitsas, nagu pealt paistab, ja väga väikeste tööruumidega. Praegu asub selles majas üks omapärane üksus, mille kohta ka arupärimises oli küsimus, nn. erisideüksus. 1. jaanuarist see üksus likvideeritakse ja tema käsutuses olevale kolmandale korrusele asuvad siis ilmselt need inimesed endisest Riigikantselei arenduskeskusest, kes teid, lugupeetud Ülemnõukogu, teenindavad, needsamad härrad, kes teie ees puldis istuvad ja hooldavad kogu seda tehnikat, mis teie käsutuses on. Sinna tuleb ka kompuutertehnika, mis vajab teatud isolatsiooni, ja seal on see olemas. See võimaldab vabastada paar ruumi altpoolt ja paigutada sinna siis kogu majandusteenistus. Praegu on majandusteenistus mööda maja laiali. Muuseas, kuigi majandusteenistus on Riigikantselei koosseisus, teenindab see ka teid, alates elektrihooldusest ja lõpetades hoovipealsete uste taga asuvate ruumidega.

Sellega seoses oleks mul teile palve, et me võtaksime järgmise positsiooni. Lisame ühe punkti, mida ma teilt palusin, varume natuke kannatust ja saame aru, et 100% kõigile kabinetid, duširuumid ja puhketoad ei ole reaalsed. Ja mitte ainult sellepärast, et Riigikantselei jalus tolkneb, vaid ka sellepärast, et ruumi ei jätku ka siis, kui siin ei oleks mitte midagi peale parlamendi. Esmajärjekorras pean vajalikuks lahendada komisjonide tööruumide probleemid. Need vabanenud ruumid võimaldaksid lõpuks jõuda nii kaugele, et kõik komisjonid saaksid normaalsed tööruumid, samuti asespikkerid. Siit tuleb mitmeid ruume juurde ka kantselei poolele, kaasa arvatud ekspertidele jt. Aga ma veel kord kutsun teid üles mõtlema ka sellele, et saadikute maja ei olegi tegelikult nii kaugel, nagu vahetevahel tundub, ja seda oleks võimalik ratsionaalsemalt kasutada. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, hr. Vare! Tundub, et on vähemalt üks küsimus. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud minister, ma võiksin siin muidugi targutada teemal, kus valitsus hakkaks tegelikkuses tsentraliseerima, kus turumajanduse poole minema ja omandireformi läbi viima, kas valitsusele oleks üldse nii suurt aparati vaja jne. Aga kuna teie ettekandest selgus, et sisuliselt ei erista te Ülemnõukogu fraktsioone alatistest komisjonidest, mis tegelikult on täiesti öö ja päev, siis tundub mulle, et edasine arutelu on mõttetu. Seetõttu piirdun ma ühe väga tillukese küsimusega. Koroonatoaks nimetatavad ruumid nr. 267 ja 268 oli väike reserv,

kui oli vaja pidada mingit koosolekut, mille jaoks komisjoni tuba väikseks jäi. Nüüd on see millegagi blokeeritud. Mis selle ruumiga lahti on?

R. Vare

Ms puutub valitsuse aparaati, siis ilmselt on silmas peetud Riigikantselei aparaati. Teile teadmiseks, et Riigikantselei aparaati on koondatud ca 25% võrreldes sellega, mis oli poolteist aastat tagasi. Samal ajal on Riigikantselei kujunenud ka inkubaatoriks väga mitmele struktuurile, mida Eesti iseseisev riik vajab, aga mida veel ei ole. Ma ei arva, et see probleem oleks nii üheselt selgitatav, nagu härra Telgmaalt praegu kõlas. Teiseks, rääkides valitsusaparaadist tervikuna, tuleks ilmselt rääkida pigem ministriumidest ja teile, lugupeetud Ülemnõukogu saadikud, ongi esitatud valitsuse kardinaalse reformi programm, mis eeldab märgatavat aparaadi koondamist. Ma väga palun teid, et te ei suhtuks sellesse mitte ainult tänapäeva poliitikast lähtudes, vaid ka perspektiivi tundega ja kiidaksite selle heaks. See võimaldaks märgatavalt läheneda eesmärgile, mis kõlas härra Telgmaa küsimuses aparaadi suurusjärgu kohta. Mis puutub fraktsioonide ja komisjonide eristamisse, siis minul kui endisel parlamendipoolse töötajal on muidugi väga meeldiv tõdeda, et härra Telgmaa kahtlustab mind selles, et ma neid ei erista. Kui ta oleks tähelepanelikult kuulanud minu esinemist, oleks ta tähele pannud, et ma rääkisin saadikute majast ja tõin näiteid mõningate fraktsioonide kohta, kuid esmaülesannetest pidasin oluliseks just komisjonide töö parandamist. Ruum 267-268 on praegu lihtsalt ajutiselt kinni, sest vaatamata sellele, mida me asjast ka ei arvaks, on meil samuti kui teie asjadevalitsusel probleeme ruumidega, ladustamise ja kõige muuga. Me olime tõesti sunnitud ajutiselt seda ruumi kasutama ja ma arvan, et lähipäevadel saab selle uuesti vabaks. See oli lihtsalt vaheladu, sest ei olnud võimalik mujale paigutada. Meil on tõeline ruumipuudus, aga seaduslikkuse seisukohast see loomulikult mingit huvi ei paku ja ma saan aru, et oleme sellega takistanud teie tööd. Muuseas, need küsimused langevad automaatselt ära, kui me oleme jõudnud selle eesmärgini, millest me rääkisime, s.t. parlamenditiivani, sest see on parlamenditiiva ruum. Aitäh!

T. Made

Austatud eesistuja! Lugupeetud härra minister! Ma tunnen teid kui sõnapidajat meest, aga nüüd on juhtunud üks väikene viperus. Septembrikuuks te lubasite teha istungisaali korda, nii nagu see varem oli ja nii nagu sellele kogule sobib, aga nüüd kipub juba detsember teise poole peale minema. Andke meile, palun, uus lubadus. Aitäh!

R. Vare

Lugupeetud Tiit Made, lõpuks ometi tabasite ära minu ebakompetentsuse konkreetses küsimuses kohe väga täpselt. See lubadus oli teile tõepoolest antud ja ma pean vabandama, et ma ei suutnud seda pidada. Põhjus on väga lihtne. Kui te vaatate oma laudu, siis need on viiesed, tegelikult peaksid lauad olema vahekäikudega. Firma, kes kogu selle kaadervärgi üles pani, ei leidnud nii kiiresti tehnilisi ümberehitamise võimalusi ja meil ei ole ka võimalik seda ülesannet kellelegi teisele anda. Järelikult, see ei osutunud lihtsalt tehniliselt võimalikuks. Ma annan endale täiesti aru, et ega see niimoodi jääda ei saa, sest järgmine, juba see õige ja kõige seaduslikum parlament kõikidest võimalikest, kes siia peaks tulema ja maha istuma, tahaks seda loomulikult teha saalis, mille kujundus kõige rohkem vastab traditsioonilisele kujundusele. Järgmiseks suveks on reaalne leida selline variant, et me suudame ka tehnilise probleemi lahendada. Täna ei ole see võimalik mitte ainult kaablite pärast. Vaadake, siin all on esimesed plaadid, mis kõik teie salajase hääletamise tulemused kokku võtavad. Need on originaalkonstruktsiooniga ja pole lihtsalt tegijaid, kes sellega nii kiiresti toime tuleksid. Nende montaaž on väga töömahukas ja nüüd juba ka väga kulukas, aga rahast me tavaliselt sellistel puhkudel ei räägi. Antud juhul on minu lubaduse mittepildamine tingitud minu tehnilisest ebakompetentsusest.

I. Toome

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Vare! Ma kuulasin suure tähelepanuga ja huviga sinu ettekannet ja põhjendusi, aga mulle tundus, et sa rääkisid rohkem Riigikantselei aparadi ruumimuredest, mitte sellest, kuidas Ülemnõukogu ruumimuresid lahendada. Aga see selleks. Kas sa jagad minu arvamust, et Riigikantseleil ei ole ruumimuret? Ruumi jääb Riigikantseleil kindlasti pärast välisministeeriumi ruumide vabastamist ülegi. Minu põhjendus on, et sellesamas hoonekompleksis on üheskoos töötanud praegustest ehk tunduvalt suuremate aparatidega Ministrite Nõukogu, Plaanikomitee ja Rahvakontrolli Komitee. Ühesõnaga, minu arvamus on, et Riigikantselei ei tohiks praegu ruumimuret tunda, mõeldes sellele, kui palju on siin omal ajal inimesi töötanud. Aitäh!

R. Vare

Ma ei tahaks selle arvamusega nõustuda. Näide selle kohta, mis toimus enne ja kui palju siin inimesi töötas, ei ole päris täpne sellepärast, et hetkel, kui see arv kasvas suureks, lahenesid need probleemid tegelikult nii ühe kui teise jaoks juba ära. Muuseas, need lahendati lihtsal viisil, valitsuse otsusega. Tallinna linnas eraldati vastavad ruumid ja selleks ajaks sai valmis

ka teine maja, mis ehitati tollal küll arvutuskeskuse majaks. Mis puudutab asjade edasist kulgu, siis eelmise valitsuse ajal oli Riigikantselei aparaat märgatavalt suurem ja ta mahtus, ma ütleksin, väga lähedalt ära. Nüüd on aparaat küll vähenenud, kuid kuna pidevalt on vähemaks jäänud ka ruume, mida Riigikantselei käsutab, siis on olukord täna halvem, kui oli *anno* 1989. Ma olen valmis seda tõestama, kui me vaatame ruumide jaotust konkreetselt, tubade kaupa. Seda ei ole aga võimalik teha suure saali ees, seda tuleb teha rahulikult laua peal, et näha, mis tegelikult toimub. Ja sellepärast ei saa ma kahjuks küsijaga nõustuda, kuigi väga tahaks. Aitäh!

J. Allik

Härra riigiminister, te alustasite ettepanekuga võtta Tallinna linnavalitsuse seljataga neilt ära ametipinna jagamise õigus. Siis te rääkisite, kui palju on ametipinda taotlemaid riigiasutusi, kui suured on riigiaparaadi mured ametipinna pärast ja kui paksud kaustad teil on neid taotlusi. Seejärel te jõudsite selleni, et Ülemnõukogu peaks tõepoolest tõsiselt võtma huvitavat ideed hakata reformima valitsust, siis toimub tohutu riigiaparaadi koondamine. Siinkohal ma sulgeks selle ringi. Täheleb, siis langevad ju kõik probleemid ära, kui toimub tohutu riigiaparaadi koondamine ja ruumi jääb palju üle.

Tegelikult käib minu küsimus aga niisuguse asja kohta. Ma loen lehest, et kaks aastat tagasi oli 40 valitsuse liiget, s.t. 30 ministeeriumi. Nüüd on neid 17 ja peaks olema teie arvates 13. Me teame, kui palju on ministeeriume ja muid asutusi kogu aeg vähendatud, lisaks sellele on kõik need partei- ja muude likvideeritud asutuste pinnad vabaks jäänud. Samal ajal ruumiprobleem üha teravneb, igal pool läheb üha kitsamaks, nagu me teist aru saame. Kas te usute ka seda juttu, et mingi riigiaparaat koondub, et see on seni koondunud või koondub siis, kui see suurepärane valitsusreform peaks toimuma? Või siis istuvad kõik nii palju üksinda kolmes toas või kuidas see asi käib?

R. Vare

Aitäh! Esimene pidepunkt on rõhutatud sõnades "seda valitsust". Mul on väga kurb, kui hr. Allik näeb ikka ja ainult selle valitsuse taga valitsuse probleemi. Ma väidan veel kord, et selle valitsuse reform on samm tulevikku, olenemata praegusest demagoogiast. Hr. Allik peaks lavastajana väga hästi teadma, et see, mis teinekord alguses pannakse liikvele, peaks andma tulemuse etenduse lõpus, aga mitte sel hetkel, kui konkreetne primadonna parajasti lavalaudadel taidleb. Mis puudutab vabanevaid pindu, siis ma tunnistan ausalt, et esiteks, neid pindu ei ole nii palju, ja teiseks, hr. Allik peaks eriti hästi teadma, milline on ja oli KP

pindade olukord. Oli olukord, kus KP asemel oli hunnik firmasid ja funktsionäärid nendes firmades. Ja loomulikult on nende pindadega siamaani probleeme. Omal ajal oleks neid asju väga lihtne olnud tõkestada, kui seda oleks tahetud teha, aga seda millegipärast ei tahetud, välja arvatud büroo tasemel. Asi pole mitte selles, et aparati või struktuure on juurde tulnud ja sellepärast on pinnad ära kadunud või et koosseisud nii palju on kasvanud. Küsimus on hoopiski muus. Küsimus on selles, et nendes endistes struktuurides on formeerunud meie majanduselu mitteriiklikud, või kui riiklikud, siis ettevõtluse põhimõttele üles ehitatud struktuurid, kes kõik väga edukalt on säilitanud oma endised olmeolud või neid isegi parandanud. Seal hakkabki see asi päris edukalt hargnema. Hea näide on selle suhtes ehitusministeerium, kus tegelikult on toimunud ikkagi poolprivatiseerimine, poolriiklik privatiseerimine. Seal on tohutul hulgal organisatsioone, kes valdavad tohutuid pindu, ja ühtegi lisameetrit enam ei ole. Vastupidi, on suur probleem üheainsa suhteliselt tagasihoidliku suurusjärguga struktuuri – Ehituse Teadusliku Uurimise Instituudi – majutamisega, sest kogu pind on kuhugi kadunud. Kõik on aktsiaseltside, igasuguste ettevõtete käes. Ja ma juhin tähelepanu, et see toimus juba suuremalt jaolt enne praegust valitsust, aga ka selle valitsuse ajal. Nii et ka sellel valitsusel on oma kaassüü, et asjale ei osatud reaalselt tõket ette panna. Kuigi seadusandlus seda eriti ei võimalda, oleks võinud proovida siiski midagi ette võtta. Siin ma pean möödalaskmist kõige suuremaks ja selles mõttes on see süüdistus õige. Ei ole võetud piisavalt meetmeid ja see oleks olnud ka minu rida. Aga vaadake, kui me nelja portfelliga vehkleme, jääb teinekord väga palju tegemata.

J. Allik

Lugupeetud härra minister, lihtsalt üks märkus. Teatris ei hakka üks lavastaja teist vaatust lavastama, mõeldes nagu teie suure hoole ja armastusega sellele, kuidas hoopis teine lavastaja kolmanda vaatuse lõpetab. Teatris loetakse sellist tegevust ebaeetiliseks ja ma olen arvamusel, et nii peaks see ka poliitikas olema. Aitäh!

R. Vare

Ma lisaksin kommentaariks, et sel juhul ma ilmselt ei esinenud siiski mitte lavastaja positsioonilt, vaid pealtvaataja positsioonilt, keda ausalt öeldes huvitab see, et asi hästi välja kukuks.

Juhataja

Suur tänu, härra Vare! Rohkem küsimusi ei ole. Enne läbirääkimiste avamist küsimus: kas me

nõustume härra Vare ettepanekuga täiendada meie otsuse eelnõu lisapunktiga? Üks hetk, tundub, et on sõnasoovija. Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Härra Jõerüüt nimetas seda, et tema ja paljud teised tunnevad südametunnistuspiina väga paljude asjade pärast, mis siin toimuvad. Nagu ma sain arupärimisele vastajast härra Varest aru, on saadikute majas toimumas asjad, mis ei ole kooskõlas vähemalt minu ettekujutusega saadikute maja kasutamisest. Siin nimetati seda, et härra Sai ja kõik teised selle rivi algusest lõpuni on ametlikult ametis. Seetõttu ma teen ettepaneku praegu küsimuse arutelu katkestada, kuni me saaksime selgust – kui vaja, teeme selleks komisjoni –, kuidas ikkagi saadikute maja kasutatakse. Ilma seda selgust saamata, kui meil on ainult teatud vihjed, ei pea ma õigeks enam arutelu jätkata. Aitäh! Kui vaja, ma teen kirjaliku ettepaneku arutelu katkestada.

Juhataja

Nii tulebki teha. Lembit Annus.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, kuidas suhtuda ettepanekusse Tallinna linna kohta? Ma julgen arvata, et see ettepanek viib meid jälle tupikseisu, nagu me olime eile õhtul. See on omaette küsimus ja nii ülepeakaela otsustada pole minu meelest õige. See on esiteks. Teiseks: kas me tahame siis jälle minna sinna Brežnevi-aegsesse seisakuaega, kus niisugune komisjon oli olemas? Minu meelest see ei ole õige tee, et me tsentraliseerime kõik jälle Toompeale ja anname siin käske ja lubadusi. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas on veel sõnasoovijaid? Kolleegid, teie nõusolekul ma hea meelega ei katkestaks läbirääkimisi, vaid selgitame enne välja, kas Ülemnõukogu on valmis täna päevakorrapunkti arutelu katkestama. Läbirääkimisi ei katkestata. See on protseduuri küsimus, ma ei kooskõlastaks seda juhtivkomisjoni ja juhatuse ettekandjaga. Ettepanek oleks katkestada ja jätkata järgmisel istungjärgul ning vahepeal juhatus selgitab, kes ja milliste volitustega saadikute maja kasutab. Kas sobib niimoodi? Tehakse ettepanek, et seda teeb juhatus. Juhatus palub kindlasti täita see kellelgi teisel, aga võib ise ka vahetult osa võtta.

Teeme kohaloleku kontrolli! Kohal on 64 rahvasaadikut, puudub 39.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada antud päevakorrapunkti arutelu ja jätkata järgmisel istungjärgul sellise arvestusega, et juhatus või tema poolt volitatud isikud selgitavad välja, kes ja milliste volitustega saadikute maja kasutavad? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 31 rahvasaadikut, vastu 17, erapooletuid on 5. Arutelu katkestatakse.

Me oleme ilmselt suures ajahädas. Ma paluksin siiski olla härra Raidlal veerand tundi saalis, kuigi on oht, et me täna ei saa kavandatud punkti arutada. Lugupeetud kolleegid, et me saaksime järgmisel istungjärgul plaanipäraselt tööd teha, on meil vaja ära kuulata komisjonide arvamused kahe seadusandliku akti kohta. Sotsiaalkomisjoni nimel esitab arvamuse Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses" eelnõu kohta rahvasaadik härra Ants Järvesaar.

A. Järvesaar

Austatud juhataja, head kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas majanduskomisjoniga ühisistungil nimetatud seaduseelnõu ja toetab selle päevakorda võtmist.

Juhataja

Mitmendal istungjärgul?

A. Järvesaar

Kohe järgmisel.

Juhataja

Järgmisel istungjärgul. Suur tänu! Sama seaduseelnõu kohta avaldab arvamuse majanduskomisjoni nimel härra Koha.

K. Koha

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Eelarve-majanduskomisjon koos sotsiaalkomisjoniga vaatas nimetatud eelnõu läbi. Üks eelnõu käsitleb kohustusliku ravikindlustuse maksemäära alandamist 13%-lt 10%-le ja sotsiaalmaksu seaduse muudatuse eelnõu näeb ette maksumäära tõstmist 20%-lt 27%-le. Julgeme teile meelde tuletada, et 12. juunil k.a. võttis Ülemnõukogu vastu Eesti Vabariigi seaduse sotsiaalkindlustuse kohta, kus oli kehtestatud 13%, ja selle rakendusotsusega tegime valitsusele ülesandeks esitada koos 1992. aasta riigieelarve projektiga Eesti Vabariigi Ülemnõukogule ettepanekud sotsiaalmaksu, ettevõtte tulumaksu ja üksikisiku tulumaksu määra vähendamiseks seoses ravikindlustusmaksete kehtestamisega.

Punkti 5 järgi tuli Ülemnõukogule üheaegselt vabariigi 1992. aasta eelarve projektiga esitada ka Eesti Vabariigi ravikindlustusseaduse § 4 lg. 1 ettenähtud ravikindlustuse maksemäära võimalik jaotus tööandjate ja üksikisikute vahel. Komisjonides seda arutades kõlas kaks ettepanekut. Üks neist oli, et eelnõusid esimesele lugemisele mitte lubada. Majanduskomisjoni seisukoht häältega 5 : 1 oli siiski see, et lubada mõlemad eelnõud esimesele lugemisele. Komisjon teeb teile ettepaneku arutada neid järgmisel, s.o. 58. istungjärgul.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, me nõustume kahe komisjoni arvamusega. Ants Järvesaar.

A. Järvesaar

Austatud kolleegid, ma andsin edasi sotsiaalkomisjoni seisukoha sotsiaalmaksu seaduse muutmise asjus, kuid mitte ravikindlustusseaduse osas, sest seda juhataja ei küsinud. Ma ütlesin siiski paar sõna ka ravikindlustusseaduse muutmise kohta, sest siin oli sotsiaalkomisjonil hoopis teine seisukoht. Nimelt tuli valitsus ravikindlustusseaduse vastuvõtmisel välja seisukohaga, et ravikindlustusmaks oleks 13%. See seadus võeti meil vastu vaevalt neli kuud tagasi ja rakendamise tähtaeg on vähem kui kuu aja pärast. Ei ole normaalne ega põhjendatud, et me selliste kiirete tähtaegadega muudame oma seadust. Valitsus pidi vastavalt ravikindlustusseaduse rakendusotsusele välja pakkuma võimalused alandada sotsiaalmaksu, ettevõtte tulumaksu ja üksikisiku tulumaksu määra, kusjuures maksukoormus pidi jääma samaks. Täna ei ole meil selliseid seaduseelnõusid, mille põhjal need maksumäärad väheneksid. Välja on pakutud hoopis ravikindlustuse maksemäära vähendamine 3% võrra, mis kahtlemata viib kogu meditsiini lagunemisohtlikku olukorda. Sellest lähtudes sotsiaalkomisjon otsustas lükata seaduseelnõu ravikindlustusseaduse muutmise kohta tagasi. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Komisjonidel on eriarvamus. Juhtivkomisjon on sotsiaalkomisjon. Täna me võtame komisjoni arvamuse teadmiseks ja sellega, mis on aktsepteeritud, ma usun, me nõustume. See tähendab, et sotsiaalmaksu seadust hakkame arutama 58. istungjärgul, kuid ravikindlustusseaduse üle tuleb meil veel juhatuses aru pidada. Suur tänu!

Kolleegid, meil on vaja ära kuulata ka ühe Ülemnõukogu otsuse kohta käiv arvamuse. Eesti Vabariigi maareformi seaduse rakendusotsuse kohta avaldab arvamuse maaelukomisjoni esimees härra Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid, kannan ette maaelukomisjoni seisukohta. Maareformi seadus on tekitanud Eestimaal juba vastukaja ja ka ärevust. Mõndagi on nüüd võimalik rakendusotsusega ära siluda. Kõige halvem on muidugi, et kõik see on hilinevad, mistõttu ebakindlus ühiskonnas on süvenenud. Teisest küljest ei saa just selle tõttu ka rakendusotsust n-ö käigu pealt vastu võtta, vaid sellesse tuleb veidi süveneda. Seetõttu komisjon ei pakkunud rakendusotsust kohe aruteluks saalis. Maaelukomisjon peab valitsuse esitatud otsuseprojekti rahuldavaks ning mõningate täienduste sisseviimise järel võib selle ka vastu võtta. Rakendusotsus peab mõnevõrra olema ka täienduseks juba vastuvõetud seadusele, kuna seaduses on katmata alasid. Aeg on edasi läinud ja üht-teist on selgunud. Maaelukomisjon on teinud ka oma ettepanekud rakendusotsuse parandamiseks. Ainuke kahtlus, mis komisjon avaldab, puudutab tähtaegasid. Valitsus on endale olenevalt aktidest võtnud tähtajad kahest nädalast kolme kuuni. Kui arvestame, et ees on aastavahetus, siis me ei taha hästi nende tähtaegade reaalsusesse uskuda, kuid need ülesanded on valitsus endale ise võtnud ja seetõttu me ei saa ka neile vastu vaielda. Ja veel on meile küsimuseks, kes on see valitsuse esindaja, kes tegelikult hakkab seda rakendusotsust ette kandma. Meie saime selle eelnõu maa-ameti peadirektori hr. Vallneri allkirjaga. Tema oli kohal, kuid ta ei pidanud end pädevaks võtma endale kohustust olla valitsuse esindaja selles küsimuses.

Arvestades ülaltoodud asjaolusid, arvab maaelukomisjon, et maareformi seaduse rakendusotsus tuleks võtta päevakorda 59. istungjärgul. Meie arvates on selle kvaliteet niisugune, et see on võimalik 59. istungjärgul ka kohe vastu võtta. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Kolleegid, kas me aktsepteerime maaelukomisjoni seisukohta? Maareformi seaduse rakendusotsus läheb 59. istungjärgule.

Meil on jäänud kolm minutit ametliku tööaja lõpuni. Mul on väga piinlik paljudele ettekandjatele teatada, et me kahjuks sellel istungjärgul ei jõudnud kõiki küsimusi arutada. Minu vabandused eeskätt härra justiitsministrile ja ka kõigile teistele! Kolleegid, ma ei sõanda tõstatada ametliku tööaja pikendamise küsimust. Ma olen Eesti Vabariigi territooriumil praegu ainukene Kaitsenõukogu liige, kes on kohal, ja ma pean asuma oma kohustusi täitma,

selleks on põhjusi. Jätan teiega täna head nägemist! Järgmisest nädalast on uus reglement, palun õigel ajal kohal olla!